

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української філології
Кафедра української мови**

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ В НАВЧАННІ СИНТАКСИСУ
ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗУМЛм-24
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.01 Середня освіта
(Українська мова і література)
додаткова спеціалізація —
Зарубіжна література
Лукутової Ірини Сергіївни

Керівник кандидат філологічних наук,
доцент **Городецька В. А.**

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Лукутова Ірина Сергіївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету (КДПУ) з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

З чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету (КДПУ) ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

01.10.2025

АНОТАЦІЯ

Лукутова І. С. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності в навчанні синтаксису профільної школи: кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2025. 205 с.

У магістерській роботі окреслено головні аспекти інтерактивних засобів навчання для формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів/учениць профільної школи під час вивчення лінгводидактики, зокрема із застосуванням сучасних методів, які допомагають старшокласникам ефективно освоювати синтаксис як основний розділ мовознавства у профільних класах, використовуючи інформаційні технології на уроках української мови, що роблять дослідження більш ефективним та цікавим для всіх учасників освітнього процесу. Розглянуто сучасні підходи до медіаосвіти, окреслено її роль у формуванні критичного мислення, медіаграмотності та інформаційної безпеки учнівства у теоретичному та практичному напрямках через застосування новітніх інтерактивних засобів. У контексті досліджуваної проблеми, проаналізовано навчально-методичне забезпечення: чинне законодавство України, модельні програми, підручники з української мови для закладів середньої/профільної освіти. З'ясовано роль цифрових платформ у лексикології, реалізацію інформаційно-комунікаційної компетентності лінгводидактичних основ у процесі навчання синтаксису. Запропоновано методи та інструменти для ефективного використання медіаресурсів, а також рекурсія інтеграції традиційних навчальних матеріалів із сучасними цифровими технологіями для підвищення ефективності навчального процесу суб'єктів профільної школи. Розроблено ефективні методичні рекомендації філологам вищої школи для навчання синтаксису школярів старшого віку засобами впровадження інформаційно-комунікаційної компетентності із застосуванням інтерактивних комп'ютерних технологій.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна компетентність,

медіаосвіта, медіаграмотність, синтаксис, лінгводидактика, профільна школа, цифрові інноваційні технології, електронні освітні ресурси, методи, прийоми навчання.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ/УЧЕНИЦЬ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ	13
1.1. Проблеми синтаксису української мови за темами шкільної програми.....	13
1.2. Структура інформаційно-комунікаційної компетентності.....	22
1.3. Актуальні питання профільної мовної освіти.....	28
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. СТАН РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМИ В ЛІНГВОДИДАКТИЦІ	36
2.1. Лінгводидактичні засади інформаційно-комунікаційних умінь старшокласників у процесі вивчення синтаксису.....	36
2.2. Аналіз чинних програм, підручників у контексті формування інформаційно-комунікаційної компетентності в 11 класі.....	42
2.3. Практичні аспекти застосування медіа освітніх платформ та електронних ресурсів на уроках української мови.....	46
Висновки до другого розділу.....	58
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	61
3.1. Методичні рекомендації щодо впровадження компетентностей.....	61
3.2. Розробка системи завдань і вправ крізь призму дослідницької діяльності цифрової трансформації освіти	69
3.1. Інноваційні формати уроку української мови як засобу формування інформаційно-комунікаційної компетентності.....	93
Висновки до третього розділу.....	100
ВИСНОВКИ	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	107
ДОДАТКИ	119
ДОДАТОК А	119
ДОДАТОК Б	120
ДОДАТОК В	129
ДОДАТОК Г	131
ДОДАТОК Ґ	183
ДОДАТОК Д	189
ДОДАТОК Е	197
ДОДАТОК Є	207

ВСТУП

Актуальність дослідження. Трансцендентний світ, де поява нових цифрових технологій, медіаосвіти, штучного інтелекту (ШІ) набуває все більшого значення, актуалізує проблеми дослідження, пов'язані з удосконаленням, розвитком та адаптацією всіх щаблів освітнього процесу під потреби сучасних здобувачів освіти, особливо старшокласників, як майбутніх фахівців-філологів. Новітній інформаційний простір вимагає від учнів/учениць не лише знання української мови, а й уміння орієнтуватися у величезному потоці інформації, критично оцінювати джерела та розпізнавати маніпуляції, фейки, пропаганду за допомогою лінгводидактики. У зв'язку з цим актуальним є формування інформаційно-комунікаційної компетентності у процесі очного/дистанційного/змішаного навчання (Закон України «Про освіту» [36]; Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти / наказ від 08.09.2020. №1115 [69]; Навчальна програма «Основи медіаінформаційної грамотності для 10–11 класів», схвалена Міністерством освіти і науки України [34]), що є особливо важливим аспектом для здобувачів освіти профільної школи. Оскільки сьогодні відбуваються трансформації реформи освіти у науково-педагогічній діяльності через потребу зародження нового інтелектуально-інтерактивного типу суспільства, то ключовими завданнями фахівців педагогічної галузі є забезпечення належного рівня знань, умінь, навичок суб'єктів освітнього процесу для їх успішного застосування та соціальної комунікації в реальному та віртуальному житті на основі новітніх цифрових технологій, інтерактивних засобів, методів, форм і прийомів навчання.

Головним модусом комунікації та взаєморозуміння суспільства є жива, динамічна сучасна українська літературна мова. Ключовим складником національної ідентичності та культури, формування інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників є не лише усна структура передачі інформації, а й низка певних граматичних еталонів писемної літературної мови, які затверджені чинним Державним законодавством в

«Українському правописі» 2019 року [89]. У реаліях воєнного стану в Україні, де маємо багато переселенців, дітей, що проживають закордоном, учнів з певними особливими потребами, інклюзією і т. ін., дистанційне та змішане навчання дозволяє педагогам-філологам успішно проводити online- та offline-уроки з української мови із застосуванням інтерактивних технологій електронних ресурсів, де учні/учениці можуть активно спілкуватися, комунікувати між собою та викладачами, засвоювати та застосовувати набуті знання й компетентності, отримувати зворотний зв'язок й ефективно використовувати мовні засоби у різних реальних життєвих ситуаціях, підвищуючи власні мовні інформаційно-комунікаційні навички завдяки вивченню синтаксису (словосполучення, будова простого та складного речення як номінативних та комунікативних одиниць, текст, діалог, пунктуація, практична риторика, еристика, стилістична та морфологічна норма).

Це зумовлює необхідність дослідити потенціал інтерактивних уроків української мови з точки зору розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнівської молоді. Тож, завданням сучасного педагога в умовах постійних змін у сфері освіти стає формування майбутнього цифрового суспільства, виховання свідомих і активних громадян країни за допомогою інноваційних ресурсів, від засвоєння мовних знань, умінь і навичок – до формування базових соціальних і предметних компетентностей; навчання від пасивного запам'ятовування інформації до інтелектуальної, духовної, соціальної та міжпредметної медіакультури завдяки урокам вивчення та поглиблення знань з синтаксису. Так, у 2016 році Президія Національної академії педагогічних наук України затвердила нову редакцію Концепції «впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях» в Україні. Це окреслює «поширення інтеграції елементів медіаосвіти в навчальні програми різних предметів» [43], що відкриває нові горизонти для дослідження значення лінгводидактики, впроваджуючи інтерактивні засоби для ефективного опанування мови й розвитку мовленнєвих навичок індивіда у різних життєвих, побутових, професійних ситуаціях.

Зазначимо, що з активним розвитком медіаосвіти багато українських та

закордонних науковців, психологів, соціологів, філологів, лінгвістів, понад 20 років активно досліджують тематику застосування та впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та цифрової компетентності в освітньому процесі, зокрема на уроках української мови. Теоретичну базу реалізації компетентнісного підходу в мовній освіті закладено в працях таких відомих українських лінгвістів, як: О. Горошкіна, І. Гудзик, С. Караман, Л. Мацько, А. Нікітіна, Є. Пассов, М. Пентиліук, О. Семенов, Т. Симоненко, Г. Шелехова та ін. Головним складникам комунікативної компетентності й компетенції (здібність до мови, знання мови, реалізація її в мовленнєвій діяльності) приділено увагу в працях А. Богуш, М. Вашуленка, Т. Гриценко, Д. Ізаренкова, С. Карамана, Л. Мацько, М. Пентиліук. Методика реалізації компетентнісного підходу і формування мовної компетенції особистості висвітлюється у працях П. Білоусенка, О. Біляєва, І. Вихованця, С. Єрмоленко, Т. Напольної, присвячених проблемному навчанню; інтегроване навчання вивчали О. Біляєв, Л. Варзацька, Л. Дворецька, О. Савченко; когнітивно-комунікативне – О. Горошкіна, А. Нікітіна, М. Пентиліук; інтерактивне – А. Границька, Л. Пироженко, О. Пометун; вплив використання ІКТ на академічну успішність студентів і розвиток цифрових навичок активно досліджують професори М. Дахмані, Л. Рагні, А. Юссеф.

Сучасним технологіям та інноваційним методам цифровізації дистанційного навчання як виклику сучасності присвятили свої праці Н. Ашиток [3], О. Грамм [82], Дж. Річардсон, Е. Міловідов [73], а Н. Юрійчук дослідила використання Інтернет-ресурсів на уроках української мови [93; 94].

Специфіку формування медіаосвітньої компетентності фахівців вивчав М. Імеридзе [40], а Є. Кияниця – мультидисциплінарне забезпечення медіаосвітньої компетентності та навичок медіаграмотності [41]. О. Барішполець, О. Голубева, Г. Мироненко, Л. Найдьонова, В. Різун досліджували аспекти медіакультурної особистості як соціально-психологічний підхід [7], В. Добровольський, О. Костенко – використання мультимедійних і дистанційних технологій у професійній діяльності педагогів [29]; О. Безлюдний, І. Лукіячук – роль освітніх інтернет-ресурсів і сучасні

інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців [10]. Тематиці медіатексту як ресурсу осучаснення й збагачення змісту підручника української мови та використання мультимедійних і дистанційних технологій у професійній діяльності педагога-новатора присвятили свої наукові праці О. Глазова [28; 29], Н. Дика [30], Н. Бондаренко [14].

Сучасні науковці відзначають перспективність комунікативного аспекту вивчення синтаксису, котрий дає змогу досліджувати синтаксичну структуру мови в широкому контексті мовленнєвих можливостей людини та орієнтований на задоволення комунікативних потреб мовця. З. Бакум зробила вагомий внесок у розвиток і детальне дослідження компонентів лінгводидактики та лінгвістичної компетенції в навчанні синтаксису [5], теоретико-методичних засад навчання фонетики української мови в гімназії [6], модернізації методів навчання на уроках української мови. О. Горошкіна, М. Пентилюк розкрили значення концепції навчання української мови в системі профільної освіти [67] та актуальні проблеми сучасної лінгводидактики; О. Біляєв [12], Н. Дика, М. Пентилюк [66], С. Омельчук [62], О. Селіванова [76] – якість засвоєння лінгвістичних понять учнями старшої школи як передумову формування сучасної мовної особистості [30]. Про дидактико-методичні засади сучасного уроку української мови у старшій школі писали Н. Бондаренко, С. Косянчук [13]. Питання формування мовної компетентності та мовленнєвої діяльності у психолінгвістичному аспекті в процесі вивчення синтаксису української мови висвітлювала у наукових дослідженнях Т. Гнаткович [15; 16], а лінгводидактичні стратегії проектування процесу навчання української мови у вищій школі дослідила у монографії О. Любашенко [49].

Попри велику кількість наукових робіт кваліфікованих фахівців недостатньо висвітленим залишаються проблемні питання у практичній інтеграції інформаційно-комунікаційної компетентності через сучасні уроки вивчення синтаксису та їх конгломерацію з інтерактивними засобами навчання саме у профільній школі, крізь призму цифровізації освітнього процесу, що і зумовило **актуальність нашого дослідження**.

Метою дослідження є презентація теоретичних та практично-діяльнісних

модерних процесів формування інформаційно-комунікаційної компетентності, напрямків використання новітніх технологій в навчальній діяльності на уроках української мови під час вивчення синтаксису для профільних 11 класів.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання**:

1) проаналізувати наукову літературу з досліджуваної проблеми й обґрунтувати лінгводидактичні засади формування медіаосвітньої, інформаційно-комунікаційної компетентності учнів/учениць профільної школи під час різних форм вивчення української мови;

2) з'ясувати теоретичні аспекти понять «інформаційно-комунікаційна компетентність (ІКК)», «інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)»;

3) здійснити студіювання програм і підручників з української мови в контексті аналізованої проблеми;

4) визначити у старшокласників стан сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності на рівні знань профільної школи;

5) розробити методичку щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності, впровадження цифрових технологій, системи інтерактивних методів, прийомів, завдань і вправ, сучасних нестандартних уроків, добірку освітніх електронних ресурсів і платформ для вивчення синтаксису на уроках української мови та зробити їх апробацію.

б) провести моніторингові дослідження та опитування освітян і одинадцятикласників у контексті впливу на стандартний освітній процес новітніх цифрових технологій, їх інтеграцію та практичне застосування.

Об'єктом дослідження є процес навчання синтаксису в 11 класі (профільний рівень) закладів загальної середньої освіти (ЗСО).

Предмет наукової роботи – форми, методи, прийоми, засоби, вебтехнології формування та реалізації інформаційно-комунікаційної компетентності учнів/учениць у процесі вивчення синтаксису.

Для реалізації поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: **теоретичні**: ґрунтовний аналіз, синтез, класифікація та узагальнення актуальної наукової, законодавчої, лінгводидактичної літератури, типографічних та електронних джерел і фактичного матеріалу, що дозволяє

виокремити ключові положення, поняття з проблеми вивчення синтаксису у профільній школі; фундаментальне дослідження поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність»;

порівняльно-зіставний: метод для порівняння чинних програм, підручників з української мови для 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів та школи профільного рівня філологічного спрямування для аналізу спільних та відмінних змістових освітніх компонентів; співвідношення результатів досліджень щодо готовності педагогів використовувати цифрові онлайн-засоби, інтерактивні інструменти, електронні ресурси за різні роки (2023→2024→2025);

емпіричні: метод спостереження за перебігом освітнього процесу, педагогічне дослідження (анкетування, бесіда, спостереження за навчальною діяльністю учнів/учениць на уроках) задля виявлення рівня сформованості комунікативних компетентностей здобувачів освіти у відсотковому еквіваленті;

статистичні: кількісний і якісний аналіз отриманих даних, а також узагальнення, класифікація й опис результатів даного дослідження та впровадження їх у практичну діяльність; порівняння задля перевірки ефективності методики інтеграції інформаційно-комунікаційної компетентності під час вивчення синтаксису в профільній школі.

Наукова новизна окреслює тлумачення змісту поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність»; визначення теоретичних, практичних і лінгводидактичних засад упровадження інтерактивних засобів навчання в мовленнєву змістову лінію модельної навчальної програми, підручників, уроків у закладах середньої освіти (ЗСО) в профільній школі.

Теоретична значущість наукової роботи полягає в осмисленні та системному аналізі проблеми щодо реалізації формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів/учениць профільної школи в навчанні синтаксису. Матеріали та висновки можуть бути використані у процесі подальшого дослідження проблеми, її взаємодії з іншими освітніми функціями та шляхами реалізації в навчальній практиці крізь призму інноваційних технологій.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у використанні отриманих нами результатів дослідження під час вивчення та практичної реалізації методики навчання синтаксису на уроках української мови, а також у можливості подальшого застосування практичних методичних рекомендацій для педагогів-філологів під час розробки та підготовки уроків української мови, а студентами-філологами матеріал може бути використаний під час вивчення дисципліни «Методика навчання української мови» та в процесі написання самостійних наукових робіт, що сприятиме розвитку мовленнєвих умінь та комунікативних навичок як у навчанні, так і в різних життєвих ситуаціях.

Апробація результатів дослідження у Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ : ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ» 21 лютого 2025 року; Всеукраїнській науковій конференції «Українське слово в науковому вимірі» 29 жовтня 2025 року. За темою магістерської роботи опубліковані тези «Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів/учениць профільної школи в навчанні синтаксису».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів та підрозділів до них, висновків до кожного розділу та загальних, списку використаних джерел, що містить 97 позиції та 8 додатків. Загальний обсяг дослідження становить 217 сторінок, із них 99 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ/УЧЕНИЦЬ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

1.1. Проблеми синтаксису української мови за темами шкільної програми

Зміст освіти та вимоги до його опанування у старшій школі поділяється на базовий і профільний рівні. Базовий рівень передбачає обов'язкові вимоги до загальноосвітньої підготовки старшокласників відповідно до Державного стандарту [23], тоді як профільний рівень визначається модельними навчальними програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України у 2017 році (МОН України) [17].

Ключове місце у шкільному програмному курсі української мови посідає *синтаксис*, адже саме на цьому рівні мовної системи в комунікативному процесі взаємодіють одиниці всіх попередньо вивчених мовних рівнів, демонструючи свою функціональну значущість. Тому синтаксис значно більше, ніж інші розділи мовознавства, впливає на розвиток зв'язного усного й писемного мовлення сучасних здобувачів освіти.

Мовленнєва лінія Державних вимог і стандартів до рівня загальноосвітньої підготовки передбачає, що учні/учениці вміють пояснювати значення та будову словосполучень і речень різних типів, визначати й конструювати синтаксичні одиниці, передавати один і той самий зміст за допомогою різних синтаксичних засобів, створювати тематично цілісний, структурований зв'язний текст. Також вони мають вміти користуватися різними довідниками, інтернет-ресурсами, медіазасобами, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність (знаходити, аналізувати, оцінювати, систематизувати та зіставляти різні факти й відомості, виявляти фейки, пропаганду, маніпуляції) і застосовувати набуті знання та навички на практиці [23].

Особливості вивчення синтаксису визначаються відповідно до специфіки

завдань різних типів закладів освіти, проте у всіх них основна увага приділяється комунікативному аспекту (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Класифікація аспектів вивчення синтаксису у школах та класах
різного профільного спрямування**

Ліцеї/загальноосвітні школи та класи з поглибленим вивченням предмета
Учні/учениці, удосконалюючи вивчення синтаксичної теорії, опановують такі поняття, як предикативність, типи підрядного зв'язку, інфінітивні та еліптичні речення, невласне пряму мову, період, знання про різновиди окличних речень, способи вираження головного члена в односкладних реченнях, умови відокремлення другорядних членів, що сприяє удосконаленню як усного, так і писемного мовлення. Таке занурення в теоретичні основи синтаксису слугує базою для навчально-дослідницької діяльності старшокласників.
Гімназії гуманітарного профілю
Акцентують на естетичному аспекті, інтеграції навчання та міжпредметних зв'язках. Для учнівства гімназії мова постає не лише як засіб спілкування, а і як важлива складова культури у широкому розумінні слова як інструмента мистецтва.
Профільні негуманітарні класи
Мають орієнтоване навчання на застосуванні практичного підходу до комунікативних потреб, а окремі положення синтаксису слугують основою для вдосконалення усного мовлення. Особливий акцент робиться на формування культури ділового спілкування.

Синтаксична система мови являє собою сукупність можливих моделей сполучення слів і структурно-функціональних типів речень, що обслуговують усі форми та види мовного спілкування. Як розділ граматики, *синтаксис* (грец. σύνταξις «складання», «побудова», «поєднання», «порядок») вивчає правила творення й функціонування граматичної будови синтаксичних одиниць (словосполучень, простих речень, комунікантів, складних речень і складних синтаксичних конструкцій), їхні типи, функції та особливості вживання, роль у них слова та зв'язки між ними, особливості вживання і способи поєднання у них форм слів, що створюють цілісну структуру мови для її ефективного функціонування [88, с. 592]. Тому під час вивчення синтаксичного матеріалу основна увага приділяється синтагматиці, яка досліджує зв'язки між послідовно розташованими мовними одиницями, що безпосередньо поєднуються в реальному усному потоці мовлення або в письмовому тексті, вивчаючи

закономірності сполучуваності мовних одиниць, і синтаксичним зв'язкам об'єднання складових частин мовних конструкцій. Ці знання частково формуються у школярів ще на етапі опрацювання розділів лексикології та морфології, а в 10–11 класах, продовжуючи поглиблено вивчати синтаксис, учні/учениці не лише закріплюють попередньо засвоєний лексико-дидактичний матеріал, а й знайомляться з новими синтаксичними явищами, узагальнюють і систематизують їхні рівні міжпредметних зв'язків зі стилістикою, риторикою, культурою мовлення, усвідомлюють важливість інтонації та порядку слів для вираження змістових і граматичних зв'язків між мовними одиницями.

Основне завдання вивчення синтаксису полягає в систематизації набутих знань і формуванні вмінь застосовувати їх на практиці під час мовної комунікації для толерантного, ввічливого розв'язання особистих, соціальних проблем і культурного тактовного спілкування у новій системі успішної співпраці сучасної ділової, упевненої людини.

Складність синтаксичної системи зумовлена тим, що тут зображаються як зв'язки між граматичними категоріями та їх значенням, так і смислові відношення між фактами дійсності. Саме тому в сучасному мовознавстві існує кілька підходів до аналізу синтаксичних явищ: логіко-граматичний, структурний, комунікативний, функціональний, стилістичний напрямки синтаксису. Кожен із них акцентує на певних властивостях синтаксичних одиниць і взаємодоповнює всі інші компоненти.

У шкільній практиці застосування лише одного підходу є недоцільним, оскільки взаємозв'язок усіх властивостей синтаксичних одиниць потребує комплексного аналізу, який передбачає одночасний розгляд семантики, структури й функції. Це забезпечується структурно-семантичним підходом, який дозволяє аналізувати синтаксичні явища в їх системній єдності, враховуючи і змістову роль, і граматичне оформлення мовлення.

Синтаксична система мови ієрархічна, багаторівнева, має структурні рівні, основними одиницями яких є словосполучення та речення, що належать до різних семантичних рядів і стилістичних площин, що відповідають різним формам мислення. Речення не є різновидом словосполучення, адже існує слово-

речення. Воно не виводиться зі словосполучення за своєю суттю чи структурою, а поняття словосполучення не має граматичних ознак завершеного повідомлення. Словосполучення, так само як і слово, є будівельним матеріалом мовлення, засобом позначення, а не самостійною комунікативною одиницею. Ці особливості словосполучення й речення розглядаються у шкільному курсі, де аналізуються з погляду їх значення, структури побудови та ролі у мовній комунікації.

Тож наше дослідження цього підрозділу ґрунтується на основі змісту чинної навчальної програми з української мови для 10–11 класів (профільний рівень), затвердженій наказом МОН України №1407 від 23 жовтня 2017 року, авторів: Т. Грубої, Л. Мацько, О. Семенов, Т. Симоненко [21], оскільки запроваджені чинні засади реформування парадигми середньої освіти НУШ [44] у 2025 році знаходяться на рівні 8 класу та ще не повністю адаптовані до концептуальних змін в 11 класі. Тому на цьому етапі маємо лише одну зазначену освітню програму для профільного рівня загальноосвітніх навчальних закладів.

Програма спрямована на поглиблене вивчення синтаксичних явищ, що є ключовими для розвитку інформаційно-комунікаційних навичок і критичного мислення. Її синтез звертає увагу на формування здатності учнів/учениць оперувати складними синтаксичними структурами сучасної літературної мови, розуміти стилістичне навантаження лінгвістичних конструкцій, логічні психолінгвістичні зв'язки між частинами висловлювання. Основне значення мають складнопідрядні та складносурядні речення, безсполучникові конструкції, а також актуалізація риторики та пунктуаційних норм, що сприяє формуванню мовної компетентності старшокласників та її оптимального використання у різних сферах і ситуаціях спілкування, де інтелектуально-діяльнісна специфіка освітян визначається розумовою й фізичною активністю, формами суспільної творчості, свідомості. Система концептів і поняттєвих траєкторій виражає специфіку мовного мислення у різних вербальних аспектах.

Розділ «Синтаксис» є однією з найскладніших та водночас найважливіших лінгвістичних ланок української граматики, адже засоби

синтаксису сприяють розвитку інтелектуальних, моральних, естетичних якостей конгруентної особистості. У шкільному курсі української мови, зокрема в 11 класі профільної школи, вивчення саме синтаксису набуває особливого значення, що супроводжується певними проблемами та труднощами як для учнів/учениць, так і для самих викладачів, що потребують детального аналізу та повної реконструкції всього освітнього процесу, адже старшокласники мають не лише засвоїти правила побудови речень, а й навчитися аналізувати складні синтаксичні конструкції та грамотно використовувати їх у власному мовленні, що й зазначено в чинному законодавчому документі.

Змістова лінія з темами шкільної програми передбачає вивчення понять синтаксичної норми, помилки, редагування тексту та речень, складні випадки синтаксичного узгодження та керування, уживання прийменників «в» і «на» з географічними назвами й просторовими іменниками, словосполучення з прийменниками «по», «в(у)», «при», «за», «із-за», уживання похідних сполучників, речення як основної синтаксичної і комунікативної одиниці, стилістичних функцій модальних різновидів речень, риторичних запитань, варіантів граматичного та підрядного зв'язку, складних випадків координації підмета й присудка та класифікації другорядних членів речення, написання прикладки, порівняльного звороту та його функцій, пасивних конструкцій із дієсловами на «-ся», синтаксичних конструкцій із формами на «-но», «-то», порядку слів у реченні, односкладних, неповних, простих ускладнених, складних та багатокомпонентних речень, правил побудови складних речень та логічних помилок, порядку слів у реченні тощо[21].

Зважаючи на багатогранний спектр різноманітної тематики синтаксису у здобувачів освіти можуть утворитися проблеми із вживанням складних синтаксичних конструкцій: складносурядних, складнопідрядних, безсполучникових та змішаних видів речень. У старшокласників часто виникає плутанина між типами підрядних частин та смисловими зв'язками між частинами речення, їх визначенням у складнопідрядних реченнях, наприклад: *«Я зателефонував другові, який порадив мені нову книгу, бо вона дуже цікава»*

(неправильний усвідомлення виду підрядної частини: частина *«бо вона дуже цікава»* має пояснювати причину саме телефонного дзвінка, але за структурою ніби пояснює *«книгу»*, що призводить до логічної неузгодженості у конструкції речення).

Помилкове використання сполучників у безсполучникових реченнях, що будуються на інтонаційних та смислових зв'язках між частинами, тобто поєднуються без сполучників чи сполучникових слів. Учні інтуїтивно у мовленні поєднують безсполучникові та сполучникові конструкції, не розрізняючи їх граматичні особливості. Наприклад: *«Я знав: він прийде, але не знав – коли»* (сурядний протиставний сполучник *«але»* – зайвий у цій конструкції).

Однією з найпоширеніших проблем – порушення норм уживання дієприкметникових і дієприслівникових зворотів. Найчастіші помилки виникають із невизначеним суб'єктом дії, тобто неправильним узгодженням з іменником, наприклад: *«Читаючи книжку, мені стало цікаво»* (підмет у реченні відсутній, тому виникає помилка). Правильним буде варіант: *«Читаючи книгу, я зацікавився»*. Невиправдане використання дієприкметникових зворотів, що ускладнює розуміння змісту речення. Приклад: *«Книга, написана відомим письменником, яка вразила мене, стала улюбленою»* (невиправдане ускладнення конструкції зворотом).

Також важливу роль у вивченні синтаксису відіграє правильне використання розділових знаків. Найпоширеніші труднощі вживання пунктуації виникають у школярів через недостатнє знання пунктограм та правил, пов'язаних саме з комами перед сполучником *«і»* у складносурядних реченнях, наприклад:

«Я прийшов, і побачив його» (кома перед *«і»* є зайвою, оскільки частини речення не є самостійними). Неправильне розташування тире в безсполучникових реченнях, приклад: *«Настав вечір – усе навколо затихло»*. У цьому реченні бачимо відсутність логічного зв'язку між частинами. Тире у безсполучникових реченнях часто вказує на причинно-наслідкові або пояснювальні відношення, наприклад: *«Сонце зайшло – стало темно»*. Тут

друга частина пояснює або ж є наслідком першої. У реченні *«Настав вечір – усе навколо затихло»* логічного зв'язку не зовсім достатньо: вечір настав, але з цього автоматично не випливає «затихання». Тому в цьому реченні краще використовувати сполучник «і» замість тире, який змістовно просто поєднує дві незалежні події без натяку на причину чи пояснення: *«Настав вечір, і все навколо затихло.»* У шкільній програмі й синтаксичних нормах правопису акцентують на правильному вживанні засобів зв'язку між частинами речення. Якщо між частинами немає чітких семантичних відношень (причинно-наслідкових, пояснювальних, єднальних, умовних, часових), то тире використовується необґрунтовано.

Учні/учениці часто мають проблеми з побудовою простих ускладнених речень, коли неправильно використовують відокремлені члени речення та вставні слова. До прикладу речення: *«На щастя мій друг повернувся вчасно»* (потрібно поставити кому після вставного слова *«На щастя»*, адже вставні слова та словосполучення вказують на ставлення мовця до висловлюваного: вони можуть виражати емоції, джерело повідомлення, зв'язок думок тощо). Вставні слова в реченні завжди виділяються комами, а якщо вони стоять на початку речення – кома ставиться після них. Тож, у цьому випадку *«На щастя»* виражає позитивне ставлення мовця до події, про яку йдеться (*«друг повернувся вчасно»*, що є добре).

Посилаючись на педагогічний досвід та численні дослідження, багато педагогів-філологів через різні причини, наприклад, такі, як: недостатня кількість годин і комп'ютерного обладнання для реалізації всіх задуманих компонентів уроку, неправильна його організація, побудова та вибір ключових аспектів, невміння працювати з інноваційними методиками освітнього процесу, неправильно обрані підходи в комунікації з учнями, недостатня кількість практичних завдань може ускладнювати засвоєння теоретичних знань та їх застосування у мовленні. Як наслідок, вони мають проблеми з повноцінним засвоєнням навчального матеріалу, що призводить до непродуктивної праці на уроці, допущення вищезазначених помилок в усній та писемній мовленнєвій діяльності, у застосуванні нормативних правил побудови речень,

систематичного допущення граматичних помилок і непорозуміння комунікантів у спілкуванні та згодом академічних втрат.

Зважаючи на спектр охарактеризованих проблем вивчення синтаксису, на уроках української мови необхідно впроваджувати результативні методики навчання для подолання цих труднощів. Одним із таких підходів є комунікативно-діяльнісний, який зосереджується на практичному використанні синтаксичних знань у реальних мовленнєвих ситуаціях. Забезпечення достатньої кількості практичних різнорівневих завдань, які дозволяють старшокласникам застосовувати теоретичні знання на практиці, сприяє розвитку вмінь складати різні типи речень відповідно до комунікативних задач, що підвищує їх мовленнєву та інформаційно-комунікаційну компетентності. Це можуть бути інтерактивні вправи на трансформацію та аналіз речень, що допомагають учням краще зрозуміти структуру та функції синтаксичних одиниць, а застосування текстоцентричного підходу до вивчення синтаксису сприяє кращому розумінню учнями функціонування синтаксичних конструкцій у реальних текстах, що демонструє їм наочне застосування теоретичних знань і розвиває навички аналізу та синтезу мовних явищ [19].

Крім того, важливо використовувати проблемний підхід у навчанні синтаксису, який стимулює критичне мислення та активну участь у навчальному процесі через постановку проблемних завдань, які здобувачі освіти розв'язують самостійно або в групах, що сприяє глибшому розумінню синтаксичних конструкцій та їх функцій у мовленні. Доцільно впроваджувати інтеграцію синтаксичних знань з іншими мовними розділами, такими як морфологія та лексикологія, що забезпечує цілісне сприйняття мовної системи та покращує навички аналізу мовних явищ через проблемний підхід. Це сприяє формуванню в освітян здатності бачити взаємозв'язки між різними мовними елементами та використовувати їх у власному повсякденному чи діловому мовленні [50].

Важливим аспектом є також застосування сучасних технологій у навчанні синтаксису, зокрема використання електронних ресурсів, онлайн-платформ, інтерактивних методів навчання, таких як: мовні ігри, аналіз текстів,

синтаксичні вправи, що сприяють активному розвитку їхньої мовної спостережливості, інтелектуальної лабільності, кліповому та критичному мисленню через залучення їх до навчального процесу, що робить його цікавим і доступним для всіх. Цифрові методи забезпечують реалізацію принципу концепції особистісно-орієнтовного, розвивального, диференційованого інтерактивного навчання, що дозволяє урізноманітнити форми роботи та адаптувати освітній процес відповідно до рівня знаннєвої підготовки, персональних інтересів та потреб кожного індивіда.

Отже, вивчення синтаксису в профільній школі є важливою складовою мовної освіти, що забезпечує формування у старшокласників високого рівня інформаційно-комунікаційної компетентності, розвитку їхніх мовних, аналітичних, емпатичних навичок, кліпового та критичного мислення. Аналіз чинної навчальної програми засвідчує, що вона акцентує на поглибленому опрацюванні складних синтаксичних конструкцій, правил їхнього вживання та редагування, що є необхідним для підготовки учнів/учениць до успішної комунікації в різних сферах професійної та побутової діяльності. Разом з тим, процес вивчення синтаксису супроводжується низкою труднощів як для освітян, так і для педагогів-філологів. Серед них – складність засвоєння правил побудови речень, неправильне вживання синтаксичних конструкцій, пунктуаційні помилки, недостатня практично- діяльнісна спрямованість навчання.

Завдяки впровадженню ефективних освітніх методик і підходів (комунікативно-діяльнісного, текстоцентричного, проблемного) можна ефективно подолати всі лінгводидактичні проблеми, а також інтегрувати синтаксичні знання з іншими мовними розділами, міжпредметними уроками та цифровими технологіями. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних завдань, електронних ресурсів значно підвищує мотивацію, сприяє засвоєнню знань та їх успішній практичній інтеграції в мовленні. Систематичне застосування зазначених підходів дозволяє забезпечити якісне опанування синтаксичними нормами, формування у здобувачів освіти свідомого ставлення до мови як важливого інструменту

спілкування та самовираження у всіх сферах і професійних галузях сучасного швидкоплинного життя нанотехнологічної ери ХХІ століття, де правильне мовлення – це корсет сучасної літературної мови та запорука успіху модерного суспільства у всіх сферах його діяльності.

1.2. Структура інформаційно-комунікаційної компетентності

Із початком повномасштабної війни країни агресора проти України 24 лютого 2022 року президент Володимир Зеленський доручив уряду ключове завдання, зосереджене на розвитку людського капіталу, особливо підкреслюючи необхідність створення якісної освітньої системи в Україні, метою якої є формування матриці профільного освітнього середовища, яке сприятиме вихованню кваліфікованих, компетентних і всебічно розвинених особистостей, підготовлених до забезпечення успішної діяльності в умовах динамічної інноваційної економіки, що швидко розвивається [42 с. 7].

Сучасна освітня система зазнає значного впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які змінюють навчально-виховний процес і мають значний вплив на підготовку молодого покоління «Альфа» (2010–2025), в умовах війни, а також майбутнього покоління «Бета» (2025–2039). Постійне використання інформаційних технологій в освіті спричинило ряд реформ, що включають створення освітніх мереж, упровадження нових форм і методів навчання й активну інтеграцію інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на накопичення значних обсягів інформації, призначених для академічних і професійних потреб людства.

Поняття ключових компетентностей є багатограним і охоплює різні аспекти професійної та особистісної підготовки. У цьому контексті міжнародні організації пропонують низку ключових компетентностей, згрупованих у загальні надкатегорії. Наразі триває активна дискусія, спричинена насамперед потребами ринку праці у фахівцях, які не лише володіють професійними навичками, а й здатні швидко навчатися, адаптуватися до змін, ефективно працювати в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій,

вирішувати конфлікти, функціонувати у полікультурному середовищі та конструктивно реагувати на виклики часу й нові пертурбації реформи [90 с. 9].

Конструкція формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів/учениць, зміст якої є інтегративним, відбувається у результаті застосування під час вивчення всіх предметів навчального плану діяльнісного підходу. Навчальними програмами обов'язково передбачається внесок кожного навчального предмета у формування зазначеної компетентності, що ґрунтується на засадах чинного Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (затверджений Каб. Мін. України від 23.11.2011. №1392 / зм. і доп. пост. Кабінету Міністрів України №538 від 07.08.2013, №143 від 26.02.2020), базується на основі особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і зображені в результативних складових його змісту [23].

Фундаментом функціонування концепції НУШ є дитиноцентризм та особистісно зорієнтований підхід до навчання, що забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей здобувачів освіти, що закарбовує компетентність як «динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [59 с. 14], а компетентнісний підхід (спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток базових (основних) навичок, сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей, що зазначені у чинному Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [23], навчальних програмах і візуалізовані у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Ключові та галузеві мовні компетентності

<i>Ключові компетентності</i>	<i>Предметні (галузеві) компетентності</i>
уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична, базові	комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова, математична,

компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька, здоров'язбережувальна.	проєктно-технологічна, інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна.
---	--

Стрімкий розвиток масмедіа та цифровізація сприяла глобальному впровадженню у сферу освіти, зокрема мовну, інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК), яка визначається Законом України «Про освіту» [36] у Концепції загального положення розвитку цифрових компетентностей в суспільстві України [74] як одна з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності в умовах інноваційного суспільства, а Держстандартом базової і повної загальної середньої освіти (п. 5), як «здатність учня використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань» [23].

Що ж стосується трактування комунікаційної компетентності в науковій царині, то погляди вчених дещо відрізняються. До прикладу, американський лінгвіст Делл Хаймс розглядає комунікаційну компетентність як поєднання, знань, умінь та навичок, необхідних для результативної взаємодії індивіда, який має здатність будувати граматично правильні висловлювання та добирати їх відповідно до контексту конкретної ситуації спілкування з урахуванням норм мовленнєвої поведінки, етики та соціальної взаємодії [97]. Натомість Н. Голуб зазначає, що її (ІКК) варто розглядати як міжпредметну або галузеву компетентність, адже в межах окремого предмета вона є надто вузькопрофільною, а спілкування – лише одна з функцій мови, яка відіграє важливу роль у її популяризації та життєздатності. Проте не менш значущими є й інші функції, зокрема: державотворча – оскільки сильна нація формує державу, а націю об'єднує спільна мова й ідея; ідентифікаційна – адже носії мови не лише повинні нею володіти, а й усвідомлювати через неї свою належність до українського народу; номінативна – сучасний світ формує

термінологічна система запозичених слів, таких як: «коуч», «фасилітатор», «тьютор», «гаджет» тощо, витісняючи питомо українські слова; мислетворча, естетична, культурологічна, експресивна та інші, які забезпечують повноцінне функціонування мови в суспільстві як коду нації [18]. Інші дослідники розширюють це поняття, включаючи до складу ІКК різні компоненти: мовний, мовленнєвий, когнітивний, соціолінгвістичний, дискурсивний, стратегічний, соціально-афективний, прагматичний, навчальний, предметний, граматичний, професійний, соціокультурний, а також норми мовленнєвого етикету, зумовлені культурними традиціями суспільства, мовленнєву діяльність на основі лексико-граматичних, фонологічних, соціолінгвістичних знань і навичок, оперуючи дискурсивними, ілюктивними й країнознавчими знаннями, відповідно до різноманітних завдань та обставин комунікації. На думку дослідників Б. Юссефа, М. Дагмані (2008 р.) під кутом зору роботодавців компетентною людиною можна вважати таку, яка, незалежно від професії, добре виконує ту роль, яку від неї очікують. Вони визначають компетентність як «сукупність здатностей, навичок, знань, ставлень, що необхідні для оптимального виявлення у своїй професії або продуктивній ролі в житті». Під поняттям інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) зазначені дослідники розуміють сукупність знань, умінь і ставлень, що застосовуються для використання інформаційних та комунікаційних систем, включаючи засоби, що застосовуються, а особливо, здатність здійснювати вебдизайн, розробляти презентації, використовувати графічні програми, відомості онлайн бібліотек, веббраузерів, програми Word, Excel [93].

На новітньому етапі в освітньому просторі, зокрема Нової української школи (НУШ), для опису навичок і компетентності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій паралельно використовується низка понять, зокрема:

«цифрова компетентність», «інформаційно-комунікаційна компетентність», «інформаційно-цифрова компетентність», «цифрова грамотність», «цифрова культура», «медіакомпетентність». Серед них найбільш уживаними є поняття «цифрова компетентність» та «інформаційно-

цифрова компетентність», яка є взаємозамінною ІКК як здатність людини критично застосовувати інформаційно- комунікаційні технології (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією в особистому/приватному, робочому, освітньому, публічному просторі, що потребує постійного розвитку та вдосконалення.

Структура ІКК охоплює медіаграмотність, алгоритмічне мислення, основи програмування, роботу з базами даних, навички кібербезпеки, а також розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність, правила цитування та використання вербальних даних), що визначає здатність людини ефективно застосовувати ІКТ в навчанні та повсякденному житті, працювати з інформацією, раціонально застосовувати сучасні засоби (реальні об'єкти: комп'ютер, телевізор, телефон/смартфон, магнітофон, факс, принтер, модем, копір/сканер) й інформаційні технології (Інтернет, аудіо-, відеозапис, електронна пошта, ЗМІ) під час розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням і передаванням для комунікації, та прийняття рішень згідно з потребами будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ, давати оцінку процесам й досягнутим результатам технологічної, алгоритмічної та практичної діяльності, саморефлексувати та саморозвиватися для покращення якості життя.

Щодо мовно-літературної освітньої галузі, то зміст інформаційно-комунікаційної компетентності передбачає знання мовних норм на фонологічному, семантичному (лексичному і граматичному) та структурно-синтаксичному рівнях, а Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. №898, визначає ключові аспекти ІКК як знання необхідних мов, способи взаємодії з довірцями й окремими людьми та подіями, навички роботи у групі, виконання різних соціальних ролей у колективі; уміння презентувати себе, писати листи, анкети, заяви, формувати запитання, вести дискусію; використовувати різні види сприймання текстів (зокрема художніх, медіатекстів) для пошуку, обробки, аналізу та добору інформації; діяти за

алгоритмом у процесі складання плану для розв'язання комунікативних завдань; комунікувати грамотно і безпечно в інформаційному просторі; розрізняти емоції інших осіб у контексті комунікації; розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їхньому поширенню й впливу, використовувати сучасні цифрові технології для розширення читацького досвіду та кола читацьких інтересів); задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; прагнення етично взаємодіяти у віртуальному просторі; готовність дотримуватися авторських прав; прагнення особистісного розвитку як компетентного мовця і читача за допомогою цифрових технологій [24].

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності у здобувачів освіти профільного рівня на уроках української мови – це здатність ефективно використовувати мову для спілкування, розуміння мовних повідомлень, інтерпретації понять, фактів, думок як усно, так і письмово; ініціювати, підтримувати та завершувати бесіду; читати, аналізувати тексти, що сприяє розвитку та вдосконаленню нових видів діяльності: творчих, проєктних, дослідницьких, а також нестандартного підходу до вирішення тих чи тих завдань при вивченні синтаксису.

Отже, в сучасних умовах викликів і трансформації, зумовлених як зовнішніми (війна, глобалізація, цифровізація), так і внутрішніми (зміна орієнтирів покоління, освітні реформи) чинниками, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес є обов'язковою умовою гетерогенного цифрового суспільства, що набуває стратегічного значення для національної системи освіти. У контексті НУШ інформаційно-комунікаційна компетентність є не лише функціональною навичкою здобувачів освіти та викладачів, а й багаторівневою інтегральною компетентністю, що поєднує медіаграмотність, цифрову культуру, навички критичного мислення, етику роботи з інформацією, комунікативну компетентність, медіаграмотність. Жоден сучасний урок не можна уявити без використання хоча б деяких ІКТ, адже під час підготовки до уроку викладач має застосовувати креативні підходи, використовуючи Smart-технології, різні

сервіси, нові гаджети, програми 3D моделювання, застосунки для створення презентацій (Canva, PowerPoint, Prezi), освітні online-платформи для виконання тестів, вправ, завдань (IZZI, Wayground (Quizizz), Wordwall, Kahoot, Learningapps) тощо. А це потребує підвищення знань та досвіду модерних педагогів у сфері ІКТ до рівня базової ІКК, яка є своєрідним містком між мовною, читацькою, громадянською, підприємницькою та соціальною компетентностями професійної спроможності вербально грамотного громадянина України, який є інваріантом знань, умінь і досвіду їх застосування для розв'язання прикладних завдань на уроках української мови та поза їх межами у повсякденному житті, де формуються ціннісні орієнтири, культурна ідентичність осмислення реальності значення лінгвістичного коду нації.

1.3. Актуальні питання профільної мовної освіти

В умовах інтенсивної трансформації розвитку освітньої системи профільна мовна освіта як невіддільна складова завершального етапу для старшокласників, набуває особливого значення, оскільки є фундаментом засвоєння ними базового мовного матеріалу, формування ключових компетентностей, зокрема – культурної, комунікативної, інформаційно-комунікаційної, що відповідають вимогам сучасного мега інформаційного суспільства.

Ключовим аспектом змісту профільної освіти є розвиток особистості, здатної самостійно, ефективно реалізувати свої знання та навички в професійному, академічному та соціальному середовищі. У цьому контексті важливим є перехід від знаннєвої до компетентнісної парадигми навчання, де домінують інтегроване навчання, діяльнісний підхід, міждисциплінарність і комунікативна спрямованість освоєного освітнього процесу та застосування набутих знань на практиці.

Серед актуальних питань профільної мовної освіти варто виокремити ґрунтовні складові, що потребують вдосконалення, доопрацювання та подальшого їх практичного впровадження безпосередньо в освітній процес,

оскільки профільна школа спрямована саме на практичну складову освіти, що передбачає максимальну підготовку та набутий досвід старшокласників у реальному професійному житті, посилення прикладного аспекту знань, умінь та навичок, вивчення предмета, який максимально дотичний до науки та практики.

1. Диференція та індивідуалізація змісту навчання. Метою Нової української школи (НУШ) є забезпечення та оновлення змістової складової модельної програми, підручників для старшокласників, що буде відповідати сучасним вимогам освітніх стандартів, оскільки на даному етапі згідно з чинною модельною програмою НУШ маємо оновлення лише до 8 класу включно, а 9–11 класи працюють за чинними програмами 2017 року. Це дозволить старшокласникам не лише мати модерні, інтерактивні підручники, а й будувати індивідуальні освітні траєкторії відповідно до власних здібностей, професійних інтересів щодо майбутніх планів, де мова вивчається не тільки як система мовних лексичних одиниць, а як засіб комунікації, ідентичності, національного самовираження та самосвідомості завдяки активному введенню та розвитку системи елективних курсів мовного портфолію, професійної організації, що сприяє ефективному засвоєнню набутих знань з урахуванням індивідуальних інтересів і здібностей кожного учня.

2. Компетентнісний підхід і формування мовної особистості. Новітня профільна мовна освіта відходить від ретроспективи знаннєвої парадигми, де педагог – основний транслятор знань, до орієнтації на компетентнісний підхід, необхідний для успішної самореалізації здобувачів освіти, де акцент направлений на формування здатності учнів/учениць якісно засвоювати мовний матеріал через застосування практично-діяльнісного підходу навчання в реальних життєвих і професійних ситуаціях, коли викладач/ка – це ментор (суб'єкт професійного й особистісного розвитку, який підтримує старшокласників у виборі кар'єрного шляху та ділиться власним досвідом), коуч (тренер, який стимулює розвиток гнучких навичок, допомагає учнівству правильно формулювати цілі та досягати їх, мотивує до самонавчання та саморозвитку) задля досягнення навчальних результатів: розвитку критичного, емпатійного, кліпового мислення, комунікативної,

міжкультурної, соціальної, предметних і ключових компетентностей, що спонукає індивіда до ефективного розв'язання комунікативних завдань, професійного вміння презентувати себе, працювати в парах чи команді, вести дискусію, вміти аргументувати та доводити власну думку, приймати критику та погляд інших на різні життєві обставини. Це передбачає динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих пріоритетів чи інших індивідуальних якостей із залученням ІКТ, ІКК, ПЦК на уроках української мови, що зумовлює впевнене та критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки та обміну інформацією в професійній, правовій, економічній, політичній, публічній та приватній сферах життєдіяльності сучасного громадянина [84].

3. Акме-синергетичний підхід вивчає закономірності орієнтації НУШ на фінську систему освіти, розвиток досягнення індивідом та соціумом найвищого рівня досконалості шляхом спонтанності, відкритості, самоактивності, самоорганізації, самопідготовки, самоосвіти, самореалізації, самовираження та самоствердження, що виявляється у його спроможності контролювати події у власному житті та відповідати за них, змінювати навколишню дійсність (інтернальний локус контроль) та одночасно у високоадаптивній здатності до інтеграції у навколишнє середовище через зовнішні фактори (екстернальний локус контроль), що вирізняє саме відкриті дисипативні системи, які активно обмінюються з навколишнім середовищем енергією та інформацією, здатні як змінювати навколишнє середовище, так і пластично інтегруватися в нього, що є актуальним для підготовки конкурентоспроможних випускників під потреби, які мають попит на ринку праці.

4. Роль державної мови як чинника національної безпеки. У часи збройної агресії в країні надзвичайно актуальним є питання утвердження української мови саме як єдиної державної в освіті та соціумі, як збройного коду нації, гаранта культурної єдності та громадянської ідентичності, формуючи спільний культурний простір, що є фундаментом суверенітету та територіальної цілісності держави. Тому стратегічне завдання освітян –

забезпечити всі належні умови для отримання якісної системи функціонування та популяризації української мови від дошкільної освіти до закладів вищої освіти. Адже від компетентності педагогічних працівників-філологів як кваліфікованих носіїв мови залежить майбутнє нашого молодого покоління та подальшого їх розуміння, що таке державна українська мова в добу глобалізації й інтернаціоналізації та який смисл вона транслює в інформаційному середовищі для кожного індивіда окремо й українського народу загалом. Адже мова – це стратегічний ресурс національної безпеки, інструмент комунікації, що дозволяє державі ефективно керувати, захищати свої інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз через поширення та консолідацію інформаційного контенту.

5. Проблеми мовної культури та комунікації пов'язані з дотриманням літературних норм, доречним вживанням слів та правильним їх граматичним поєднанням при комунікації. Цифрове покоління має певні проблеми, які проявляються через спрощене спілкування у соціальних мережах, чатах, іграх просто смайликами без слів або жаргонізмами, англіцизмами чи сленгом, що призводить до синтаксичної бідності мовленнєвої системи, що втрачає грамотну повноцінну комунікацію й спричиняє певні труднощі для вчителів і призводить до деградації формування комунікативних навичок, встановлення контактів, підтримки «живого» спілкування, аргументації та вирішення конфліктів на уроках з української мови та поза їх межами. Тож, педагоги мають інтегрувати в процес навчання новітні тенденції, цікаві прийоми та методи для побудови сучасного, цікавого уроку з урахуванням усіх вище зазначених аспектів (не ігноруючи їх) через подачу мовного навчального матеріалу, що передбачений модельною програмою, та інтерактивних авторських розробок.

6. Виклики та проблеми профільної мовної освіти. Нагальним питанням є врівноваження між профільною освітою (спеціалізацією) та фундаментальністю мовної освіти. Недосконалість сучасних освітніх технологій, некомпетентність педагогів-філологів в інноваційних методиках і методах навчання, низька мотивація здобувачів освіти – наслідки

неунормованого структурування навчального змісту. Це ускладнюється визначенням критеріїв добору даних, що є надлишком значної частки застарілих відомостей, фактором перевантаження та не відповідає сучасним потребам і змісту профільної освіти. У результаті багато профільного мовного матеріалу не інтегрується в загальну систему знань й учням важко осмислити його через перенавантаження й відсутність належної базової підготовки. Із методологічних позицій зміст повинен мати три рівноправні складові: фундаментальність (передачу знань), гуманістичну орієнтацію (виховання), практичну (прикладну) спрямованість (розвиток умінь). Цілісність змісту досягається лише при динамічному балансі всіх складових цієї тріади компонентів.

7. Перевантаження школярів великою кількістю предметів. З одного боку, вони мають можливість обрати предмети для поглибленого вивчення за індивідуальними уподобаннями (зокрема мовно-літературний профіль), а з іншого, – попри профілізацію, обов'язковими залишаються базові дисципліни (українська мова, література, історія, іноземні мови, природничі та математичні науки тощо). Це призводить до надмірного навантаження, що часто не відповідає індивідуальним потребам здобувачів освіти, обмежує час для якісного вивчення профільних предметів і негативно впливає на мотивацію до навчання. Водночас завдання для підсумкової атестації (зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) чи національний мультипредметний тест (НМТ)), яка має на меті об'єктивну перевірку знань, передбачає однакові завдання для всіх випускників незалежно від обраного профілю навчання, що знецінює сенс профілізації в цілому, адже випускник, який поглиблено вивчав українську мову та літературу має виконувати ті самі завдання, що й учень, який обрав, скажімо, математичний чи спортивний профіль навчання і навпаки. Такий підхід не тільки спричиняє стрес для всіх учнів, а й має неприємні наслідки у вигляді низьких підсумкових балів. Так профільна диференція втрачає практичну доцільність, а цінні ресурси вчителів та здобувачів освіти розпорошуються, не даючи очікуваного ефекту індивідуалізованого підходу профілізації в старшій школі.

Згідно з Міністерством освіти і науки України з 2025 року стартує тестування пілотного проєкту «Трансформація системи шкільної профільної освіти», який передбачає трирічну профільну середню освіту, можливість гнучко формувати профіль та обирати предмети відповідно до сучасних умов реформування та трансформації освітньої системи України [73, с. 4], де профільна мовна освіта набуває винятково важливого стратегічного значення як основа для формування ключових компетентностей здобувачів освіти, здатних до оперативної самореалізації в професійному, академічному та суспільному середовищі.

Проаналізовані актуальні питання, недоліки та переваги засвідчують, що ефективність прогресивного розвитку профільного навчання мовної освіти безпосередньо залежить від її змістовного наповнення, методологічної бази, практичної спрямованості та відповідності запитам сучасного суспільства, що має полегшити процес професійної реалізації кожного учня/учениці й ґрунтується на компетентнісному підході, який передбачає розвиток мовної особистості, її критичного, етичного та кліпового мислення, комунікативних та міжкультурних навичок.

Особливої уваги потребують такі аспекти, як індивідуалізація освітньої траєкторії, застосування інтерактивних методів навчання, використання цифрових, електронних освітніх платформ, що відповідає світовим лінгводидактичним тенденціям. Водночас наявні певні виклики, зокрема надмірне перенавантаження старшокласників, неузгодженість програмного забезпечення, застарілі підручники, методи й підходи та обмежений вибір профільних дисциплін, що вказує на потребу системних змін у царині мовної профільної освіти. Також актуальними є питання мовної культури, популяризації державної мови як чинника національної безпеки, формування мотивації та аксіологічних орієнтирів у майбутніх філологів.

Проблема в ідеї профільного навчання полягає у неузгодженості теоретичних пошуків і реалій сьогоденної освітньої парадигми, але панування та втілення реформ і пілотних проєктів активно просувається вперед, принаймні на законодавчому документальному рівні, тож постає завдання

перед освітянами навчитися практично застосовувати та використовувати усі новітні тенденції й інноваційні вебтехнології задля успішного функціонування механізму освіти, що забезпечить баланс між фундаментальністю, гуманістичністю, профорієнтацією та практичною спрямованістю навчального процесу, що сприятиме особистісному розвитку здобувачів освіти, їхньому професійному становленню та готовності до реального життя в умовах функціонування гіперболізованої матриці світових даних.

Висновки до першого розділу

Проведений аналіз теоретичних засад формування інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів/учениць профільної школи засвідчив, що ключову роль у цьому процесі відіграє вивчення синтаксису як найважливішої складової шкільного курсу української мови. Саме синтаксис забезпечує інтеграцію знань з різних мовних рівнів, сприяє формуванню зв'язного, усного й писемного мовлення, розвитку критичного аналізу, комунікативних і дослідницьких умінь старшокласників, застосуванню їх на практиці через розв'язання різних фахових завдань.

Разом із тим, у процесі вивчення синтаксису виявлено низку проблем, зокрема певні труднощі у засвоєнні складних синтаксичних конструкцій, помилки у використанні дієприкметникових та дієприслівникових зворотів, визначення прикладок, типові помилки при пунктуації у реченнях, а також недостатня кількість різнорівневих практичних завдань та інтеграція з іншими мовними розділами. Це зумовлює необхідність упровадження комунікативно-діяльнісного, проблемного, текстоцентричного підходів і сучасних комунікативних технологій, що сприятиме підвищенню мотивації здобувачів освіти, розвитку їхньої інформаційно-комунікаційної компетентності та підготовці молодих спеціалістів до успішної професійної мовної діяльності у різних сферах життя. В умовах інтенсивної трансформації розвитку системи, профільна мовна освіта набуває особливого статусу фундаментального формування ключових компетентностей, зокрема мовної, культурної,

комунікативної, інформаційно- комунікаційної, що цілком відповідає вимогам сучасного інформаційно-медійного суспільства. Ключовим аспектом є розвиток індивіда, здатного до самостійної реалізації знань і навичок у професійному, академічному та соціальному середовищі. Перехід від знаннєвої до компетентнісної парадигми, упровадження інтегрованого навчання, діяльнісного підходу, міждисциплінарності та мовно-комунікативної спрямованості забезпечують практичну цінність профільної мовної освіти.

Актуальним залишається питання диференціації, модернізації та індивідуалізації змісту навчання, упровадження елективних курсів, мовного портфолію, а також балансу між фундаментальністю, гуманістичною профорієнтацією та практичною спрямованістю цьогочасної освіти. Водночас слід пам'ятати про виклики: перевантаження школярів, неузгодженість програм, застарілість підходів, обмежений вибір профільних дисциплін, що потребують системних змін і глобального оновлення на всіх щаблях механізму освіти задля підготовки індивіда, здатного творити, сприймати нововведення, зміни, який відкритий до набуття ціннісно значущих компетенцій, необхідних для самовизначення у виборі профілю навчання, а потім і професійного самовизначення.

Тож, теоретичне обґрунтування проблеми формування ІКК в учнів/учениць профільної школи є комплексним процесом, який визначає основні напрямки вдосконалення змісту, методів, прийомів, форм навчання синтаксису, орієнтуючись на інтеграцію знань, медіаосвіту, інтерактивні технології, розвиток практичних умінь формування сучасної грамотної мовної особистості, здатної протистояти стресовим ситуаціям, швидко приймати рішення та прогресивно комунікувати задля досягнення бажаного продуктивного результату.

РОЗДІЛ 2

СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ В ЛІНГВОДИДАКТИЦІ

2.1. Лінгводидактичні засади інформаційно-комунікаційних умінь старшокласників у процесі вивчення синтаксису

Зважаючи на швидкий розвиток наукових світових тенденцій, одним зі стратегічних завдань мовної освіти Концепції нової української школи [44], Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [23; 24], концепцій когнітивної й комунікативної методик навчання української мови [65; 66] та модельної програми профільного рівня з української мови [21] є забезпечення умов для всебічного розвитку антропоцентричної спрямованості комунікативно компетентної, конкурентоспроможної цілісної особистості, як центрального суб'єкта навчання профільної школи, здатного навчатися впродовж життя, де враховано його культурну належність, психофізіологічні властивості, уподобання, здатності до ефективної самореалізації в стресових ситуаціях, виявлення власної індивідуальності за допомогою мовних засобів і активної участі в міжособистісній взаємодії на основі гуманістичного, патріотичного світогляду та усвідомлення загальнолюдських, національних і мультикультурних цінностей. Тому навчальний процес має ґрунтуватися на модерних підходах, котрі передбачають гармонійне поєднання традиційних і новітніх методичних принципів та інтеграцію лінгводидактичних засобів.

Доктор педагогічних наук, сучасний учений з української лінгводидактики С. Омельчук зазначає, що опанування аспектів лінгводидактики ґрунтується на володінні полілінгвальними учнями державної та іноземних мов в умовах навчання через методологію, що дозволяє виявити об'єктивні закономірності, згідно з якими побудована мовна модель навчання. Тобто, лінгводидактика – це теоретична частина методики навчання мов, яка виникла внаслідок симбіозу лінгвістики та методики, об'єктом якої є обґрунтування процесу навчання та дослідження мов [62]; «...складне

багатовимірне явище, системну сукупність якого становлять принципи, технології, методи, прийоми, засоби й форми навчання, яке характеризується концептуальністю, процесуальністю, системністю, керованістю й дієвістю» [63, с. 4].

Авторитетні філологи, дослідники лінгвісти З. Бакум, О. Біляєв, І. Бім, Н. Гавриш, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, І. Зимня, С. Караман, О. Кулик, О. Кучерук, Л. Мамчур, В. Мельниченко, Г. Михаайловська, В. Нищета, С. Омельчук, Г. Онкович, Л. Павлова, Е. Палихата, Л. Паламар, М. Пентилюк, Т. Симоненко, І. Хом'як, О. Хорошковська, Г. Шелехова й інші розвивали лінгводидактику як методичну науку, тож деякі з них тлумачать це поняття як загальну теорію навчання мови, фундаментальну частину методики, яка досліджує аспекти, підходи, закономірності засвоєння мови, здійснює пошуки розв'язання актуальних освітніх питань на основі мовознавчих, педагогічних, психологічних досліджень, вивчає труднощі засвоєння навчального матеріалу та їх причини, визначає підходи, принципи, форми, методи, прийоми й засоби навчання мови, підхід до навчання лінгводидактики як перспективний погляд із певною навчально-виховною метою [54 с. 67].

В основу методики формування інформаційно-комунікаційної та мовно-мовленнєвої компетентностей учнів старших класів покладено ідеї щодо реалізації лінгводидактичної стратегії навчання мови, зокрема синтаксису, на суб'єктно-діяльнісній основі вчених-філологів Л. Виготського, М. Жинкіна, О. Земської, В. Зінченко, І. Зимньої, С. Карамана, О. Караман, М. Плющ, В. Тихоші, що має стратегічне спрямування, є глобальною, базисною методологічною одиницею, цілісним ієрархічним утворенням – системною організацією здобуття освіти з усіма процесуально-змістовими компонентами й суб'єктами педагогічної взаємодії формування інформаційно-мовленнєвої компетентності, які представлені у візуальній структурі рисунку 2.1.

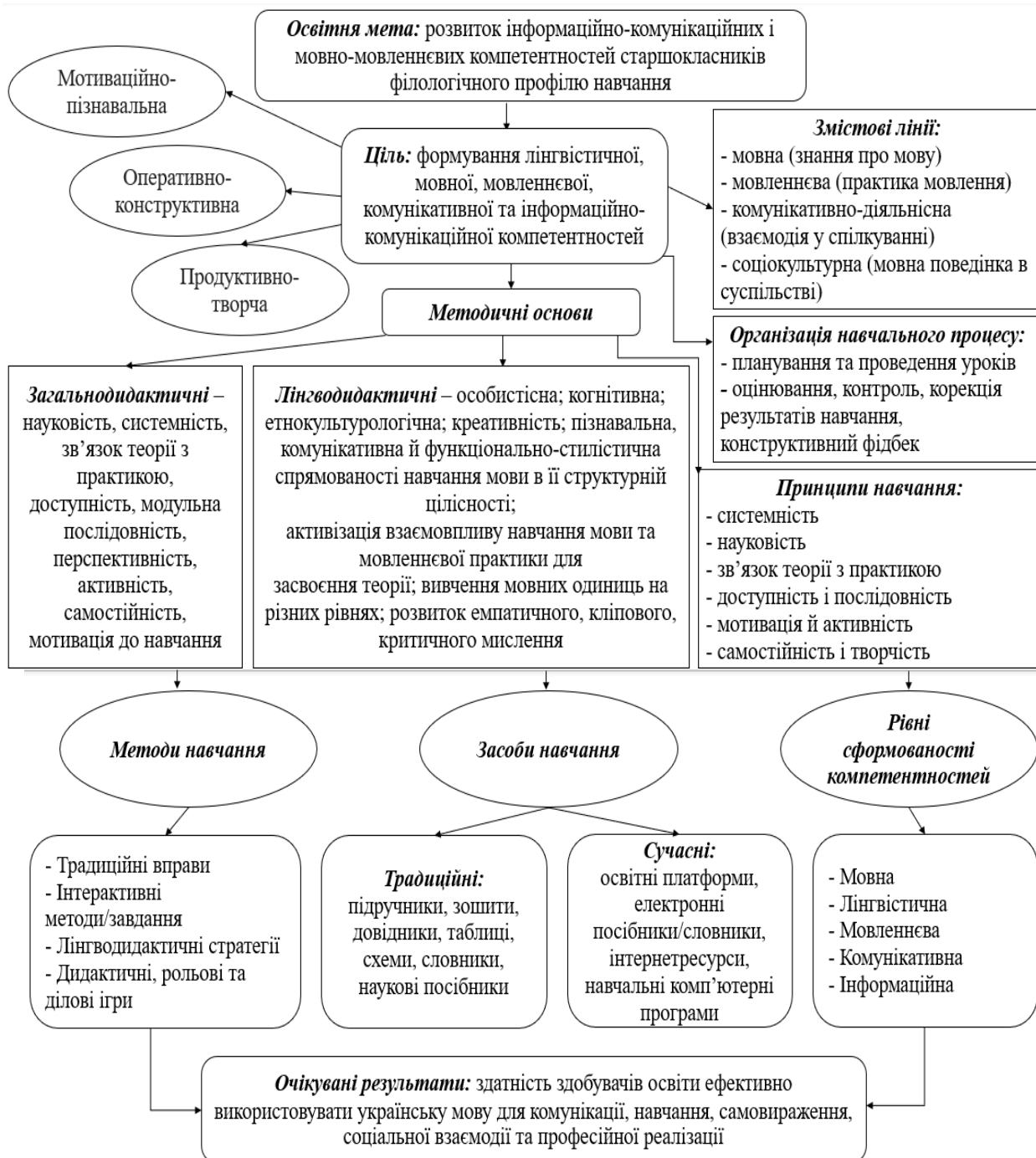

Рис. 2.1. Структура формування інформаційно-комунікаційної і мовно-мовленнєвої компетентностей в профільних класах філологічного спрямування на уроках української мови.

Зважаючи на основи конструкції змісту лінгводидактики, можна визначити ключові засади вивчення синтаксису у профільній школі: постійна увага до матерії мови та її звукової системи; розуміння семантики мовних одиниць; вміння оцінювати виражальні можливості мови; здатність пізнавати норми літературної мови; розвиток мовного чуття й дару слова, що ґрунтуються

на закономірностях інформаційного-комунікаційного компетентнісного підходу, який передбачає навчання синтаксису – спрямоване на формування вмінь і навичок практичного застосування, набутих знань у різних видах мовленнєвої діяльності, яка відповідає сучасним освітнім стандартам і життєвим професійним потребам випускників. Через вивчення й варіювання синтаксичних конструкцій, правил, лексичних і граматичних засобів мови, розуміння семантики мовних одиниць (фонема, морфема, слово, словосполучення, речення, текст), співвіднесення їх із фактами, функціями, осягнути мову як знакову систему живого організму, майбутні філологи визначають їх як засіб побудови власних висловлювань залежно від комунікативної ситуації, контексту, стилю й мети повідомлення. Поетапне поєднання синтаксичних знань з поступовим ускладненням матеріалу забезпечує продуктивний розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності через використання сучасних технологій, впровадження інтерактивних, проєктних, групових форм роботи, застосування цифрових ресурсів, електронних освітніх платформ для підвищення активності, мотивації, комунікації вчителя з учнівським колективом та їх взаємодії між собою, розвитку критичного мислення у сфері інформаційної медіаграмотності задля підтримки психічного, фізичного та ментального здоров'я усіх учасників навчального процесу.

Завдання модерного педагога-філолога – забезпечити практичне моделювання мовленнєвих ситуацій, виконання відповідних практичних вправ та створення умов для продукування висловлювань, аналізу текстів різних видів і жанрів, виконання інтерактивних творчих завдань, застосування методів і прийомів для дискусій, бесід, семінарів, риторичних виступів, діалогів, монологів, полілогів, системи аналітичних, продуктивно-репродуктивних, творчо-конструктивних вправ з використанням QR-кодів чи електронних покликань. Стабільне залучення інформаційно-комунікаційних технологій: застосування електронних підручників, інтерактивних вправ (кластер, скрайбінг, створення ментальних карт, «Фішбоун»), онлайн-платформ, чатів, групової та проєктної діяльності (робота в парах і групах, виконання наукових і

творчих проєктів, мультимедійних презентацій), що сприяє розвитку навичок пошуку, аналізу, критичної оцінки чи самооцінки, трансформації інформації та творчості при розв'язанні синтаксичних завдань. Закріплення цих дій якісною рефлексією та самооцінюванням здобувачів освіти, формуванням у них вміння аналізувати власне та колективне мовлення, усвідомлювати типові помилки та удосконалювати синтаксичні конструкції, усно та письмово, що сприяє розвитку самостійності та відповідальності конгруентної мовнограмотної особистості.

Зважаючи на те, що профільна філологічна освіта забезпечує поглиблене вивчення синтаксичних одиниць, розвиває всебічний, цілеспрямований аналіз семантичних і структурних властивостей через різнопланові перспективи інформаційно-комунікаційного напрямку умінь та навичок, де центральним елементом синтаксичної системи, в комунікаційно-інформаційному плані, є речення. Згідно з теорією комунікації, яка досліджує факти використання та призначення мови у різних сферах людської діяльності та передбачає розмежування синтаксичних одиниць на некомунікативні (сполучення слів) і комунікативні (речення, текст), динаміка мовленнєвих одиниць, їх актуальне членування, комунікативні варіанти речень, модальність, роль порядку слів та інтонації у формуванні смислу (змісту) висловлювань, речення як синтаксична одиниця, реалізується через його актуальне членування, що передбачає виокремлення найважливішої, головної інформації в повідомленні – актуалізації інформаційного центру висловлювання. Для цього учні/учениці застосовують логічний наголос в реченні, інтонаційні засоби, порядок слів, еліптичні конструкції та відокремлення як окремі елементи, так і у їх поєднанні. Опанувавши засоби відділення граматичної основи в реченні, школярі краще розуміють змістову та комунікативну роль усіх наявних членів речення, набувають певних навичок створення власних риторичних висловлювань, а також удосконалюють вміння виразно та правильно інтонувати синтаксичні одиниці при усній вимові та читанні вголос. Ознайомлення з принципами актуального членування створює лінгвістичне підґрунтя для ефективного розвитку й подальшої взаємодії синтаксичних конструкцій, що сприяє

ефективному розвитку грамотного мовлення здобувачів професійної освіти.

Наступним етапом ефективної роботи на уроці зі стилістичним потенціалом синтаксичних одиниць є їх функціонування в межах цілісного тексту. Як складова текстолінгвістики синтаксис тексту ґрунтується на вивченні ролі мовних одиниць при формуванні конструкції тексту, втіленні його змісту, забезпеченні тематичної єдності, смислової та структурної взаємопов'язаності речень у контексті при комунікативних ситуаціях, а також специфіки побудови висловлювань у конкретних текстових масивах, де текст розглядається як ключове лінгвістичне поняття, що є самостійною, відповідно завершеною синтаксичною одиницею спілкування та висловлення міркувань [19]. Тож, поглиблене вивчення синтаксису в 10–11 класах профільної школи, з методичної точки зору, на основі текстового матеріалу створює умови для вирішення низки важливих завдань: освітніх, пізнавальних, мотиваційних, комунікативних, виховних і розвивальних.

Таким чином, лінгводидактична стратегія навчання синтаксису в профільній школі має бути спрямована на інтеграцію теоретичних знань і практичної діяльності старшокласників, на опанування синтаксичних засобів як інструментів побудови ефективної усної чи письмової мовленнєвої комунікації. Це створює вагоме підґрунтя для формування в майбутніх філологів гнучких умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в умовах функціонування сучасного ринку праці та його вимог до висококваліфікованих спеціалістів. А конструктивна побудова інтерактивного уроку із використанням усіх компонентів допомагає досягти педагогу поставленої мети крізь призму поглибленого вивчення синтаксису як основної мовної складової лінгводидактики із застосуванням сучасних цифрових технологій та ресурсів, інтерактивних форм навчальної діяльності, що сприяє розвитку інформаційної грамотності, творчого потенціалу та комунікативних умінь активного суб'єкта мовлення, здатного до усвідомленої побудови конструктивної мовної взаємодії та грамотного самовираження у різних життєвих ситуаціях.

2.2. Аналіз чинних програм, підручників у контексті формування інформаційно-комунікаційної компетентності в 11 класі

Чинні програми з української мови для 11 класу (наказ МОН №405 від 23.04.2019) як рівня стандарту, так і профільного розроблені відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [23], європейських рекомендацій [32] та концепції «Нова українська школа (НУШ)» [44], які орієнтовані на компетентністний, особистісно орієнтовний та діяльнісний підходи, що визначає ключову роль формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) як однієї з основних цілей передового навчання, ефективного формування здатності здобувачів освіти продуктивно працювати та обробляти інформацію, застосовуючи критичне мислення, самостійно шукати, обробляти, аналізувати, критично оцінювати інформацію з різних джерел; створювати авторські тексти з урахуванням мети, адресата, комунікативної ситуації з дотриманням етики роботи (авторське право, академічна доброчесність); уміння користуватися цифровими інструментами для спілкування, навчання, самореалізації в різнопланових формах (усно, письмово, онлайн), дотримуючись норм і правил безпечної поведінки в інформаційному просторі, використовуючи сучасні засоби комунікації. Але наявна ситуація в мовній освітній галузі має як позитивні прогресивні, так і дещо регресивні аспекти, зважаючи на рік оновлення єдиної програми профільного рівня, що потребують удосконалення практичного функціонування до передових сучасних викликів і запитів світової спільноти.

Тож, наразі пропонуємо зіставити спільні аспекти та відмінності між чинною навчальною програмою з української мови (рівень стандарту) 10–11 класи [17] та модельною програмою (профільний рівень) 10–11 класи [21] у таблиці 2.1, які передбачають розвиток ключових компетентностей, проте обсяг навчального матеріалу, очікувані результати та кількість годин суттєво відрізняються, що безпосередньо впливає на рівень сформованості парадигми інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників.

Зіставний аналіз чинних навчальних програм стандартного та профільного рівня з української мови 10–11 клас у контексті формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК)

Назва програми	Навчальна програма «Українська мова (профільний рівень) 10–11 класи» (наказ МОН від 23.10.2017 №1407) / Авторський колектив : Т. Л. Груба, Л. І. Мацько, О. М. Семенов, Т. В. Симоненко. Київ, 2017. 84 с. [21].	Навчальна програма «Українська мова (рівень стандарту) 10–11 класи» (наказ МОН від 23.10.2017 №1407) / Авторський колектив : Н. Б. Голуб, О. Ю. Котусенко, О. М. Горошкіна, В. І. Новосьолова, Ю. О. Романенко, Т. В. Кондесюк, О. М. Король, О. О. Тарасенко, Н. В. Сергєєва, Г. В. Ткачова. Київ, 2017. 42 с. [17].
Призначення	Розроблена для учнів 10–11 класів, які поглиблено вивчають українську мову.	Орієнтована на всіх учнів незалежно від майбутнього професійного напрямку.
Обсяг годин та зміст навчального матеріалу	4 години на тиждень. Спрямована на поглиблене опанування мовних знань, розвиток риторичних, стилістичних, дискурсивних навичок.	2 години на тиждень. Основна увага зосереджується на удосконаленні мовних умінь, зокрема в контексті побутового, соціального та професійного спілкування.
Основна мета	Формування поглибленої мовної, риторичної, комунікативної компетентної особистості, здатної до самонавчання, саморозвитку, професійного зростання, активної громадянської позиції.	Підготовка компетентного, національно свідомого мовця з базовими вміннями для життя, навчання й працевлаштування.
Завдання реалізації ІКК	Розвиток дослідницької, медіаосвітньої компетентності: - опанування різноманітними стратегіями й тактиками ефективної комунікації; - опанування вміннями сприймати, аналізувати, зіставляти мовні явища й факти, коментувати, критично оцінювати їх відповідності до ситуації спілкування, вірогідності, розмежовувати варіанти норм і мовленнєві порушення; - формування здатності логічно обґрунтовувати позицію, а також умінь і навичок переконливо висловлювати свої думки, почуття, погляди в різних комунікативних ситуаціях, тлумачити поняття, факти, (через активне слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів), дискутувати, використовуючи різні способи аргументації та ілюстрування прикладами, вести конструктивний діалог зі співрозмовниками, дотримуючись	Ґрунтується на: - формуванні предметної та ключових компетентностей; - розвитку логічного та критичного мислення; - базових навичках роботи з інформацією, мовленнєвою культурою, раціональною мовленнєвою поведінкою; - загальних вмінь та навичках користуватися мовою у життєвих ситуаціях. Відповідно до напрямку профільного навчання (рівень стандарту) визначено такі завдання: ✓ формування ціннісного ставлення до української мови як державної мови України; ✓ формування духовного світу учнів/учениць цілісних світоглядних уявлень, системи загальнолюдських, національних, особистісних ціннісних орієнтирів; ✓ навчання засобами мови пізнавати світ, облаштовувати гармонійне співіснування в ньому, зберігати й

	<p>правил мовленнєвого етикету та етичних норм;</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування умінь генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя; - уміння конструктивно спілкуватися в колективі, проявляти лідерські якості; - передбачати та розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; - конструктивно керувати емоціями; - адаптуватися до нових умов, вирішувати нестандартні завдання; - співпрацювати у групі, в команді; - працювати з різними джерелами інформації (словники, енциклопедії, онлайн-ресурси), редагування тексту різних стилів, жанрів, критичного аналізу. 	<p>передавати культурні набутки, виражати емоції й почуття, розв'язувати життєві проблеми;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ формування мовленнєвої культури, раціональної мовленнєвої поведінки; ✓ розвиток логічного і критичного мислення, творчої уяви; ✓ формування мовного смаку, мовного чуття і мовної стійкості, сприяння усвідомленню краси й естетики української мови.
<p>Особливості формування ІКК</p>	<p><i>Системна робота з інформацією різних типів:</i> акцент на медіаграмотності, риториці та стилістиці, розвитку критичного та кліпового мислення, робота з електронними ресурсами; формування навичок створення власних, логічно структурованих медіатекстів; розвиток умінь аналізувати, оцінювати, трансформувати інформацію жанрів есе, публіцистики, науково-популярних, аргументативних текстів з дотриманням норм офіційно-ділового й академічного стилів; самостійна дослідницька діяльність – пошук, відбір, систематизація та аналіз інформації з різних джерел (електронні ресурси, друковані, рукописи, відео, аудіо, соціальні мережі; інформаційні: інтернет/телебачення/радіо канали; розширене використання ІКТ: написання блогів, створення інфографіки, мультимедійного контенту, презентацій; дискусійна та проєктна діяльність для стимуляції медіаграмотності, фактчекінгу, розвитку аргументації.</p>	<p><i>Формування базових навичок пошуку, аналізу та використання інформації:</i> активний розвиток умінь працювати з текстами різних стилів і типів мовлення (опис, розповідь, роздум) з акцентом на повсякденну та суспільну тематику; формування умінь працювати з інформацією – переказ, складання плану, стислий чи розгорнутий виклад доповіді з залученням критичного мислення; часткове введення медіаграмотності – критичне ставлення до засобів масової інформації (ЗМІ), розпізнавання фейків, джінси, мітів, маніпуляції, пропаганди; помірне використання цифрових інструментів (базовий пошук інформації, оформлення текстів, презентацій).</p>
<p>Формування мовленнєвих умінь у цифровому контексті</p>	<p>Культура та етикет комунікації в соцмережах, поглиблений аналіз мовленнєвих маніпуляцій в медіапросторі, етика електронного листування, розвиток навичок цифрового письма (резюме,</p>	<p>Усі аспекти, які представлені у програмі профільного рівня впроваджені здебільшого у вигляді загальних рекомендацій або прикладів і не мають чіткої системи реалізації в процесі навчання.</p>

	заяви, інструкції, аналітичні звіти).	
Загальна реалізація	Ефективне формування ІКК відбувається через симбіоз співпраці та інтеграцію з іншими навчальними дисциплінами: інформатики, літератури, історії, що забезпечує міжпредметні зв'язки та комплексний розвиток компетентностей.	
Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зображені в компонентах ключових і предметної компетентностей, які мають бути сформовані у процесі навчання: <ul style="list-style-type: none"> ✓ когнітивний (знаннєвий); ✓ праксеологічний (діяльнісний); ✓ аксіологічний (ціннісний); ✓ інтерактивний (поведінковий). 	Виражають компоненти ключових і предметної компетентностей: <ul style="list-style-type: none"> ✓ знаннєвий; ✓ діяльнісний; ✓ ціннісний; ✓ емоційний; ✓ поведінковий.
Спільні риси програм		
Обидві програми підпорядковуються чинним Державним стандартам повної, середньої та профільної освіти [23], [24], [25], але мають різні рівні складності та підготовки майбутніх випускників. Основними змістовими лініями є: «Мовна»; «Комунікативна»; «Культурологічна», «Риторична» з акцентом на формуванні навичок грамотного письма та усного мовлення учнів/учениць, забезпечення розвитку навичок ефективного використання української мови в усіх сферах життя, сприяння становленню громадянської свідомості. Програми спрямовані на розвиток мовної культури та особистісних якостей ІКК здобувачів освіти з урахуванням індивідуальних особливостей кожної особистості, а також стимулюють їх до самореалізації через вивчення рідної мови, надають можливість для диференційованого навчання в залежності від індивідуальних здібностей та інтересів учнів, пропонують поглиблене вивчення окремих аспектів мови для стимулювання академічного розвитку компетентного мовця. Наявність спільних компонентів роблять чинні модельні програми з української мови для 11 класу ефективними інструментами для формування мовної компетентності, підготовки до НМТ/ЗНО та подальшої професійної діяльності старшокласників.		
Відмінні риси програм		
Аспект	Профільна програма (філологічний напрямок)	Загальноосвітня програма
Обсяг теоретичного матеріалу	Розширений, з акцентом на теорію	Обмежений, базовий рівень
Практичні завдання	Складніші, пов'язані з аналізом текстів і стилів	Стандартні вправи
Орієнтація	Підготовка до фаху, пов'язаного з українською мовою	Загальний рівень володіння предметом
Акцент на культурології	Глибший аналіз, роль мови в культурі	Поверхнєве висвітлення в культурному аспекті

2.3. Практичні аспекти застосування медіаосвітніх платформ та електронних ресурсів на уроках української мови

Сучасні підлітки діджитал покоління живуть у світі цифрових технологій, де майстерно володіють різними гаджетами та смарт навичками (smart skills), тому часто інтернет-ресурси та різноманітний контент звичніші для них, аніж паперова книга. Тому місія інноваційного педагога – набути необхідних знань, навичок через систематичне проходження відповідних курсів підвищення кваліфікації та постійне самонавчання, щоб вміти не тільки передати майбутньому поколінню теоретичні знання з предмета, а і швидко побудувати інтерактивний, захопливий урок будь-якого плану та форми із застосуванням електронних освітніх ресурсів (ЕОР), знань із цифрової грамотності, додатків, освітніх платформ, методів та прийомів для користі, легкості, ефективності, відповідності до мети та очікуваних результатів кожного школяра – навчити майбутніх випускників критично оцінювати та аналізувати інформацію, упевнено висловлювати свої думки, комунікувати та працювати в команді. Тож, для розвитку цих навичок украй важливим є використання інтерактивних методів навчання, коли учні/учениці вчать, пізнають, взаємодіють, обмінюються думками, ідеями, почуттями, емоціями, де всі здобувачі освіти є рівноправними партнерами, вони розуміють, що роблять, обов'язково рефлексують із приводу вивченого, того, що вже знають, уміють і здійснюють активну практичну діяльність у навчальному закладі та поза його межами.

Жива система сучасної освіти, що постійно розвивається та інтегрує, нові методичні інтерактивні інструменти, що сприяють урізноманітненню форм організації навчального процесу, – це цифрові технології, які реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі взаємодії «учитель – комп'ютер – учень» за допомогою інформаційних, тренінгових, розвивальних, контрольованих та інших навчальних програм, а для здобувачів освіти – ЕОР, згідно з оновленим Положенням про електронні освітні ресурси, затвердженим наказом №749 від 29.05.2019, № 666/33637, «засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних

системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і застосовуються в освітньому процесі» [70]. Тобто це результативний модус засвоєння теоретичних знань, який забезпечує відкритий доступ до будь-якої форми навчання (очне, змішане, синхронне, асинхронне, дистанційне), роблячи його зрозумілим, сучасним, динамічним і привабливим, функціонально-ефективним з урахуванням індивідуальних потреб і вподобань кожного школяра. Доступний мультиплікаційний аудіо та візуальний відеоконтент, поданий через різноманітні електронні ресурси, забезпечує поглиблене засвоєння навчального матеріалу у поєднанні з традиційним текстовим візуалом, що активує в учнів/учениць різні канали когнітивної обробки інформації (пізнавальні процеси: сприйняття, увага, пам'ять, мовлення, мислення, прийняття рішень), що значно полегшують її сприймання, осмислення, синтез, аналіз, запам'ятовування та подальше її практичне відтворення.

Грамотна реалізація інтерактивного уроку передбачає максимальне залучення до структури навчального процесу тренінгових технологій (система діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань у процесі навчання), тестів, психологічних тренінгів інтелектуального розвитку, розв'язання управлінських задач, вікторин, навчальних тематичних ігор, що активують мотиваційний процес і сприяють формуванню навичок критичного мислення та розвитку інформаційно- комунікаційної компетентності через активне використання медіаосвітніх платформ, сервісів для колективної онлайн роботи, що допомагає становленню навичок співпраці та комунікації як між самими здобувачами освіти, так і між учителем та учнем індивідуально, що є ключовим аспектом дитиноцентричної особистісно орієнтованої парадигми концепції НУШ у гетерогенному суспільстві. Для продуктивної навчальної діяльності впровадження в освітній процес медіаосвіти Академія української преси розробила навчальну програму «Основи медіаінформаційної грамотності для 10–11 класів», схвалену Міністерством освіти і науки України за №4.0132-2024 [36], що базується на принципах ЮНЕСКО, метою якої є формування

мислездатної, відповідальної, інформаційно та медіаграмотної особистості, здатної орієнтуватися в сучасному інформаційному та комунікаційному процесі хронологічного еволюціонування масмедіа. Вона допоможе педагогу-філологу інтегрувати в урок знання про сучасну роль медіа, поширення фейкових новин, пропаганди, впливу соціальних мереж чи інформаційних каналів, навчити старшокласників сміливо, але розумно користуватись алгоритмами штучного інтелекту (ШІ) та не боятись його для розвитку метанавичок, самостійного пошуку та критичної обробки інформації, її створення, безпечного використання та поширення через аналіз фактів у медіатекстах (анекдоти, статті, публікації блогерів, подкасти, відеолекції, літературні твори, біографії письменників), пошук фейків, пропаганди, джинси, маніпуляцій, дезінформації, мовної ворожнечі, аналіз статистичних даних, які стосуються соціальної аналітики щодо медіаграмотності, робота з візуалом із залученням рідних інтерактивних ресурсів задля усвідомлення впливу медіа й потоку інформації на демократичне суспільство та особистість, яка вміє безпечно користуватися інформаційними благами свободи слова. На різних етапах вивчення тієї чи тієї теми вчитель/ка може пропонувати різноманітні завдання проєктної роботи з цифровим контентом, наприклад, створення власних мовних чи літературних блогів, мультимедійних презентацій з вивченої чи обраної дотичної теми, підготовка і монтаж шкільних подкастів чи відеорепортажів із дотриманням етики роботи з інформацією. Наступний вид роботи – це онлайн-вправи і тести на інтерактивних освітніх платформах, які мають автоматичний функціонал перевірки та аналітичної статистики виконаних завдань, адаптацію рівнів складності, що передбачає практичну підготовку майбутніх випускників до підсумкової атестації НМТ/ЗНО.

Мультимедіа технології перетворили комп'ютер на повноцінного співрозмовника, які дозволили учням/ученицям (будь-якого віку), не виходячи з навчальної аудиторії/класу, дому чи будь-якого куточку світу, бути присутніми на лекціях видатних вчених, брати участь у конференціях, діалогах, вести кореспонденцію, займатися журналістикою. Наприклад, електронна книга як принципово новий навчальний засіб відкрила можливості читати,

аналізувати «живі» озвучені сторінки, тобто потенціал бачити, чути, читати субтитри різними мовами, дивитися відео завдяки згенерованим QR-кодам, відкриваючи перспективи та можливості для різних групових категорій аудиторії респондентів. Модель упровадження новітніх медіаосвітніх педагогічних технологій для покращення навчального процесу передбачає змішане навчання (Blended Learning), поєднує традиційне навчання у класі з онлайн-ресурсами для самостійної роботи. Тобто педагог може використовувати багатоманітний спектр освітніх дистанційних інтернет-платформ задля стимулювання в учнів/учениць інтересу, щоб покращити та полегшити засвоєння складних тем, понять, правил через наочність, моделювання та генерацію можливостей самостійного дослідження та конструктивного аналізу даних, заохочення їх до створення власних цифрових продуктів, проєктів, презентацій, мовно-літературних подкастів, інтерв'ю, відео та аудіороликів, коміксів, щоб сформувати навички продуктивного пошуку перевіреної інформації, її критичної обробки, оцінювання та використання з різних електронних джерел.

Отож, для успішної реалізації цієї мети пропонуємо педагогам застосовувати доступні кожному електронні медіаресурси. Насамперед це освітні онлайн платформи, де вчитель/ка разом з учнями в режимі реального часу може проводити урок та вільно комунікувати, обмінюватись досвідом і знаннями, такі, як: «Google Classroom» (<https://classroom.google.com/>), зручний портал для організації дистанційного навчання, розміщення матеріалів, перевірки завдань і забезпечення зворотного зв'язку; «Moodle» (<https://moodle.org/>), відкрита платформа для організації дистанційного та змішаного навчання, що дозволяє створювати електронні курси, розміщувати теоретичні матеріали, практичні завдання, тести, літературні джерела, записи уроків, лекцій та додаткові ресурси (підтримує різноманітні форми навчальної діяльності – від форумів і блогів до інтерактивних вправ і гейміфікації, а також має можливість налаштування індивідуальної траєкторії навчання та моніторингу успішності кожного учасника освітнього процесу через аналітичні інструменти платформи); «IZZI» (<https://ua.izzi.digital>), доступна, безоплатна,

мультимедійна освітня платформа від видавництва «РАНОК», яка повністю адаптована до концепції НУШ та об'єднує педагогів, учнів і батьків через продуктивну комунікацію, спрямовану на інтерактивне навчання; «Zoom» (<https://www.zoom.com/>), сервіс для проведення відеоконференцій та консультацій у режимі реального часу, який використовується для синхронних уроків із супроводженням демонстрації екрану з мультимедійним матеріалом, спільним чатом, застосуванням онлайн дошки, на якій можуть працювати всі одночасно, груповою роботою в персональних залах/кімнатах для обговорення та розв'язання запропонованих учителем завдань, творчих робіт, аналізу текстів, демонстрації презентацій; «Microsoft Teams» (<https://www.microsoft.com/microsoft-teams>), комплексний інструмент для командної роботи, котрий поєднує можливості відеозв'язку, обміну файлами, створення завдань і ведення спільних нотаток. У викладанні української мови Teams зручно використовувати для організації довготривалих проєктів (дослідницьких робіт з лінгвістики, синтаксису, пунктуації, літературних джерел, етимології слів тощо), формування колективних презентацій та активної комунікації філолога з учнями/ученицями в єдиному робочому середовищі;

«Google Meet» (<https://meet.google.com/>), цифрова платформа для організації онлайн-зустрічей, яка інтегрується з сервісом Google (Google Classroom, Google Docs, Google Drive). На уроках з мови її активно використовують для проведення дискусій, мовних дебатів, консультацій, аналізу робіт чи просто повноцінного уроку, оскільки платформа відзначається простотою використання та надійністю, що робить її зручною для регулярного дистанційного навчання.

Наступний важливий аспект який функціонує в цифровій інструменталізації – це інтерактивні версії навчальних підручників та онлайн-довідників. Для цього вчителю допоможе застосування інтерактивної освітньої платформи «Novashkola.ua» (<https://novashkola.ua/>), що пропонує доступ до електронних підручників, тестів і дидактичних матеріалів згідно з чинними освітніми стандартами; «Mozaik Education» (MozaBook/MozaWeb)

(<https://ua.mozaweb.com/uk/mozaBook>), інтерактивне освітнє програмне забезпечення для вчителів, що пропонує інтерактивні версії шкільних підручників із можливістю роботи як онлайн, так і офлайн, підтримує 3-D моделі, аудіо та відео для наочного засвоєння матеріалу, має вправи з автоматичною перевіркою відповідей, гарно підходить для самостійної та групової діяльності, зокрема базової підготовки до НМТ/ЗНО; «Е-pidruchnyku» (Електронна бібліотека ІМЗО) (<https://imzo.gov.ua/elektronnyj-pidruchnyk/>), державна онлайн-платформа, що містить офіційно схвалені МОН електронні версії підручників, які доступні для безоплатного використання всіма учасниками навчального процесу, з інтерактивними елементами, гіперпосиланнями для швидкого пошуку матеріалу з 1 по 11 клас; «Librarius» (<https://librarius.md/>), онлайн-бібліотека з електронними книгами, навчальними виданнями, словниками, довідниками, посібниками та класичною літературою, яка підтримує аудіофункції та адаптивний інтерфейс для зручного використання на мобільних пристроях будь-де і в будь-який час; Електронна бібліотека «Українка» (<https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/>), національний довідково-інформаційний та документальний проєкт архівних, рукописних і друкованих джерел, спрямований на цифрове збереження, популяризацію та акумуляцію документальної літературної спадщини українського народу, що містить підручники, публіцистичні тексти, класичні й сучасні твори українських письменників про історію, економіку, культуру України для підготовки до уроків, написання есе та дослідницьких наукових робіт, що дає змогу ознайомити школярів з автентичними джерелами, сприяючи розвитку роботи з літературними та мовними текстами; «Litportal» (<https://litnet.com/>), цифрова бібліотека, що пропонує художню літературу, публіцистику, довідкові видання та навчальні матеріали в електронному форматі, має функцію швидкого пошуку за жанрами, авторами та темами, що значно полегшує роботу учнів на уроці та вдома, забезпечує доступ до сучасної та класичної української літератури, яку можна інтегрувати в мовно-літературні курси, підтримує використання аудіокниг, що розширює можливості сприйняття тексту та формує навички аудіювання; «На Урок» (<https://naurok.com.ua/>), корисний

освітній ресурс, що поєднує онлайн-довідники, науковий матеріал для педагогів, бібліотеку інтерактивних текстів, розробки конспектів уроків, відео, презентації, теоретичні конспекти, вправи та мультимедійні ресурси для всіх класів; «Всеосвіта» (<https://vseosvita.ua/>), популярний освітній портал, який пропонує різноманітні цифрові тести, мультимедійні презентації, конструктори уроків, інтелектуальні ігри та ресурси від провідних фахівців педагогічної освіти, що підтримують сучасний рівень функціонування траєкторії навчання, на яких можна обрати клас, бажану категорію уроку, теми, завдань для закріплення вивченого матеріалу на практиці.

Програми для проєктування власних уроків і навчальних матеріалів: «Diffit» (<https://app.diffit.me>), інструмент ШІ для диференційованого планування уроків, адаптованих до рівня навчальних матеріалів, що дозволяє трансформувати будь-який текст (Pdf, статтю, онлайн-ресурс, відео з YouTube) у структурований контент для різних класів чи окремої групи учнів. Вебзастосунок дозволяє змінювати мову, рівень складності завдань, додавати запитання, резюме, пояснення та роздаткові матеріали, розширювати словниковий запас. Згенеровані матеріали можна експортувати у форматі Google Docs, Slides для подальшого використання чи поширення через Classroom; «Canva» (<https://www.canva.com/>), хмарний сервіс, що дозволяє педагогам професійно оформити візуальний матеріал без спеціальних дизайнерських навичок: презентації, постери, інфографіки, шаблони для соціальних мереж та активностей на уроці, де учні/учениці можуть самостійно створювати навчальні творчі проєкти: буклети, ілюстрації до текстів, схеми, таблиці, візуальні конспекти, що розвиває їхню креативність і вміння узагальнювати інформацію; «Genially» (<https://genially.com/>), онлайн-платформа для створення мультимедійних презентацій, навчальних ігор, інтерактивних плакатів, вікторин, вправ із граматики, лексики, орфографії, морфології, синтаксису, літературознавства, що дозволяє поєднувати текст, відеоанімацію та цифрові елементи; Pear Deck Learning (<https://www.peardeck.com/>), розширення для Google Slides та PowerPoint, що дає змогу робити уроки інтерактивними: учні відповідають на запитання, малюють, обирають варіанти,

а вчитель/ка бачить відповіді у реальному часі, підходить для роботи над граматиною, риторикою, аналізом текстів; «Childdevelop» (<https://childdevelop.com.ua/>), платформа, що містить велику кількість практичних матеріалів, робочих аркушів, інтерактивних вправ для розвитку мовної, мовленнєвої, інформаційно-комунікаційної компетентностей; «Padlet» (<https://padlet.com/>), інтерактивна дошка, яка дозволяє учням та вчителям спільно створювати візуальні мапи ідей, збирати лінгводидактичні матеріали, публікувати думки, покликання, фото-, аудіо- та відеофайли для організації групових проєктів, обговорень мовних тем, презентацій, творчих робіт, де діє ефективна функція фідбеку; «Mentimeter» (<https://www.mentimeter.com/>), онлайн-інструмент для проведення інтерактивних опитувань, вікторин і презентацій, що дозволяє оцінити рівень засвоєння знань та прорефлексувати щодо прогалів які потрібно доопрацювати; «Edpuzzle» (<https://edpuzzle.com/>), платформа для створення інтерактивних відеоуроків, що має функцію вставляти запитання безпосередньо у відео, відстежувати прогрес учнів і перевіряти їх розуміння навчального матеріалу через аналіз відеоконтенту.

«Classtime» (<https://www.classtime.com/>), інструмент для формувального оцінювання, створення авторських тестів, де передбачена робота в групах і проведення опитувань, що дає можливість не лише вести статистику щодо успішності учнів, а й стимулювати самостійний пошук інфоматеріалу, формуючи медіаграмотність і відповідальність за результати навчання.

Інструменти віртуальної та доповненої реальності (Augmented Reality, AR) останніми роками характеризуються високими технологічними вимогами, проте вони забезпечують унікальні можливості для знаннєвого занурення в історичний культурно-мовний імерсивний контент, що має потенціал революціонувати традиційні методи навчання, оскільки, інтегруючи доповнену реальність у сектор освіти, навчання стає не лише більш інтерактивним, але й більш наочним та ефективним. Уявіть, що ви можете візуалізувати історичні події, оживити письменників, їхній побут та життя загалом, побувати у видатних місцях, побачити, як писалися чи друкувалися перші книги в 3D моделюванні. Так, AR «Merge Cube» дозволяє перенести віртуальні фрази,

різні об'єкти, наприклад, копії стародавніх рукописів, артефактів, зразків української писемності у тривимірний простір, що сприяє їх детальному вивченню, аналізу та побудови причинно-наслідкових історичних подій взаємопов'язаних із зародженням, розвитком і становленням живої української мови з часів зародження Київської Русі (VI ст.) до наших днів. «Google Expeditions» (віртуальна реальність – Virtual Reality, VR) надає можливість здійснювати віртуальні подорожі до літературних місць, пов'язаних із життям і творчістю письменників, українських наукових діячів, дослідників, істориків-лінгвістів, зазирнути в різні куточки музеїв чи побуту української інтелігенції, відчувати атмосферу історичних подій. Такий досвід дозволяє підтримувати персоналізоване навчання, вивчати контент у власному темпі та зосереджуватися на тих сферах, які потрібно додатково пропрацювати. Тут учні краще розуміють абстрактні поняття та зберігають їх у пам'яті, що сприяє розвитку емоційно-ціннісного ставлення до національної культурної спадщини та підвищенню мотивації до навчання. AR-застосунки також можуть забезпечувати миттєвий зворотний зв'язок, що сприяє спільному навчанню та комунікації, де школярі можуть разом працювати над віртуальними проєктами, що полегшує обмін ідеями та роботу в команді, коли навчання стає не тільки легким і цікавим, але й ефективним і стабільним, оскільки підтримує активну участь та глибше розуміння взаємної комунікації.

Ще одним базовим цифровим ресурсом для значного підвищення мотивації та прихильності старшокласників, є шлях поєднання елементів традиційного теоретичного матеріалу та ігрового контенту – гейміфікації (Gamification), де акцент переноситься на внутрішню сутність дії терміну «імітація» замість «гра».

Види ігор бувають навчальними, тренувальними, підсумковими; пізнавальними, виховними, розвивальними; репродуктивними, продуктивними, творчими, що мають за мету засвоєння академічного матеріалу, вмінь і метанавичок, надання учням можливості самовизначитися, розвивати творчі здібності, емоційний інтелект та ефективне сприймання змісту навчання. Використання ігрових елементів (бали, нагороди, рівні, конкуренція) для

підвищення зацікавленості старшокласників забезпечать такі інтерактивні ресурси, як: «LearningApps» (<https://learningapps.org/>), безоплатна електронна платформа для створення різнопланових інтерактивних завдань, вправ і тренажерів (тести, пазли, кросворди, вікторини, завдання на встановлення відповідностей), яка підтримує можливість обміну готовим навчальним контентом між учителями та учнями завдяки покликанням та QR-кодам, що сприяє колективному навчанню, зручній автоматичній перевірці та повторенню засвоєних базових понять в ігровій формі; «Wordwall» (<https://wordwall.net/uk>), онлайн-сервіс, який можна використовувати для створення інтерактивних вправ і друкованих дидактичних матеріалів, має широкий спектр шаблонів (вікторини, хмарки слів, пазли, завдання на відповідність «правда/неправда» тощо), перетворення одного завдання в різні формати, наприклад, тест→кросворд, або випадкове колесо, зі зміною візуалізації завдань, має функціонал миттєвого оцінювання результатів і відстеження прогресу всіх учнів із зазначенням прізвищ;

«Kahoot!» (<https://kahoot.com/>), ігрова онлайн-платформа для створення візуально яскравих вікторин у форматі змагання з вибором та стилізацією учнів/персонажів, де вони на швидкість відповідають на питання через смартфони чи планшети, а результати зображують на екрані в реальному часі, що надає вчителю можливість одразу ж проаналізувати ступінь засвоєння знань кожного учня/учениці та оцінити рівень засвоєння мовних правил; «Wayground (Quizizz)» (<https://wayground.com/>), онлайн ресурс для проведення тестів і вікторин в синхронному та асинхронному режимі, який можна використовувати для домашніх завдань, індивідуального опрацювання матеріалу чи командних ігор;

«H5P» (<https://h5p.org/>), цифрова платформа з відкритим кодом, що дає змогу створювати інтерактивний освітній матеріал (тести, інтерактивні відео, презентації, кросворди, картки пам'яті, таймлайни, мапи) і вбудовувати його у різні електронні ресурси, наприклад, Google Classroom, Moodle, власні сайти та налаштовувати під конкретні навчальні цілі та рівень учнів завдяки вбудованій функції системи керування навчанням (LMS) із відстеженням виконаних

завдань; «Baamboozle» (<https://www.baamboozle.com>), цифрова платформа, призначена для створення інтерактивних ігор, вікторин та командних змагань, має простий інтерфейс і не потребує реєстрації для учнів, які доєднуються до гри через QR-code, надає змогу змінювати кількість команд та гравців, формат запитань, додавати зображення, коментарі чи пояснення, містить більше мільйона ігор від вчителів зі всього світу та інтерактивні завдання, створені за принципом флешкарток, де вчителька/ль пише питання, слово або речення, а учні дають правильну чи неправильну відповідь.

Урізноманітнити роботу на уроці та активізувати творчий візуально-просторовий потенціал можна завдяки електронним ресурсам для створення коміксів: «ToonyTool» (<https://classic.toonytool.com/>), онлайн-ресурс для розробки навчальних коміксів та мультфільмів, що значно полегшує сприймання дидактичного матеріалу та спрощує процес його засвоєння; «Glif» (<https://glif.app/>), вебзастосунок для створення інтерактивних навчальних сценаріїв, що поєднує графічний, текстовий контент і дає змогу «креативним агентам» (педагогам, учням) розробляти структуровані освітні матеріали до уроків у вигляді блок-схем, діаграм, покрокових інструкцій чи мультимедійних карт знань.

Сучасне діджитал покоління має кліпове мислення, тому жоден інтерактивний урок не проходить без візуального супроводу навчального матеріалу та активної взаємодії з ним, тож для AI-креативності радимо використовувати інструменти для генерації, редагування та обробки відео та зображень: «Ideogram» (<https://ideogram.ai>), ШІ платформа для генерації реалістичних зображень за текстовим описом, що пропонує стилізацію під різні жанри та художні тексти (написи, логотипи, постери); «Palette» (<https://palette.fm>), онлайн-сервіс для розфарбування чорно-білих фото за допомогою AI, що має яскраву палітру кольорів, яку можна підібрати автоматично та вручну для розфарбування архівних фото або креативної дизайнерської роботи; «Recraft» (<https://www.recraft.ai>), орієнтований на графічний дизайн і векторну графіку ресурс, що генерує іконки, ілюстрації, патерни, стилізовані зображення та може створити як растові, так і векторні

формати; «Hama» (<https://www.hama.ap>), зручний застосунок для видалення зайвих об'єктів із фото, щоб підготувати візуальний науковий чи розважальний контент; «Krea» (<https://www.krea.ai>), AI-застосунок для генерації наочного контенту (концепт-арт, постери, промдизайн) в реальному часі (на уроці), що має розширені інструменти стилізації та комбінування ідей; «Gencraft» (<https://gencraft.com>), онлайн-платформа для створення відео та ілюстрацій, яка працює з промтами та стилями (аніме, реалізм, футуризм) і використовується для креативних проєктів, соцмереж і масмедіа; «Klingai» (<https://klingai.com>), онлайн-сервіс для відеогенерації, який створює високоякісні відео з текстових описів, має потенціал для реклами, презентацій, медіапроєктів.

Таким чином, на сьогодні існує велика кількість як українських, так і закордонних застосунків, розроблених для масової цифровізації та покращення траєкторії освітнього процесу, коли немає потреби доводити ефективність інтерактивних інструментів навчання, завдяки яким уроки з української мови, і не тільки, можуть бути цікавими та ефективними при застосуванні набутих знань на практиці. Активне впровадження медіаосвітніх платформ та електронних ресурсів у викладанні саме української мови у профільній школі забезпечує якісно новий рівень навчальної взаємодії та сприяє формуванню базових ключових компетентностей, закладених у фундамент Нової української школи, зокрема ІКК, умінь співпраці та творчого вираження професійних талантів старшокласників, їх активного пізнання, створення власних наукових проєктів та аналізу даних з різних джерел, оскільки від використання цифрових технологій залежить побудова продуктивного, інтерактивного, гнучкого та доступного уроку, що дозволяє поєднувати різні формати навчання (очне, змішане, дистанційне) з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії потреб школярів. Це значно підвищує зацікавленість майбутніх випускників, їх мотивацію до вивчення та розуміння української мови й готує до викликів сучасного інформаційно-технологічного світу, зокрема взаємодії з медіатекстами, пошуку вірогідних даних і безпечного користування інформаційним контентом.

Отже, медіаосвіта та електронні ресурси у новаторській педагогіці є провідним чинником сучасного освітнього середовища, що передбачає результативність та ефективність навчально-виховного процесу, формування мовно-комунікативної, громадянської компетентності, які необхідні для успішної професійної реалізації майбутніх випускників через поєднання традиційних прийомів, методів з інноваційними технологіями, що сприяє гнучкості та адаптивності освітнього процесу.

Висновки до другого розділу

Проведений нами аналіз стану розробленості проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) старшокласників у лінгводидактиці засвідчив її виняткове значення в сучасній парадигмі навчального процесу, особливо в умовах інтенсивного розвитку інноваційного суспільства та трансформації механізмів освіти.

Лінгводидактичні засади формування ІКК ґрунтуються на всебічному розвитку антропоцентричної, комунікативно компетентної особистості, здатної до самостійної професійної та соціальної реалізації. Однак для досягнення ефективних результатів сучасний педагог активно інтегрує цифрові технології, лінгводидактичні методики, матеріали, медіаосвітні ресурси, щоб проводити креативні результативні уроки з української мови. Щодо стану змістового наповнення модельних програм і підручників стандартного та профільного рівнів для 11 класу є певні зауваження, недоліки та невідповідність сьогочасним викликам та вимогам, хоча вони й частково відповідають концепції Нової української школи, інтегруючи базові компетентності, дитиноцентричний, особистісно орієнтований і діяльнісний підходи, націлені на розвиток не лише мовної, а й інформаційно-комунікаційної компетентності, медіаграмотності, цифрової культури та безпеки в інформаційному світі. Звісно, що профільна програма філологічного спрямування має суттєво ширший теоретичний та практичний потенціал для формування ІКК, ніж загальноосвітня, що виявляється у різниці кількості годин, змісті, структурі,

диференції складності мети, очікуваних результатів та практичних вправ і завдань. Аналіз підручників, зокрема О. Авраменка та С. Карамана і його співавторів для 11 класів засвідчують той факт, що вони містять системні завдання, спрямовані на критичний аналіз, самостійний пошук інформації з різних джерел, її перевірку та творче використання у наукових проєктах і соціальному житті, оскільки містять вправи зі створення медіатекстів, завдання на медіаграмотність і цифрову комунікацію. Проте, через шалений розвиток інтерактивних технологій, штучного інтелекту, доповненої реальності, у яких живуть, розвиваються та комунікують сучасні підлітки, підручники потребують повного оновлення та трансформації до актуальних запитів і освітніх викликів задля успішного і продуктивного функціонування української шкільної системи освіти.

Сучасні педагоги розуміють, що освітньо-виховний процес – це жива тканина, яку вони творять вербальними засобами, досвідом, знаннями, думками та вчинками для корегування майбутнього шляху кожного індивіда, тканина, що стала для нього наставником, провідником у світ знань та можливостей через якісну побудову уроків з поєднанням традиційних і цифрових методичних інструментів, які функціонують на освітніх медіаплатформах, електронних ресурсах, тренажерах інтерактивних вправ, вікторин та завдань, освітнього мультимедійного контенту, що сприяє розвитку автономності, рефлексії, командної роботи, творчого потенціалу та впевненості у своїх силах через постійну підтримку та комунікацію учнів з вчителем, який відданий своїй справі та працює на результат. Адже кожен педагог, особливо філолог, відіграє провідну роль в обранні дієвих лінгводидактичних інструментів, наповнює кожен урок кількісно-якісним змістом, методами, прийомами, підходами, забезпечує цікаву інтеграцію міжпредметних зв'язків, дотримуючись відповідності до сучасних чинних освітніх стандартів.

Отже, другий розділ визначає цілісну, системну, інноваційну організацію навчального процесу на основі поєднання традиційних лінгводидактичних методик із сучасними цифровими інструментами, медіаосвітнім контентом у контексті розвитку ІКК старшокласників у профільній школі, що необхідно для

ефективної подальшої професійної самореалізації у діловому, інформаційно нестабільному трансцендентному середовищі, де учні повинні вміти швидко реагувати на запити, приймати рішення, вміти розрізняти маніпуляції, дбати про інформаційну гігієну, вміти грамотно комунікувати, щоб презентувати себе на зустрічах, переговорах або ж захистити себе в непередбачуваних ситуаціях.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

3.1. Методичні рекомендації щодо впровадження компетентностей

Суспільні зміни в освітньому процесі у XXI столітті, зокрема у 2025 році, пов'язані не лише зі пертурбацією світових тенденцій, а і з глобальним переходом української системи освіти до цифрових інформаційних методик викладання, комунікаційних технологій та електронних ресурсів, що витісняють паперову книжку як основний носій знань, замінивши її на доступний цифровий світ інформації в кишені. Цифровізація, автоматизація та мережеве об'єднання створюють умови для миттєвої обробки й поширення необмежених масивів даних, але водночас мають тенденцію породження нових викликів: надлишок інформації, повну трансформацію запитів і потреб на ринку праці, зникнення окремих професій та появу нових, що вимагають від працівників безперервного навчання та миттєвої адаптації, загострення питань кібербезпеки й захисту персональних даних і ризик класової цифрової нерівності. Унаслідок цього виникає питання про місце освіти в умовах цифрової революції, коли доступ до знань спрощено до «кишенькового формату». Проте саме ця ситуація відкриває нові можливості, де освітній заклад має формувати ключові компетентності для орієнтації здобувачів освіти в інформаційному потоці даних, розвитку багатовекторних видів мислення й уміння застосовувати знання на практиці, де роль вчителя кардинально змінюється, коли він стає провідником і наставником у конвергентному океані цифрового кіберсередовища.

Дослідниці інформаційних технологій і програмування М. Умрик та О. Струтинська [84] зазначають, що освіта й суспільство вбачають перспективу трансформуватися та орієнтуватися на майбутнє, навчити фахівців, які перетворюють інновації на винаходи. Такий орієнтир дозволить оновити освітнє середовище та забезпечити його розвиток у напрямку комплексного, компетентнісного, сучасного підходу до навчального процесу.

У концепції смарт освіти НУШ Державна служба якості освіти характеризує компетентнісний підхід у навчанні як «спрямування на роботу з інформацією та опанування учнями компетентностей, умінь і навичок, які допомагають їм бути успішними, конкурентоспроможними та цінними на ринку праці», тобто як динамічне поєднання знань, умінь та ціннісних пріоритетів [92]. Для успішної інтеграції компетентностей, процвітання структури освіти та добробуту всіх її здобувачів ми розробили низку основних методичних рекомендацій «Модерна цифровізація» для сучасних освітян.

Насамперед, щоб починати рухатись у напрямку покращення якості української цифрової освіти треба глобально оновлювати змістовий спектр модульних програм і підручників, наповнюючи їх інтерактивним, інноваційним, актуальним теоретичним і практичним матеріалом для формування культури сприйняття, інформаційної взаємодії, медіаграмотності сучасного цифрового контенту. Задля швидкого впровадження цифровізації в навчальний процес важливу роль відіграє обмін досвідом із міжнародними закладами освіти, проведення спільних проєктів, вивчення освітньої системи різних країн для розширення меж уявлення про якісне, ефективне функціонування інтерактивних уроків із максимальним залученням комп'ютерних технологій. Однак наразі забезпечення навчальних закладів освіти має обмежений доступ до технічних ресурсів: недостатня кількість комп'ютерів, ноутбуків, індивідуальних планшетів (гортайчиків), інтерактивних Smart дошок, звукової апаратури, якщо йдеться про офлайн навчання у класі, а при змішаному чи дистанційному навчанні можуть виникати труднощі з елементарною присутністю на уроці, оскільки не всі діти мають гаджети для отримання онлайн-знань чи стабільне підключення до Інтернету в умовах воєнних дій у країні. Тож, для розв'язання цієї проблеми МОН України потрібно активно залучати спонсорів і грантів, щоб забезпечити достатнє фінансування для закупівлі сучасного обладнання всім без винятку навчальним закладам відповідно до чинного законодавства України («Закон про освіту» [36]). Наприклад, у школах Німеччини та Польщі кожен учень з 1 по 12 клас отримує шкільний планшет і користується ним аж до закінчення

навчального періоду, а потім повертає гаджет назад у власність школи, звісно з підписанням батьками контракту із зазначенням усіх юридичних моментів на випадок втрати, крадіжки чи несправностей. Тобто кожен учень має відкритий доступ до всіх освітніх платформ, завдань, активностей, розкладу, пропозицій та вільної комунікації як з учителем, так і з однокласниками. Провівши власний аналіз і збір інформаційно-наукових даних з багатьох досліджень щодо концептуальних положень упровадження та розвитку ІКК у цифровому контексті, ми пропонуємо дієву пропозицію щодо диджиталізації та забезпечення українських навчальних установ належною технікою – партнерство з ІТ-компаніями, активна співпраця з фондами, щоб класи мали відповідне сучасне комп'ютерне обладнання, кожен здобувач освіти мав свій особистий планшет, а вчитель ноутбук.

Від забезпечення технічними ресурсами можна переходити до мотивації та активного навчання кадрового складу сфери освіти, оскільки далеко не всі педагоги знайомі з цифровими технологіями та їх інтеграцією в навчальний процес так, щоб це позитивно впливало на всіх його учасників. Наразі існує багато освітніх платформ, тренінгів, тематичних курсів, практик, заходів і семінарів експертних спільнот з обміну досвідом між провідними фахівцями та вчителями, які активно користуються привілеями цифровізації, де є вивчення сучасних освітніх моделей викладання й адаптація нових інтерактивних технологій для викладачів. У Додатку Б представлені популярні масові відкриті онлайн-курси (Massive open online course – MOOC), які дозволяють пройти навчання у лекторів провідних світових університетів – людей, які мають академічний науковий ступінь, де можна приєднатися до мультинаціональної студентської групи на дискурс-форумах, отримати документ (сертифікат), що підтверджує успішне проходження відповідних курсів. Деякі онлайн-платформи викладають відеоматеріали та проводять контроль отриманих знань у вигляді тестування, творчих завдань, надання коментарів та оцінювання колег.

Отож, коли викладачі озброєні знаннями та пройшли курси цифровізації, вони можуть сміливо втілювати свій набутий теоретичний досвід у

педагогічну діяльність, генеруючи інтерактивні цікаві уроки, де учні/учениці поглинають отримані теоретичні знання та реалізують їх на практиці за допомогою цифровізованих компонентів. Успішний розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності, зокрема на уроках з української мови у профільній школі проходить через симбіоз інформаційних методик проєктного навчання з перспективи траєкторії світового досвіду закордонних навчальних закладів, де здобувачі освіти розвивають таланти, творчість, здійснюють дослідницьку діяльність нового навчального матеріалу самостійно, у групах чи з допомогою вчителя, презентують свої роботи, проводять аналітичну діяльність, будують діалоги та обговорюють проєкти (лінгвістичні словники, синтаксичні збірники, аудіо та відеоконтент, презентації, рольові інтерпретації, медіапроєкти, майстер-класи, мініворкшопи, інтерв'ю, подкасти тощо), із використанням інтерактивних інтернет-платформ, що розвиває навички словесної, емпатійної, жестової комунікації та впевненості у користуванні ІКТ.

Інтенсивна та систематична інтеграція цифрових інструментів у контент уроку, наприклад, використання хмарних сервісів (Google Диск, OneDrive), відкритого доступу до спільних документів, онлайн-опитувальників, тестів, анкет, взаємних рецензій для групової підготовки до контрольних, іспитів чи НМТ/ЗНО, виконання творчих, індивідуальних і групових завдань, різнорівневих аналітичних робіт, що передбачають пошук, фільтрування, аналіз, розв'язання проблем із використанням електронних ресурсів різних типів та комплектацій, що забезпечує розвиток навичок колективної роботи та набуття професійного досвіду для майбутньої успішної комунікації у колективі, обміну даними, розвитку медіаграмотності й безпечної конструктивної взаємодії на просторах Інтернету та в реальному професійному чи соціальному житті.

Залучення гейміфікації та навчальних тренажерів (квести, електронні навчальні ігри, тести, вікторини, кросворди, цифрові платформи, застосунки Google Play) для взаємодії з комп'ютером, підвищення мотивації, моніторингу прогресу здобувачів освіти та розвитку їх оперативного інформаційного й критичного мислення. Також продуктивними є ситуативне моделювання,

що наближене до реального життя – розвиток інформаційної безпеки, етики, навичок фактчекінгу та критичного оцінювання контенту, кейс-метод, дебати, де старшокласники аналізують медіатексти, створюють індивідуальні креативні текстові роботи (онлайн-щоденники, есе, інфографіка, блоги, відео Reels).

Залучення таких медіаосвітніх рефлексивних завдань, як практика самооцінювання, аналіз цифрових портфоліо, електронне оцінювання, обговорення інформаційної безпеки, питань авторського права із дотриманням академічної доброчесності.

Невіддільне використання на уроках штучного інтелекту (ШІ). Освітникам потрібно прийняти той факт, що ШІ вже існує, як система алгоритмів швидкої обробки інформації, генерації ідей, цифрового матеріалу, яка здатна обчислювати завдання, що співмірні з можливостями людського мозку/інтелекту (міркування, навчання, розв'язання питань, сприйняття та ухвалення рішень), що в майбутньому буде ще більше вдосконалюватись і розвиватись. Тому немає сенсу педагогам від нього тікати, ховатися чи заперечувати той факт, що це важливий інструмент, який дійсно допомагає полегшити роботу під час уроку, наприклад, створювати креативні, творчі та інноваційні кейси (медіатексти, інфографіка, анімація, відео, проєкти), цікаві матеріали для уроків, тестові завдання, розробки планів, написання методичних рекомендацій, генерувати креативні вправи та ігри, навчальні кейси, вікторини, квести, економити свій час, робити оцінювання знань тощо. Потрібно просто опанувати алгоритми його дії, навчитися писати правильні промти (запити) для отримання бажаного результату, практикувати це разом зі здобувачами освіти та максимально з ним працювати на уроці. Це своєрідний тренажер нашого мислення, який не є авторитетом знань, бо працює з різними джерелами інформації та базами даних, які мають як абсолютно правдиві, так і помилкові трактування з тієї чи тієї теми/питання/поняття, тому він видає нам не завжди вірогідні відповіді навіть за правильним промтом, тож наше завдання завжди перевіряти, аналізувати, звіряти, піддавати сумнівам і редагувати самостійно отриману генерацію від штучного мозку, який постійно змінюється, удосконалюється, розвивається, а ми разом з ним, через його постійне

вивчення, синтез і використання для полегшення буденного та професійного життя, пам'ятаючи про академічну доброчесність, безпеку та етику його використання, про той факт, що все, що ми отримали від цифрового помічника, – це просто згенеровані дані, а вже їх поширення, озвучення та публікація є повністю вашою відповідальністю перед реципієнтами.

Сьогодні реальність така, що з появою та шаленим розвитком штучної лінгвістики вчителі змінюють свою звичну роль типового носія теоретичних знань і починають проходити повну трансформацію та набувають нових відомостей, цифрових навичок і стають для здобувачів освіти наставниками, які направляють, допомагають, підтримують, співпрацюють разом. На допомогу менторам приходять персональні асистенти – Ghatbot (ChatGPT (<https://chatgpt.com>), Google Gemini (<https://gemini.google.com>), Microsoft Copilot (<https://copilot.microsoft.com>), які знають персональну інформацію про здобувача освіти і на основі спілкування з ним вибудовують індивідуальну траєкторію про те, що саме цікаво дитині, у чому їй потрібно розвиватися, які методи та прийоми будуть ефективно дієвими саме для цього індивіда. Ghatbot буде давати ті чи ті матеріали, підбирати потрібні книжки, добірки відео, аудіо, а учень/учениця буде виконувати ці завдання, навчатись із користю та задоволенням, а вчитель/ка – направляти, підказувати, допомагати, корегувати роботу. Тобто це буде потокове навчання, яке наразі набирає обертів у системі освіти, коли паралельні класи можуть перемішуватись між собою на будь-якому уроці, педагог може працювати з учнем/ученицею індивідуально або ж із групою, а інші школярі працюють з асистентом та виконують завдання самостійно. Значну економію часу вчителя забезпечить користування ШІ для чітких критеріїв оцінювання виконаних робіт, які може здійснювати неймережа GhatGPT, якій потрібно надати повністю правильно виконане завдання, зазначити, який пункт скільки має балів, а потім додати роботу учня/учениці та попросити її оцінити. Діти бачать, що GhatGPT видає чітку оцінку з ґрунтовними поясненнями кожного балу, показує та аналізує «чому?», «за що?», що потрібно виправити, а над чим потрібно ще попрацювати, а де завдання бездоганно оформлене чи правильно виконане. Але тут потрібно

мати домовленість з учнями, якщо ви так будете оцінювати їхні роботи, про те, що вони чітко знають як оцінюються виконані завдання, знають усі критерії та вимоги, а педагог обов'язково має перевіряти, що саме генерує чат, оскільки є різні нюанси, певні помилки і це потрібно враховувати.

Наступна рекомендація буде стосовно актуального питання не тільки для викладачів-філологів, а і для всіх педагогів-предметників задля їх розвитку ІКК. Має вагоме значення запровадження міжпредметної інтеграції з кроссплатформним підходом, наприклад: інформатика + мова + історія + громадянська освіта + література + мистецтво. Синергія таких уроків дає змогу опанувати навички роботи з цифровими інструментами, розвиває мовленнєво-комунікаційну компетентність, коли учні/учениці аналізують мовну систему крізь призму історичних подій, літературних, політичних і громадських діячів, культури мистецтва, оскільки становлення та еволюція української мови заснована на цих «наукових стовпах», де вони критично оцінюють медіатексти, застосовують знання з громадянської освіти та розвивають літературознавчі письменницькі вміння, що сприяє формуванню цілісного світогляду, навички бачити взаємозв'язки між різними сферами знань і продуктивно застосовувати цілісну отриману інформацію у різних контекстах ситуації.

Отже, через прискорений темп життя зростає потреба йти в ногу з часом, сприймати та фільтрувати інформацію швидше, бо її кількість зростає в геометричній прогресії, що дезорієнтує та ускладнює її сприйняття людським мозком, адже, окрім звичайного навчання та роботи, виникає необхідність постійно відстежувати другопланову інформацію, щоб бути в курсі подій, збільшується комунікація в суспільстві через цифрові медіазастосунки, соцмережі та платформи, виникає інформаційне перевантаження, як феномен складної моделі психосоціального стресу, спричиненого надлишком символічних стимулів відносно здатності людини до обробки інформаційних даних, що кардинально впливає на всі сфери життя. Тож, наразі нам потрібно розуміти, що «ламання» застарілої системи освіти, яка вже давно не працює, оскільки розвиток світових технологій диктує нове цифровізоване життя – це не хаос руйнації, а метаморфоза задля досягнення повного апофеозу української

системи матриці освіти на всіх її рівнях. На нашу думку, вищезазначені рекомендації призначені для адаптації та розвитку всіх ключових елементів медіакомунікації на уроках: цифрових, емпіричних, практичних, психологічних, індивідуальних, соціальних, критичних, етичних, набуття необхідних навичок, кліпового мислення, самоорганізації, встановлення меж та фільтрації потоку інформації, підвищення рівня свідомости, сприяння прийняттю рішень і задоволення цікавості, чіткого визначення цілей активності, що є важливими компонентами для досягнення ефективного сприймання та управління інформації. Комплексне впровадження методичних рекомендацій має супроводжуватися системною підтримкою з боку держави, керівництва закладів освіти та професійних спільнот педагогів, що передбачає постійне підвищення кваліфікації вчителів у сфері цифрових технологій медіаосвіти, створення доступної інфраструктури, надання сучасного обладнання та програмного забезпечення, налагодження системи обміну досвідом між освітянами різних регіонів України та інших країн. Це сприятиме покращенню продуктивності, зменшенню стресу та забезпечить баланс у сучасному цифровому осередку освіти, що є важливим для формування компетентної, комунікабельної, медіаграмотної, освіченої та впевненої особистості, за якою стоїть майбутнє всього світу. Адже така людина може грамотно розпоряджатися часом, критично фільтрує інформацію, володіє аналітичним мисленням, знає правила етикету при комунікації, має високий рівень філологічних знань і великий лексичний словниковий запас, продукує нові ідеї та швидко приймає рішення, коректно відстоює власну думку та може передати набуті знання іншим, постійно вчиться та є конкурентоспроможною на ринку праці, забезпечуючи бажаний рівень соціального життя. Тому завданням освітян є якісне забезпечення всім здобувачам освіти, незалежно від статусу чи походження, належних умов безпечного освітнього середовища з відповідним ступенем знань для розвитку потенціалу відповідальних, активних, україномовних громадян, здатних ефективно впливати на розвиток держави та світової спільноти в нестійких умовах глобалізованого цифрового світу.

3.2. Розробка системи завдань і вправ через призму дослідницької діяльності цифрової трансформації освіти

Формуючи мовного індивіда, сучасна освітня практика дедалі активніше спрямована на компетентнісний підхід, який передбачає опанування старшокласниками мовленнєвих умінь та гнучких навичок (soft skills) для вільного використання мови як основного інструмента мислення й спілкування. Система побудови уроків на рівні профільної школи в 11 класі максимально сприяє переорієнтації формату навчального процесу, який зорієнтований на інформаційно-комунікаційну компетентність, поєднуючи усі раніше набуті знання, вдосконалення грамотності, розвиток лінгвістичного мислення, формування національно-мовної свідомості та мовної професійної діяльності через забезпечення академічної свободи, що передбачає право учнівства на самостійний вибір освітніх траєкторій, програм, дисциплін різного рівня складності, а також методів і засобів їх опанування на уроках з метою поглибленого вивчення навчальних предметів, інтегрованих курсів на підставі власного свідомого вибору.

Для моніторингу, а також підтвердження чи спростування ефективності функціонування, застосування інтерактивних інструментів, методів, засобів і модерних прийомів для досягнення продуктивних результатів навчання у 2025 році ми розробили анонімний опитувальник для одинадцятикласників і одинадцятикласниць, які зараз навчаються в україномовних класах закордоном (Польща, Німеччина) і в Україні, на тему: «Практичні аспекти застосування медіаосвітніх платформ та електронних ресурсів на уроках української мови», метою якого було з'ясувати ставлення старшокласників до використання цифрових технологій, онлайн-платформ та електронних ресурсів під час вивчення української мови (з питаннями анкети можна ознайомитись у Додатку В).

У цьому опитуванні взяло участь 567 учнів, із них 243 хлопці та 324 дівчини, котрі відповідали на 10 запитань у розробленій нами анкеті, синтезуючи які, ми отримали відносно позитивні результати, що засвідчують

той факт, що сучасні старшокласники прагнуть новітніх цифровізованих методик навчання із застосуванням різноманітних інтерактивних інструментів, коли педагог-філолог є кваліфікованим професіоналом, який орієнтується у всіх сучасних елементах інноваційного уроку та перебуває на «одній хвилині» зі своїм учнівством.

Детальний реліз результатів опитування та коментарі до отриманих даних, що засвідчують бажання молоді працювати на уроках української мови у цифровому світі III, доповненої реальності та на онлайн-платформах з інтерактивними завданнями, можемо розглянути на рисунках: 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 та діаграмах: 3.2, 3.3.

Отож, на друге питання, «Як часто ви користуєтесь цифровими ресурсами (комп'ютер, смартфон, планшет) саме для навчання?», усі учасники анкетування у 100% коефіцієнті зазначили, що щодня користуються цифровими технологіями на уроках, а також, що вони хотіли б більше інтерактивних занять із використанням цифрових платформ (8 питань), а це свідчить про те, що всі вчителі, як закордоном, так і в Україні, використовують на своїх заняттях комп'ютерне обладнання та електронні ресурси. На третє питання: «Які онлайн-платформи та ресурси ви найчастіше використовуєте на уроках української мови?» респонденти мали право обрати декілька варіантів відповідей, оцінених у стовідсотковому еквіваленті до кожного з цифрових застосунків, де ми зафіксували, що всі, без винятку (100%), працюють на популярних онлайн-платформах Google Classroom, Moodle, IZZI. Багатофункціональні інтерактивні платформи Canva/Prezi/PowerPoint використовують 98% педагогів для роботи з учнями/ученицями на уроці, 87% – віддають перевагу навчання із застосунком LearningApps, 75% – люблять гейміфікацію з Kahoot, в онлайн-сервісі Wordwall працює 71% старшокласників, з електронною платформою Wayground активніше працюють закордонні філологи, ніж українські педагоги, тому маємо лише 25%, а іншими застосунками користуються 23% респондентів (Рис. 3.2).

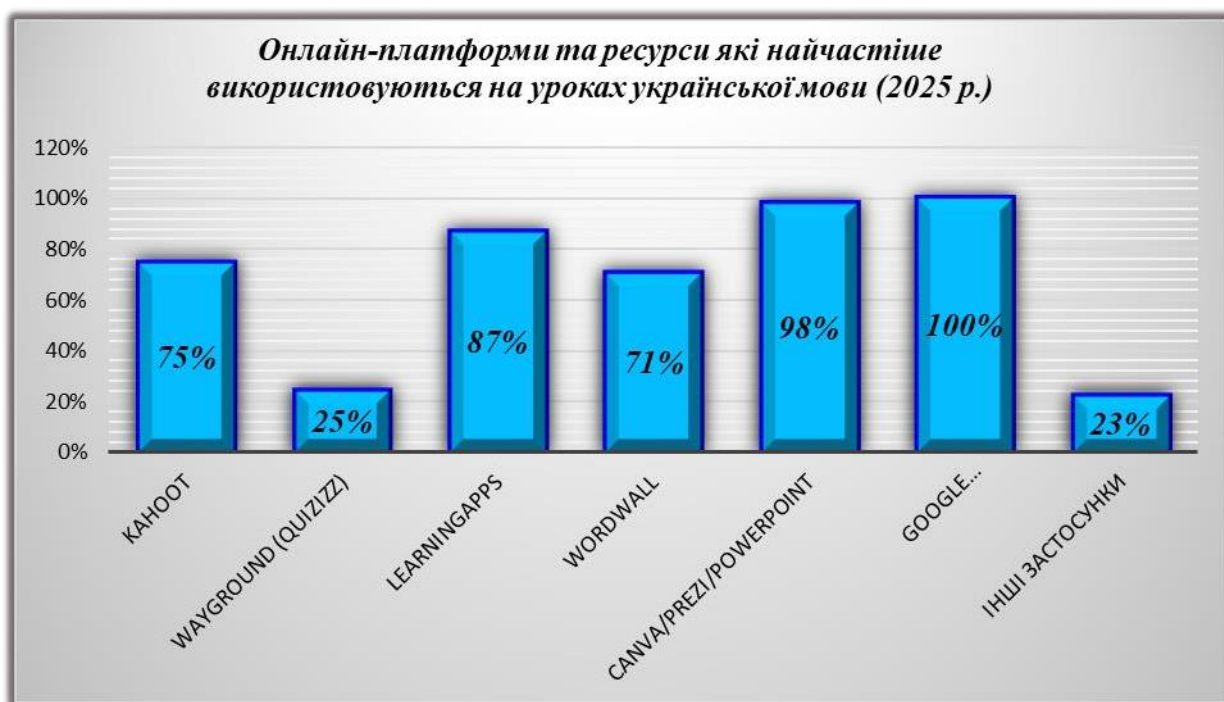

Рис. 3.2. Результати відповідей учнів/учениць на третє питання анкети: «Які онлайн-платформи та ресурси ви найчастіше використовуєте на уроках української мови? (можна обрати декілька варіантів)»

У четвертому питанні ми з'ясували вподобання одинадцятикласників щодо конфігурації роботи на уроці з української мови. До прикладу, найбільше вони люблять і практикують ігрову форму навчання, захопливі квести та інтелектуальні змагання – 93%, майже на одному рівні маємо інтерактивні вправи – 78% та самостійне опрацювання теоретичних та практичних навчальних матеріалів – 76%, онлайн-тестування найбільш характерне для формувального оцінювання, щоб корегувати й контролювати здобуті знання та діяльність усіх здобувачів освіти, а також для проміжного та підсумкового (тематичного, семестрового, річного), яке люблять 52% опитуваних і 44% становлять дебати та дискусії з використанням цифрових матеріалів (мультимедійний супровід: презентації, ментальні мапи, відеоролики, Reels, ілюстрації, електронні тексти, схематичні зображення), які стосуються безпосередньо обговорюваної теми уроку (Рис. 3.3).

Рис. 3.3. Уподобання учнівства щодо форм роботи на уроці (четверте питання): «Які форми роботи з електронними ресурсами вам найбільше подобаються?»

78% старшокласників, відповідаючи на п'яте питання опитувальника: «Як ви оцінюєте ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на уроках української мови?», вважають, що робота на уроках з інтерактивними ресурсами є дуже ефективною, а 22% зазначають, що це частково ефективно, що свідчить про певні недопрацювання вчителів над структурою та компонентами уроку (неактуальні, нецікаві, складні/прості завдання, неправильно організована робота, невідповідність інтерактивних вправ до теми уроку тощо), хоча жоден з учнів (0%) не зазначив, що робота з ІКТ на уроці малоефективна чи неефективна (Діаграма 3.2).

Діаграма 3.2. Оцінювання ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на уроках української мови

Аналізуючи отримані результати з шостого питання: «Які аспекти допомагають покращити медіаосвітні ресурси у вивченні української мови?», де опитувані мали змогу обрати 2–3 варіанти відповідей, які поділені на сім стовпців у 100% діапазоні оцінювання кожного з них окремо. Тож, відповіді ґрунтуються на тому, що 100% учнівства вважає, що цікавий навчальний процес можна створити завдяки регулярному використанню медіаресурсів на уроках з української мови, 99% зазначають, що це поліпшує розвиток критичного мислення та медіаграмотності, а 88% – креативність і самовираження, 75% завдяки цифровізованим урокам мають підвищення мотивації до навчання, 58% почали краще розуміти зміст уроку, 51% навчилися працювати в команді та ефективно комунікувати один з одним, 23% вважають, що це сприяє продуктивній підготовці до НМТ/ЗНО, 0%, на жаль, не зазначили жодного іншого варіанту чи своїх пропозицій, щодо цього питання (Рис. 3.4).

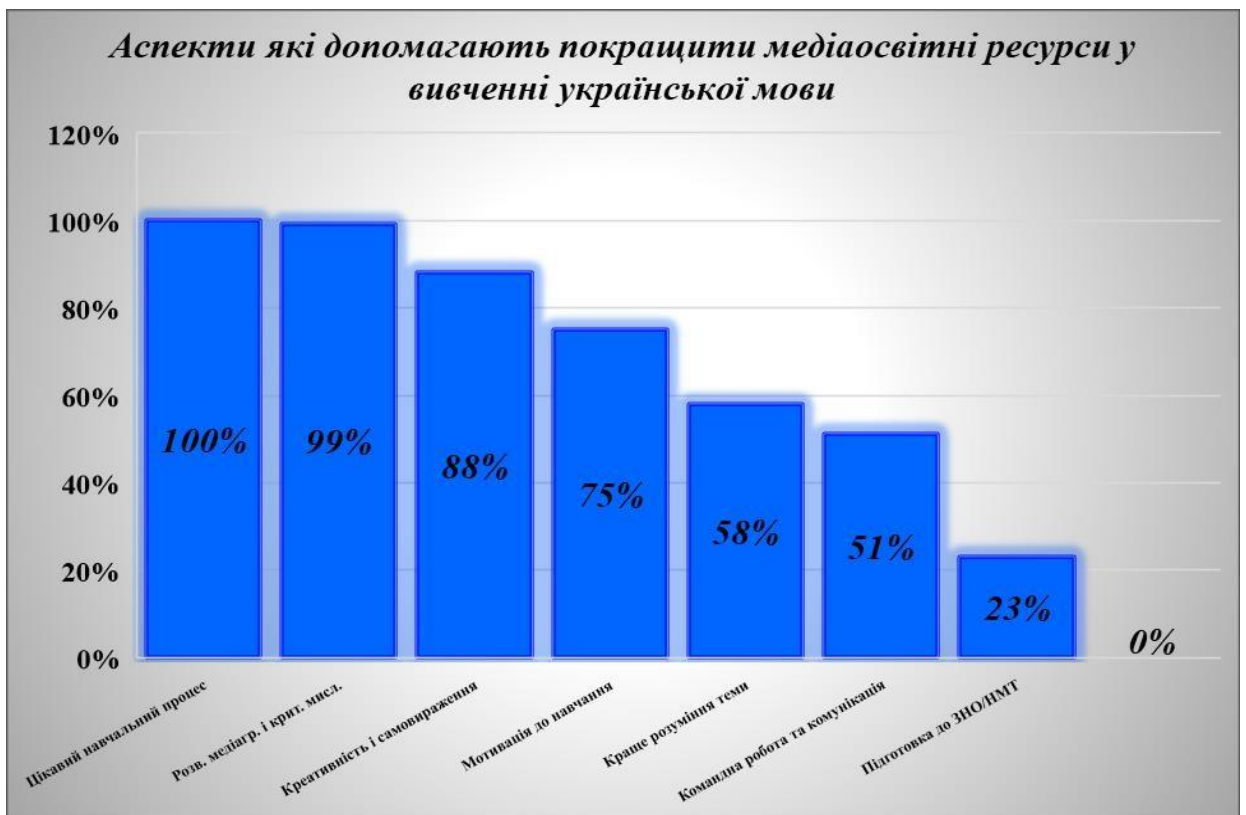

Рис. 3.4. Думка учнів/учениць щодо шостого питання анкети: «Які аспекти допомагають покращити медіаосвітні ресурси у вивченні укр. мови?»

Щодо труднощів, які виникають під час роботи з онлайн-ресурсами

(сьоме питання), майбутні випускники мали право обрати декілька варіантів, які були конвертовані у стовпці зі 100% значенням. Синтезуючи отримані результати, можемо констатувати прикрий факт, що в епоху комп'ютерних технологій українська система освіти й досі має проблеми із технічним забезпеченням у закладах освіти (повільний інтернет, відсутність гаджетів) – 57% опитаних, але водночас, трохи більш ніж половина, – 51% стверджують, що не мають жодних проблем при роботі у діджитал режимі на уроці, 25% респондентів мають перевантаження інформаційними даними у завданнях, а 19% узагалі не зацікавлені у розв'язанні таких завдань через недопрацювання вчителя, 17% узагалі не отримують достатніх, конструктивних пояснень, як працювати з тією чи тією платформою, виконувати вправи чи знати алгоритм фіксації отриманих результатів для саморефлексії (Рис. 3.5), тому й маємо освітні втрати, конфліктні ситуації та непорозуміння учнів/учениць з учителями щодо опанування інтерактивних ресурсів та їх успішного використання.

Рис. 3.5. Відповіді на сьоме питання опитувальника: «Які труднощі виникають під час роботи з онлайн-ресурсами?»

Дев'яте питання було спрямоване на моніторинг ситуації щодо використання електронних засобів до успішного складання НМТ/ЗНО, оскільки одним із найважливіших завдань вчителів-словесників є підготовка майбутніх випускників до мультинаціонального тестування. Тож, на питання: «Чи вважаєте ви, що використання електронних ресурсів сприяє кращій підготовці до ЗНО/НМТ?» 68% одинадятикласників відповіли, що це однозначно

ефективно, 31% вважають, що лише частково можна тренуватися до складання НМТ, використовуючи цифрові застосунки, 6% не знають, чи це якось впливає на підготовку, а 1% опитаних каже, що це ніяк не впливає на результати (Діагр. 3.3).

Діаграма 3.3. Думка респондентів щодо 9 питання: «Чи вважаєте ви, що використання електронних ресурсів сприяє кращій підготовці до ЗНО/НМТ?»

Отже, зважаючи на отримані результати опитування, ми розробили систему синтаксичних вправ і завдань для вчителів-словесників із застосуванням цифрових інструментів на уроках української мови в 11 класі, щоб удосконалити базові знання про цифрові ресурси та розширити кругозір досвіду їх застосування, орієнтуючись на вимоги чинного Закону України «Про Освіту» [36], Державного стандарту профільної середньої освіти, де у сьомому пункті окреслено ключові аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності, «що передбачає впевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні, особистому та суспільному житті, дотримуючись принципів академічної доброчесності» [25, с. 6]; типової освітньої програми [19], модельної навчальної програми [21], [34] та індивідуальної траєкторії реформи пілотного проекту НУШ «Профільної освіти», яка стартувала вже з 1 вересня

2025 року в закладах освіти окремих областей України та набуде повного функціонування у кожному навчальному закладі з 2026 року.

I. Інфопошук і критичний аналіз для формування умінь швидко знаходити, сортувати, оцінювати як художній, так і медіаматеріал даних із різних джерел, навичок пошуку та обробки інформації в цифровому середовищі, аналізу синтаксичних структур, медіаграмотності та самоконтролю щодо отримання і надання стабільного фідбеку.

1. Google-дослідження: учням/ученицям потрібно знайти в Інтернеті приклади складнопідрядних речень із творів сучасних українських письменників (2020–2025 рр.), використовуючи коректні пошукові запити на кшталт: «уривок з роману ... українського письменника ...», «цитата з твору + прізвище автора» послуговуючись вірогідними джерелами (онлайн-видання уривків творів, авторські сайти, електронні бібліотеки/журнали, книжкові репозитарії); записати

10 прикладів; визначити граматичну основу речення, типи підрядних частин (означальні, які пояснюють іменник (який?) або ж іншу частину мови в ролі підмета; з'ясувальні, які відповідають на питання непрямих відмінків і пояснюють присудок або інший член речення; обставинні, які вказують на різні обставини: часу, місця, причини, умови, мети, способу дії, наслідку); намалювати схематичне зображення до кожного речення. При виконанні завдання є обов'язкова умова дотримання академічної доброчесності з покликанням на джерело (сторінка/URL, дата доступу), автор, назва твору, рік написання чи видання книги. Запровадження міжпредметної колаборації забезпечить формування навичок самостійного пошуку й аналізу літературних текстів, розвитку умінь розпізнавання різних типів складнопідрядних речень та їх функції в сучасній літературі, засвоєння алгоритму пошуку уривків і цитат з творів онлайн, освоєння навичок наочності через схематичне зображення структури речення та дотримання правил академічного цитування.

2. Вебсканування джерел: знайдіть в Інтернеті та порівняйте 3–5 трактувань будь-якого теоретичного поняття, наукового терміна, наприклад: «складносурядне речення»/«складнопідрядне речення», «морфологічне

вираження словосполучень: іменні, дієслівні (вербальні), адвербіальні (прислівникові)» тощо в сучасних електронних підручниках чи вікі-енциклопедіях та зробіть конструктивний аналіз, в яких випадках знайдені визначення відрізняються чи мають спільне трактування; зазначте авторів цих гіпотез. Дайте власне обґрунтування щодо знайдених відомостей та сформулюйте своє визначення на основі отриманої інформації. Результати пошукової діяльності можна систематизувати в порівняльну таблицю як в електронному, так і в графічно письмовому вигляді. Завдання такого типу формує навички пошукової діяльності в Інтернеті, уміння критично оцінювати знайдену інформацію, порівнювати зміст у різних джерелах, виокремлювати суттєві теоретичні аспекти наукових визначень, аналізувати теорії науковців стосовно того чи того синтаксичного поняття, працювати в групах, парах чи самотійно, укладати індивідуальні лінгвістичні електронні словники.

3. Дешифрування структури речення «Синтаксичний вебквест»: робота з онлайн-вебквестом на платформі «Всеосвіта», «LearningApps.org» чи «Wordwall», де розміщені інтерактивні завдання на повторення та поглиблення знань про просте та складне речення, його типи (складнопідрядне, складносурядне, безсполучникове, синтаксичні конструкції з різними видами зв'язку). Завданнями є: визначення видів речень, розпізнання схем, розставлення розділових знаків, розшифровка та обґрунтування синтаксичних термінів. Кожне завдання містить підказки та передбачає миттєвий зворотний зв'язок. Формат такої роботи дозволяє учням/ученицям самотійно аналізувати синтаксичні конструкції, закріплювати правила пунктуації та логіку побудови речень у наочній, інтерактивній формі, стимулює активне мислення, миттєве прийняття рішень для блискавичної відповіді, підвищує мотивацію до навчання завдяки ігровим елементам, формує навички самоконтролю й оперативної корекції помилок. Крім того, здобувачі освіти мають можливість порівнювати різні типи складних речень і види зв'язку між частинами, що сприяє глибокому розумінню синтаксичної структури літературної мови.

4. Мережевий словник: у добірці публікацій із соціальних мереж виявити речення із синтаксичними помилками, аргументувати їх

виправлення, указати нормативне джерело чи надати покликання (онлайн-словник, чинний «Український правопис»); можна у групах створити спільний онлайн-документ Google Docs, де кожен додасть свій термін із гіперпокликаннями на джерело, формуючи колективний синтаксичний глосарій. Виконуючи це завдання, учні/учениці набувають навичок цифрової грамотності, вчаться працювати з електронними таблицями (Microsoft Excel, Google Sheets), етики групової роботи, оцінювання, фільтрації, зберігання інформації у хмарних сховищах (Google Диск, Microsoft OneDrive, MEGA, Dropbox, iCloud Drive, Xiaomi Cloud, Samsung Cloud).

5. Фактчекінг «Правда чи маніпуляція»: поділити учнівство на групи (4–5 осіб), дати їм цифровий чи друкований матеріал, у залежності від формату уроку, з уривками текстів, зображень, де є сумнівні твердження чи фейки про українську мову чи її граматику, наприклад, «У складних реченнях кома перед «і» ніколи не ставиться». Завдання команди – проаналізувати подане твердження; перевірити його на правдивість, використовуючи ресурси для фактчекінгу: онлайн-сайти (URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/5235-15-resursiv-dlia-perevirky-informatsii>), офіційні джерела (словники, граматичні довідники, сайти МОН, підручники, наукові посібники); визначити, який характер транслює ця вербальна інформація: правдивий, частково правдивий, маніпулятивний чи фейковий; написати короткий аналітичний коментар із перевіреними фактами й пояснити логіку ствердження повідомлення чи вислову. Кожна група презентує свій фактчек-аналіз у форматі мініпрезентації/мікропублікації (один слайд в Canva, Google Slides, Google Docs) із покликаннями на перевірені джерела; клас оцінює, наскільки аргументовано здійснено перевірку, а вчитель – чи дотримано правил академічного письма та онлайн комунікації. Таке завдання допомагає формувати критичне ставлення до різної інформації, яка поширюється у вільному доступі в соцмережах, медіапросторі, інтернет-каналах, новинно-розважальних пабліках, месенджерах, вчить перевіряти вірогідність мовних фактів через офіційні ресурси, а колективна робота сприяє розвитку уміння узгоджувати власні дії з іншими, шукати компроміс у спірних ситуаціях,

доводити важливість своєї думки, конструктивно взаємодіяти в команді, дотримуючись правил онлайн-комунікації, водночас вдосконалювати навички академічного письма, цифрової гігієни й відповідального використання відкритих інформаційних джерел.

II. Робота з медіатекстами для якісного аналізу та виявлення синтаксичних структур у медіапросторі серед контенту соцмереж, розпізнання маніпулятивних технологій, прояв цифрової творчості.

1. Youtube-аналіз: переглянути фрагмент публічного виступу, інтерв'ю, подкасту, семінару, лекції; виписати 10 речень; класифікувати їх за синтаксичною будовою; зазначити помилки (якщо вони наявні) та виправити їх згідно з правилами чинного правопису [89]. Завдання дає можливість працювати з автентичним мовним матеріалом, що використовується в реальному комунікативному середовищі, де старшокласники розпізнають не лише прості та складні конструкції, а й уважно стежать за точністю та нюансами мовлення оратора, виявляють поширені помилки, які часто наявні в спонтанному усному мовленні, формують навички критичного слухання, розвитку уважності до правил вживання мовних норм і вміння застосовувати правила у власних промовах.

2. Instagram/TikTok-постинг: проаналізувати побудову речень у Reels та постах відомих українських блогерів/медійних персон (можна науковий, літературний контент), визначити мовленнєві помилки, випадки синтаксичної економії або порушення лексичних норм. Завдання розраховане на розвиток уміння критично сприймати поданий інформаційний контент із соціальних мереж, де блогери не слідкують за правильністю свого мовлення та зазвичай вживають розмовні, скорочені форми висловлювань чи стилістично знижену лексику, тож підлітки вчать відрізняти стилістично доречні мовні засоби від ненормативних конструкцій, суржику, діалектів, русизмів, англізмів, різних синтаксичних скорочень (еліпсис, неповні речення, тавтологію), аналізувати їх роль та функцію в повідомленні, яке транслює ритор.

3. Медіааналіз новин: оцініть 3–5 інформаційних повідомлень чи заголовків новин з Інтернету (сервіси новин Google News), ЗМІ або соцмереж,

визначте типи конструкцій складних речень, їх граматичну основу та другорядні члени речення. Визначте, як побудоване речення впливає на сприймання реципієнтами інформаційних повідомлень. Уявіть, що ви диктор та створіть власну доповідь у публіцистичному стилі для випуску новин зі складними синтаксичними конструкціями, які відповідають запропонованим схемам:

[, (який), (що),], ().	[], (яке).
(коли), [], (що), ().	[], бо ().
[], (що), (що), (як). [], щоб ().	[], і [], [], проте []. [], чи то..., чи то [].
[], тому що (), [], як (). [], якби ().	Чи [], чи [], а [].
[], (де).	[], (), (), ().
	[]: [], []; [], а []

Це завдання формує навички мовного аналізу медійного простору та показує, як синтаксична організація речення може посилювати або послаблювати емоційний вплив та інтерес до новини. Старшокласники вчаться відрізняти нейтральні інформативні конструкції від тих, які містять оцінювальні елементи, риторичні прийоми чи стилістичні акценти. Робота з текстами новин допомагає усвідомити, що синтаксис є важливим інструментом формування суспільної думки: довгі багатоконпонентні речення створюють враження офіційності та ґрунтовності, тоді як короткі й чіткі – передають темп, динамічний характер нагальності та важливості подій. Створюючи власні новинні повідомлення за поданими схемами, учнівство вдосконалює здобуті знання з синтаксису, тренує навички в інформаційній журналістиці, поєднуючи точність дикції з дотриманням норм оперативного повідомлення.

III. Редагування цифрових текстів має власну траєкторію самоосвіти, удосконалює правописні вміння, розвиває роботу з текстовим редактором, електронними словниками, покращує критичне мислення до мовних явищ, самоконтролю, навичок редагування аналізу власного тексту, його зорове сприйняття, осмислення та практичне використання синтаксичних одиниць в особистому усному та письмовому лексиконі.

1. Комп'ютерний диктант «Юний редактор»: старшокласники пишуть аудіодиктант на тему: «Синтаксис складного речення», потім обмінюються роботами для взаємоперевірки/редагування текстів у Google Docs, маючи завдання відредагувати текст; виявити та класифікувати синтаксичні, пунктуаційні та стилістичні помилки, використовуючи різну наукову літературу, словники та довідники, електронні бібліотеки; дати аналітичний висновок-коментар щодо відредагованих помилок. Вправа сприяє розвитку навичок редакторської роботи, уважності до мовних норм і відповідального ставлення до письмового мовлення. Завдяки взаємоперевірці учні/учениці навчаються лінгвістично оцінювати чужий текст, аргументовано виправляти недоліки та пояснювати власні правки в режимі реального часу, що формує комунікативні вміння, культуру цифрової взаємодії та академічну доброчесність. Також вони отримують практичний досвід роботи з довідковою, науковою літературою, електронними ресурсами, правописом і словниками, що значно підвищує рівень інформаційної грамотності.

IV. Медіааналітичні та рефлексивні завдання з використанням електронних ресурсів для розвитку вмінь презентувати інформацію в зручній формі (створення мультимедійного контенту), співпраця в цифровому середовищі, критичне мислення (аналіз мовних явищ), ІТ-навички розробки сучасної презентації.

1. Створення інтерактивних схем, ментальних мап за допомогою онлайн-платформ (Ayoa, Bubbl.us, Google Jamboard, Canva, Coggle, MindMeister, Mindomo, Lucidchart, Xmind): розробити ментальну мапу на тему: «Типи складних речень», «Логіко-граматичний принцип класифікації складнопідрядного речення», «Пунктуація», «Види комунікації», «Засоби передачі чужого мовлення» тощо із доповненням їх власними прикладами речень та креативним візуальним оформленням на схематичній конструкції. Презентувати інтерактивну мапу перед аудиторією, якщо це, наприклад, групова робота, чи надіслати її вчителю на оцінювання як самостійно виконане завдання. Це дозволяє одинадцятикласникам структурувати та візуалізувати навчальний матеріал, комплектувати інформацію у графічному форматі та

застосовувати цифрові інструменти для цікавої, нової, креативної презентації знань. Розробка та використання ментальних мап допомагає розвивати системне мислення, встановлювати логічні зв'язки між теоретичними поняттями та візуалом, що підсилює логічне розуміння та швидке запам'ятовування навчальної теорії. Крім того, кожен може продемонструвати власну інтерпретацію навчального матеріалу через креативний індивідуальний стиль оформлення здобутих знань.

2. Онлайн-тест контроль: з будь-якої теми розділу синтаксис, наприклад, «Складносурядне/складнопідрядне речення» на платформі «На Урок» аб«Всеукраїнська школа онлайн» пройти тестування; зробити скріншот результатів та проаналізувати всі наявні помилки. Можна обмінятися результатами тесту з однокласником/однокласницею для незалежного оцінювання (формувальне оцінювання), що допомагає вчителю контролювати успішність учнівства та проводити підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання для визначення рівня навчальних досягнень кожного учня/учениці за певний період. Такий вид роботи сприяє розвитку самоконтролю й відповідальності за власні результати навчання, формує вміння аналізувати помилки та виправляти їх, використовуючи довідкову літературу чи консультацію з вчителем/вчителькою. Виконання онлайн-тестів підвищує рівень цифрової грамотності, оскільки майбутні випускники удосконалюють вміння працювати з онлайн-платформами, готуючись до іспитів НМТ/ЗНО в тестовому форматі, що допомагає виявити сильні сторони та прогалини у знаннях навчального матеріалу, а їх обговорення з однокласниками сприяє формуванню культури взаємопідтримки та співпраці.

3. Моделювання мовних ситуацій, озвучення монологів, діалогів, полілогів, ведення дебатів у Zoom чи Google Meet, якщо це дистанційне навчання, учитель дає теоретичні знання про терміни, а учні в малих групах готують виступи з характерними для цих термінів ознаками, де інші учасники навчального процесу повинні вгадати, який вид мовних ситуацій презентувала та чи та група учасників і надати приклади аргументів чи контраргументів. Потім вчитель проводить дебати з обговорення ролі пунктуації у синтаксичних

конструкціях, її вплив на інтонацію, експресивність висловлювань та усне мовлення загалом. Завдання такого характеру розвиває навички публічного виступу, уміння швидко орієнтуватися у комунікативних ситуаціях, а робота в групах сприяє розвитку культури діалогу, толерантності до чужої думки, уміння аргументовано доводити власну позицію та уважно слухати опонента. Це моделює реальні комунікативні процеси з практичним використанням мовних знань, де синтаксичні конструкції не залишаються лише теоретичними поняттями, а стають інструментом живого мовлення та інтелігентного спілкування.

4. Блогерська діяльність: відзняти короткий відеоролик (до 2 хвилин) з поясненням різниці між складнопідрядним і складносурядним реченням, надавши власні приклади та аргументи для підтвердження правдивості поданої інформації. Опублікувати змонтоване відео на шкільній платформі, Instagram/TikTok сторінці та обговоріть згодом отримані коментарі з представленого інфоматеріалу. Цей вид діяльності формує навички стислого й чіткого викладу думок, тренує дикцію та вміння працювати з медіаконтентом, сприяє розвитку фантазії, креативності та цифрової грамотності, навчає школярів адаптувати мовний матеріал до вимог соціальних мереж (зробити пояснення максимально зрозумілим, правдивим, візуально привабливим і корисним), розрахувати текстове наповнення повідомлення на широкий загал реципієнтів, дотримуючись правового регламенту та цензури соцмереж. Обговорення коментарів формує критичне ставлення до зворотного зв'язку, уміння аналізувати реакції споживачів контенту, вміння відстоювати власну точку зору чи корегувати її з урахуванням професійних порад.

5. Створення інфографіки: зробити презентацію (PowerPoint, Prezi, Google Slides, Canva, Gamma) на теми: 1. «Як синтаксис допомагає опанувати медіаграмотність у ЗМІ» з прикладами інформаційних фейків, які можна перевірити за допомогою застосунку Trooclick та низки онлайн-сайтів, у складних конструкціях і пояснити, як структура речення та інтонація може створювати зміст та впливати на нього; 2. «Типи зв'язку між частинами складного речення» з наведенням прикладів із публіцистичних і художніх

текстів; зробити наочно- навчальну розробку знахідок мовних факапів із поясненням синтаксичних помилок і пропозицій варіантів їх правильного вживання. Такі презентації можуть містити скріншоти, схеми речень аудіо- та відеокоментарі, таблиці чи схеми (за бажанням). Подібна діяльність має креативний візуальний підхід до навчання, допомагає учням/ученицям не лише засвоїти навчально-теоретичний матеріал, а й наочно побачити його практичне значення в медіа, що формує вміння чітко структурувати інформацію та подавати її в доступній, лаконічній, естетично привабливій формі. Демонстрація презентацій може стати основою для подальшого обговорення на уроці, а також для колективного створення «мовного банку» прикладів правильних і неправильних синтаксичних конструкцій.

V. Кейсові проектно-дослідницькі завдання для інтеграції синтаксичних знань у комунікативні та дослідницькі проекти, залучення проблемного мислення (глобальне осмислення проблеми в цілому), навичок синтезу та аналізу інформації, систематизації та узагальнення даних, комунікації (аргументація, дискусії, робота в парах/групах) із використанням онлайн-інструментів для обговорення та прийняття рішень щодо проблемного питання, де пізнавальні конфлікти спонукають до самостійного пошуку нових даних, висунення й перевірки гіпотез та їх апробації в науковому середовищі творчих проектів. Робота з кейсами розвиває у здобувачів освіти інформаційну грамотність і мовленнєвий інтелект шляхом використання і дослідження електронних ресурсів (онлайн-словники, статистичні бази, лінгвістичні корпуси текстів), інтеграцію синтаксичних знань у практичну діяльність від створення структурованих доповідей і презентацій до вироблення алгоритмів аргументації та цифрової візуалізації даних, перетворюючи завдання на освітні симуляції, які наближені до кейсів реального життя – креативність, колаборацію, комунікацію, критичне, аналітичне, етичне, лінгвальне мислення.

1. Порівняльний аналіз: на просторах Інтернету чи в друкованій кореспонденції (газети, журнали), книгах, історичних листах, архівних документах знайти фрагменти текстів; порівняти використання складних синтаксичних конструкцій і пояснити функціональну роль таких речень у

різних стилях текстів (розмовний, публіцистичний, науковий, офіційно-діловий, художній, релігійний/конфесійний, епістолярний); підготувати міркування та висновки у формі письмового есе, мультимедійної презентації чи усного ораторського виступу з наведенням прикладів. У процесі роботи учні звертають увагу на довжину речень, кількість підрядних/сурядних частин, логіку побудови аргументації та стилістичне навантаження конструкцій. Важливим завданням є навчитися визначати, як складні синтаксичні структури впливають на сприймання тексту: у науковому стилі – забезпечують точність, логічність і послідовність викладу матеріалу; у публіцистичному – створюють емоційність, динаміку та експресію; в офіційно-діловому – стандартизованість, лаконічність, нейтральність, формальність; у художньому – насичують текст образністю з використанням метафор, порівнянь та інших художніх засобів, що має афективне забарвлення; у розмовному стилі – невимушеність, простота почуттів та емоцій, вживання розмовної лексики та фразеологізмів. Така діяльність формує вміння аналізувати тексти з різних видів джерел та безпомилково визначати їх стиль написання, розвиває навички ораторської майстерності влучно висловлювати думки та вміння бачити функціональну доцільність мовних явищ у різних стилях.

2. Кейс-метод «Комунікативні виклики»: здобувачам освіти пропонується певний «кейс» текстових матеріалів, наприклад, фрагмент публічного виступу, оголошення, ділового листування, що є стилістично недосконалими, містять синтаксичні конструкції, які доволі неоднозначні за змістом і можуть призвести до двозначності, непорозумінь. Спочатку активована самостійна робота, коли кожен аналізує запропонований зразок тексту, виявляє проблемні речення, визначає їхній синтаксичний тип і потенційно неправильні аспекти. Далі всі учні проводять обговорення знайдених проблем у малих групах (Google Meet, Zoom, Viber-конференція, очний формат), формулюють спільний висновок і розробляють оптимальний варіант публічного виступу через перефразування речень так, щоб поданий текст набув максимально грамотного звучання та доступно-зрозумілого сприймання для реципієнтів. При виконанні цього завдання можна застосувати

прийом «Мозковий штурм» та «Дискусія». Потім кожна група презентує свій аналіз і запропоновані рішення, поетапно аргументуючи свої дії та хід думок. Цей підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, критичної оцінки мовного матеріалу, практичних навичок редагування текстів різних форматів, де робота в групах формує вміння слухати пропозиції інших учасників та знаходити компромісні, аргументовані рішення, допомагає зрозуміти, як синтаксична організація речень впливає та сприйняття інформації, інтонацію, що є особливо важливим аспектом для публічних виступів і ділового спілкування.

3. Мінідослідження «Синтаксис у мові реклами»: зібрати добірку прикладів зовнішньої реклами слоганів (телевізійна реклама, білборди в магазинах і на вулиці, плакати, брошури, буклети), визначити типи речень, виявити гачки, пояснити лінгвістичні засоби маніпулятивного, інтенсивного впливу на реципієнтів. Пояснити, чому та якими засобами мовної маніпуляції адресанти впливають на рішення споживачів купити той чи той товар, послугу. Окрему увагу варто приділити використанню простих речень, як більш динамічних і легких, для утворення слоганів, а складних – як таких, що підсилюють аргументацію та створюють ілюзію компетентності, експресивності чи емоційного ефекту, а риторичні питання, окличні речення, повтори, вигуки, інверсія та еліптичні структури значно посилюють сугестію реклами на адресата. Після аналітичної частини одинадятикласники створюють власний рекламний слоган чи мікрокампанію з урахуванням виявлених закономірностей з поясненням, які саме синтаксичні прийоми вони використали, чому та з якою метою. Це розвиває навички лінгвістичного аналізу, формує інформаційно- комунікаційну компетентність, вміння працювати з реальними текстами сучасного маркетингового інфопростору.

4. Дослідницький проєкт: потрібно проаналізувати структуру коментарів у соцмережах під постами чи на наукових форумах; визначити, які синтаксичні моделі переважають і як це впливає на «якість» комунікації; підтвердити чи то спростувати їх правдивість і конструктивність та навести власні аргументи щодо спожитого контенту. Потім дослідити, як граматична побудова висловлювання впливає на сприйняття: чи додає вона авторитетності

коментаторові, чи навпаки робить його позицію поверхневою. Окрім того, важливим завданням є спростування чи підтвердження вірогідності коментарів, звернення уваги на наявність фактів, структурних доказів, покликань на наукові авторитетні джерела. Учні/учениці мають визначити, наскільки прочитані коментарі є конструктивними, чи сприяють розвитку дискусії, чи просто перетворюють її на необґрунтований емоційний обмін словами. Завершальним етапом стане формулювання власних аргументів щодо спожитого контенту та написання коментаря з дотриманням правил коректної комунікації й використання різних синтаксичних, лексичних моделей слововживання, що стимулює уважність до синтаксичних конструкцій, пунктуації, логічної структури висловлювання та формує відповідальне ставлення до власного мовлення. Поза тим, учнівство отримує практичний досвід у застосуванні теоретичних знань у реальних комунікативних ситуаціях, удосконалює навички аргументації, правильного формулювання думок, ведення конструктивного діалогу в онлайн-середовищі.

VI. Інтерактивні вправи та гейміфікація для активації навчальної діяльності через матрицю цифрових інструментів, що забезпечує інформаційну грамотність, комунікативні навички (аргументація, публічні виступи, уважне активне слухання опонента, мовленнєвий етикет в цифровому світі, структурне мислення, відповідальність за розроблений інтерактивний продукт, рефлексія, самооцінювання); завжди наявні: навчальний простір (онлайн/офлайн), фіксований часовий ліміт, критерії системи (механіка, динаміка, правила, компоненти), чек-лист до виконання, маршрутизація, якісний фідбек від ментора, відповідний підсумковий педагогічний результат (моральний, матеріальний, психологічний).

1. Гейміфікація із «Kahoot» чи «Quizlet». Проведіть змагання на швидкість розпізнавання типів складних речень; із заповненням пропусків із розділовими знаками; визначенням підрядних та сурядних зв'язків у реченні, де усі запитання мають яскравий мультимедійний супровід. Ігровий формат роботи стимулює мотивацію навчального процесу через гейміфіковані елементи, розвиває швидкість мислення та оперативність у застосуванні

синтаксичних правил на практиці, де мультимедійний супровід допомагає краще сприймати інформацію та утримувати увагу, а фактор змагання сприяє активному залученню всіх учасників до навчального процесу. До того ж це дозволяє вчителю/ці миттєво оцінювати рівень засвоєння матеріалу та сформованих практичних умінь і навичок усіх учнів, простежити індивідуальний прогрес кожного здобувача, виявляти типові помилки та коригувати освітній процес тут і зараз, супроводжуючи це коментарем одразу ж після виконання тематичного ігрового завдання [61].

2. Створити імерсивну гру «Розплутай речення» за допомогою онлайн- платформ LearningApps/Wordwall одинадцятикласники на основі вивченого матеріалу та набутого досвіду для учнів 9–10 класів, самостійно створюють будь- яку вправу, гру, флешкартки з певної теми, запропонованої вчителем чи на вибір самих старшокласників, де вправи можуть бути різних типів: «Хронологічна лінійка» (на послідовність частин складного речення), «Пазл» (складання речення з окремих частин), «Класифікація» (розподіл речень за типами) тощо. Потім учні обґрунтовують свій вибір створення вправи та доводять її наукову цінність для школярів. Підхід сприяє розвитку творчого мислення, умінню структурно аналізувати матеріал і логічно відтворювати інформацію, коли учнівство закріплює знання з синтаксису, набуває навичок планування навчальних вправ та оцінювання ефективності власних інтерактивних завдань. Вони набувають уміння користуватися онлайн-ресурсами для навчання, а також формують компетенції педагогічного мислення, коли виступають у ролі мінірозробників навчального контенту для молодших учнів/учениць, що стимулює відповідальність за якість освітнього контенту та мотивує до глибшого опанування предметного матеріалу.

3. Робота в групах – рольова гра «Синтаксичне розслідування»: одна команда складає «заплутані» складні речення (наприклад, новинні повідомлення із подвійним змістом/сенсом чи авторські праці), інша – структурує їх і викриває та виправляє маніпуляції чи фейки, доказово обґрунтовуючи власну відповідь. Потім команди міняються ролями. Такий формат діяльності розвиває навички критичного мислення, аналізу інформації

та аргументованої дискусії, коли учасники навчального процесу вчать правильно розпізнавати подвійний, прихований зміст, синтаксичні маніпуляції та афективне навантаження у тексті, обґрунтовувати висновки на основі лексичних, граматичних та стилістичних принципів. Рольова гра стимулює командну роботу, спонукає до швидкого прийняття рішень, навчає слухати аргументи опонента, шукати конструктивні шляхи виправлення помилок, виступаючи в ролі автора та аналітика.

4. Онлайн чи офлайн дебати: вплив цифровізації на синтаксичні норми української мови спонукає до організації дебатів на актуальну тему: «Чи спрощуються синтаксичні норми української мови під впливом інтернет-спілкування?». Учасники діляться на групи «за» і «проти», готують аргументи, використовуючи вірогідні онлайн-джерела. Після активного дискутування проводиться колективна рефлексія щодо ефективності аргументації та мовленнєвого такту. Такий вид роботи сприяє розвитку вміння формувати власну позицію та логічно будувати аргументацію, де учні/учениці вчать аналізувати вплив цифрового середовища на мовні норми, порівнюють різні джерела інформації та оцінюють їх вірогідність, а дебати тренують навички ораторського мистецтва усного мовлення, інтонаційної виразності, дотримання правил мовленнєвого етикету та синтаксичної точності риторичних висловів. Колективна рефлексія дозволяє оцінювати сильні та слабкі сторони аргументації, зрозуміти вплив синтаксичних конструкцій на переконливість виступу та сформулювати рекомендації щодо вдосконалення комунікативних навичок в офлайн- та онлайн-середовищі.

VII. Творчі завдання характеризують розвиток умінь грамотно й творчо конструювати речення для створення й редагування власних синтаксично-граматичних медіатекстів та їх публічної презентації з використанням електронних ресурсів через вироблення навичок самоаналізу, цифрової грамотності, реконструкції й трансформації лексичних даних із комбінуванням різних стилів та жанрів у межах змісту одного тексту.

1. Подкаст (аудіовідеозапис): створити коротенький подкаст (3–5 хвилин) на будь-яку тему з використанням кількох типів складних речень та

презентувати його публічно з акцентом на синтаксичні конструкції. Завдання сприяє розвитку навичок усного мовлення, уміння варіювати синтаксичні структури для створення виразності та живої динаміки тексту, тренує логічне, лаконічне, чітке викладання думок, коли старшокласники вчать комбінувати різні типи речень, використовуючи прості, складні, підрядні, сурядні, безсполучникові конструкції, що робить мовлення структурним, логічним і зрозумілим для слухачів. Створення подкастів також розвиває цифрову грамотність, навички роботи з аудіо/відеоредакторами, а публічна презентація дає впевненість у власному голосі, здатність утримувати увагу аудиторії. Формат такого завдання поєднує мовну практику з креативною діяльністю, дозволяючи бачити наочні результати власної роботи у сучасному, реальному медіаформаті.

2. Блог-публікація: написати статтю у шкільному блозі з візуальними елементами (фото, інфографіка) із застосуванням різних синтаксичних конструкцій та цікавого публіцистичного медіатексту. Завдання такого типу розвиває навички письмового мовлення, уміння комбінувати різні типи складних речень для створення логічної та яскравої структури тексту, формує відчуття стилю та медіакомпетентності. Учні/учениці вчать добирати наочні матеріали, що підсилюють зміст і привертають увагу читачів, аналізувати власний текст на предмет зрозумілості та привабливості запропонованої інформації. Це сприяє розвитку критичних навичок ефективно оцінювати комунікацію в цифровому світі. Публікація авторського матеріалу дозволяє отримати зворотний зв'язок від однокласників, гейтерів (злорік), однокласників, вчителів, що стимулює процес саморефлексії та вдосконалення мовних і синтаксичних навичок.

3. Журналістська діяльність: взяти бліцінтерв'ю у викладачів чи однокласників на різні теми, суміжні з чинною програмою та підручником з української мови. Одинадцятикласники готують короткі запитання, які стосуються мовних явищ, культури спілкування, стилістики чи актуальних суспільних проблем, пов'язаних з мовою. Потім вони мають змонтувати відеоматеріал із використанням цифрових технологій, наприклад, обробити та

покращити звук, вставити титри, підписи, ілюстрації, смайлики, музичний супровід. Готовий відеоролик презентувати в класі чи на позаурочному суспільному заході для обговорення, отримання коментарів, похвали чи конструктивних зауважень від однокласників та вчителів.

Зважаючи на сучасні дослідження в галузі лінгвістики, лінгводидактики щодо запровадження в сучасний урок інтерактивних методів та інструментів навчання, від теоретичних даних до опанування процесами їх практичного використання (Т. Андрусенко, Н. Бондаренко, О. Горошкіна, А. Єрмоленко, З. Бакум, Н. Касаткіна, М. Кісіль, В. Лапінський, Л. Масловська, В. Новосьолова, О. Полінок, Л. Попова, Л. Семко та ін.), радимо педагогам комбінувати різнорівневі завдання: репродуктивні, творчі, аналітичні, дослідницькі, пошукові; використовувати цифрові інструменти не як самоціль досягнення результатів, а як засоби для розвитку мовлення та критичного аналізу, асертивності, співпраці та рефлексії; упроваджувати інклюзивну, колективну дослідницьку та проєктну наукову роботу, що спрямована на реальні життєві кейси (масовоінформаційна діяльність, медіатексти, блоги, коментарі, інфографіка, редакторство); підтримувати активне самооцінювання та взаємооцінювання за допомогою чат- ботів, електронних портфоліо, рецензій, відгуків, конструктивних зауважень.

Отже, представлена система інтерактивних завдань і вправ по інтеграції ІКТ та інноваційних педагогічних технологій сприяє усвідомленню ролі мови як потужного засобу навчання з креативними інструментами впливу у медіапросторі є фундаментом мовного, соціокультурного, медіаосвітнього розвитку, яка підвищить конкурентоспроможність суб'єкта на ринку праці, а також сформує стійку національно-мовну ідентичність, що є стратегічним завданням оперативного функціонування, сприятиме конгломерації класичних мовознавчих практик із сучасними комп'ютерними технологіями, впровадженню міжпредметних зв'язків, розвитку різних видів мислення, навичок самоосвіти, командної взаємодії, рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку через виховання відповідального ставлення до слова як соціального важеля масового впливу індивіда. Це не лише інструмент

удосконалення синтаксичних знань учнівства, а й важливий засіб формування інформаційно-комунікаційної компетентності як основоположної базової складової мовної культури спілкування, що забезпечує багатогранний розвиток компетентнісного, особистісного, діяльнісного підходів у профільній школі з урахуванням фахової адаптації викладачів до цифровізації та активної підготовки майбутніх випускників до атестації, викликів студентського та професійного дорослого життя в сучасному діджитальному світі.

3.3. Інноваційні формати уроку української мови як засобу формування інформаційно-комунікаційної компетентності

Квінтесенція реформування освіти, зокрема мовно-літературної галузі, передбачає виховання компетентнісних, ініціативних, відповідальних, самостійних україномовних громадян, здатних результативно вирішувати соціальні, виробничі, економічні завдання в усній та письмовій формі державною та іноземною мовою на основі норм типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення, інформаційних і художніх медіатекстів, усвідомлення національної цінності сучасної української літературної мови з використанням мовних засобів для творчого самовираження ідей, пропозицій, почуттів, емоцій, вміння обговорювати та пояснювати події, явища, факти, обґрунтовувати свої погляди та переконання з метою досягнення цілей в різних особистісних і соціальних контекстах (побутових, навчальних, професійних, громадських тощо), оперуючи мовленнєвим досвідом і мовними нормами у спілкуванні, соціокультурними реаліями та особливостями міжкультурної комунікації [25]. Усі ці компоненти окреслюють інтенсивний розвиток особистісних якостей, творчих здібностей, вміння самостійно здобувати знання, миттєво розв'язувати проблеми, швидко орієнтуватися у стресових умовах сучасного життя через опанування старшокласниками/старшокласницями міжгалузевих і предметних компетенцій, що забезпечують їх успішну соціальну адаптацію та подальшу професійну діяльність. До таких якостей належать ініціативність, вміння співпрацювати в команді, лідерство, комунікабельність, здатність до постійного навчання, критичного оцінювання/самооцінювання, логічного мислення, ефективного аналізу, фільтрування та використання різнопланової текстової та медіаінформації, високий рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Новітня методика викладання української мови в профільній школі для філолога-фасилітатора передбачає відхід від традиційно-репродуктивних, застарілих канонів до електронної лінгводидактики, дослідницької, мовно-комунікативної освітньої діяльності. Тож зараз особливого контексту набуває

синергетична динаміка інноваційних цифрових уроків у сенсі активного навчання як потужного потенціалу культурного, національного творення технологій, що забезпечують ідеальні умови для формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) психосоціокультурного розвитку індивіда, яка є головним чинником для розвитку якісної мовної комунікативної спрямованості рівноправної взаємодії, що легко поєднує теоретичне опрацювання матеріалу з практичними та творчими завданнями. Самобутніми ознаками інтерактивних уроків є: діалог як основний елемент навчання; розв'язання низки взаємопов'язаних проблемних ситуацій; акцент на учнівський досвід та мінімальні знання з теми; створення проблемного навчання; дослідницька діяльність друкованих та електронних інтернет-ресурсів; самотійна, парна, групова робота; партнерська співпраця на різних суб'єктивних рівнях взаємодії (вчитель↔група, вчитель↔учень/учениця, група↔група, учень/учениця↔група, учень/учениця↔учень/учениця); швидкий зворотний зв'язок, де школяр/ка бачить реакцію педагога та може проконсультуватися з ним в режимі реального часу; мотивація; позитивне емоційне налаштування, відкритість і розкутість на уроці.

Завдяки необмеженим засобам ІКТ сучасний педагог має безмежний простір для творчості, креативу, експериментальної діяльності абсолютно при будь-якій формі навчання через активацію потенційних можливостей накопиченого цифрового досвіду, від написання конспекту уроку до його практичного втілення в навчальний процес. На кожному уроці вчитель-словесник послуговується тими методами, прийомами та технологіями, які активно формують конкретні мовні знання, вміння, ставлення та цінності, що сприяють розвитку мовленнєвих, культурних, демократичних, патріотичних, мультикомунікативних навичок учнів/учениць через залучення їх до освітньо-виховного процесу. Це кооперативні методи навчання, мозковий штурм, дискусія, рольова та симуляційна гра. Наприклад, під час повідомлення необхідної інформації задля досягнення навчальної мети доречними будуть такі інтерактивні вправи: «SCAMPER», «Мозкова атака», «Акваріум», «Карусель», «Це те, що мені подобається», «Дісней», «Квітка лотоса»,

«Грунування» («Асоціативний куш»), «Системний оператор», «Діаграма Венна», «Морський бій», «Лінія/шкала оцінювання»; методи: «Ажурна пилка», «Візуалізація», «Дебати», «Дерево рішень», «Метод ПРЕС», «Цикл Волта Діснея», «Мозковий штурм», «Дискусія», «Незакінчене речення», «Інсерт»/«Вставка», «Займи позицію», «Відкритий мікрофон», «Бенгальський вогник»; техніки: «Бліцпобачення», «Вибувайлик», «Кубування», «Вимірювання температури», «Вікторина», «Ілюстрація»/«Ескіз»/«Скетч»/«Комікс»/«Скрайбінг», «Два – чотири – усі разом», «Дзига»/«Спінер», «Павутина», «Вхідні – вихідні квитки», «Дві зірки й побажання», «Інсценізація» та багато інших засобів, які педагоги можуть активно використовувати на онлайн- та офлайн-уроках. (Зміст та структура інтерактивних вправ, методів і технік представлені у Додатку Г).

Щоб урізноманітнити традиційні уроки української мови та забезпечити продуктивне засвоєння навчального матеріалу з теми «Синтаксис» в 11 класі, пропонуємо освітянам-філологам кілька оперативних ідей для сучасних уроків, які адаптовані до чинної модульної програми профільної школи [21], пройшли успішну апробацію в українській школі у Бремені (Німеччина) та в деяких освітніх закладах України й орієнтовані на використання інтерактивних вебтехнологій, що сприяють формуванню електронно-опосередкованої комунікації, мовленнєвої та інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників.

1. Урок-мініпроект спрямований на цільовий акт навчальної діяльності (індивідуальної, парної, групової), орієнтований виключно на інтереси дитини для узагальнення, систематизації та інтеграції мовних знань у комплексні мініпроектні завдання, що потребують базових мовленнєвих знань, максимальної взаємодії з мережею «Інтернет», пошуку, аналізу, структурування, критичного оцінювання інформації з різних джерел та її творчої інтерпретації. Наприклад, створення «цифрової газети», «мовного блогу», «запис відео», «онлайн журналу» на основі вивчених синтаксичних конструкцій, де одинадцятикласники розробляють медіапродукт у групах, розподіляють ролі, беруть на себе відповідальність, що активізує пізнавальні

інтереси, формує вміння комунікувати, аргументувати й узгоджувати рішення через консенсус компромісів, уміння слухати та домовлятися одне з одним. Урок такого типу забезпечує саморозвиток та самоствердження через вільний вибір досліджуваної теми, здобуття комунікативних навичок завдяки командній роботі, виконання всіляких соціальних ролей (лідер, посередник, виконавець, керівник/підлеглий), розширює культурне коло спілкування, знайомить із різними точками зору на одну й ту ж саму проблему та спрямований на конкретне позитивне досягнення результатів та їх публічне представлення, колективне обговорення та оцінювання. (Додаток Г).

2. Урок-диспут як форма навчання активізує навички публічного мовлення, переконливої аргументації, логічного, фактичного, лінгвального мислення через критичне використання риторичних засобів. Дозволяє вчителю структурувати інтерактивні дискусії як низку проблемних запитань і завдань, діалогів із залученням усіх учасників навчального процесу, під час яких вони аргументовано доводять і захищають власну позицію, упевнено оперуючи складними синтаксичними конструкціями в усному мовленні, вчаться адекватно реагувати на контраргументи, якісно організовувати командну роботу. Педагог пропонує учням/ученицям актуальне проблемне питання для обговорення, пов'язане з мовними явищами, культурою, масмедіа, соціальними темами тощо. Тут можна застосовувати різні типи роботи, як командної, так і самостійної, де діти готують аргументи та контраргументи, оформлюють свій публічний виступ у вигляді тез із покликанням на наукові чи медіаджерела, доводять свою позицію стосовно обговорюваної теми. Такі уроки розвивають ІКК і формують мовленнєву культуру, толерантність у спілкуванні, розвивають ораторські навички, що є надзвичайно важливим аспектом у сучасній комунікації з абсолютно різними людьми, коли потрібно вести дискусію в коректній етичній формі та вміти грамотно донести сенс і важливість своїх думок, щодо обговорюваної тематики, від багатомасштабної публіки до одного співрозмовника (Додаток Д).

3. Інтегрований урок «Синтаксис + медіаграмотність» створює умови для комплексного інтерактивного навчання, де учні/учениці під час

аналізу простих, складних: складнопідрядних, складносурядних, безсполучникових речень працюють із матеріалами ЗМІ, новинами, блогами, публікаціями в соцмережах, статтями в наукових журналах, де виявляють маніпулятивні мовні прийоми/гачки, досліджують роль пунктуації та синтаксичних конструкцій, «багатство» чи «бідність» мовлення у створенні смислових акцентів, порівнюють, як побудова речень впливає на сприймання інформації, що сприяє розвитку фактчекінгу – навичок розрізняти сугестію, маніпуляцію, фейки та правдиву інформацію в реальних умовах світових тенденцій реклами, презентації товару чи піару особистості на теренах Інтернету в різних життєвих ситуаціях. Завдяки таким урокам старшокласники повторюють та поглиблюють знання із синтаксису, розширюють словниковий запас, формують сталий «скелет» критичного мислення через набуття знань з медіаграмотності, які дозволяють вільно та впевнено орієнтуватися у нескінченно великих габаритах інформаційного потоку, фільтрують непотрібні дані, відрізняючи факти від оцінних, бездоказових суджень, які нав'язують із певною метою (Додаток Е).

4. Урок-дослідження орієнтований на пошук нових мовних закономірностей в електронних текстах – медійних діалогах, монологів, полілогах, блогах, інтерв'ю, постах у соцмережах, публічних виступах, де здобувачі освіти проводять детальний аудіоаналіз мовних конструкцій, прочитаних коментарів під постами, визначають синтаксичні особливості й ефективність мовної комунікації, її позитивний чи негативний вплив на реципієнтів. Це розкриває вміння знаходити кілька способів рішення проблемної ситуації, визначати раціональний варіант. Такий формат уроку формує навички мовної рефлексії, коли здобувачі освіти оцінюють власне мовлення та вдосконалюють його через порівняння з іншою авторитетною ораторською діяльністю; сприяє практичній комунікації щодо аргументованого висловлювання своєї позиції, вчить критично аналізувати стилістику повідомлень, обґрунтовувати висновки та креативно презентувати результати у форматі мінідосліджень, завжди перевіряти вірогідність та походження інформації через авторитетні джерела з фактично-доказовою науковою

базою. Крім того, урок-дослідження інтегрує міжпредметні зв'язки з історією, культурологією, соціологією, медіазнавством, розвиває цифрову компетентність, формує базові навички наукового пошуку, фільтрації та критичного аналізу інформаційних повідомлень і публічних виступів. Під час роботи з електронними текстами здобувачі освіти вчаться розпізнавати мову ворожнечі, маніпулятивні стратегії, провокаційні «гачки», методи сугестії, граматичні та орфографічні помилки, формують толерантність і відповідальність за поширення власного риторичного контенту, дотримуючись усіх вимог авторського права й цитування та мовленнєвої грамотності. (Додаток Є).

5. «Урок після уроку» (позакласна діяльність) продовжує творче осмислення здобутих знань, захоптиву пошукову діяльність, виховання любові до рідного слова, його тісний взаємозв'язок з літературою, історією, культурою театром чи кіно, українськими традиціями у просторі для самовираження в позаурочний час. Щоб зацікавити учнів/учениць позакласною роботою з української мови, радимо організовувати різноманітні заходи гібридного характеру (змішане навчання) у форматі конкурсів, змагань, квестів, турнірів, мовних вечорів/семінарів, інтелектуального кафе, театральних постановок, онлайн-конференцій із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій, наочних матеріалів, мультимедійних презентацій, електронних таблиць чи карток із пізнавальними запитаннями та завданнями конкурсного характеру, оригінальними, влучними висловами, цитатами про мову, тематичними кросвордами, цифровими покликаннями, QR-кодами. Позакласна активність має феноменальні властивості згуртовувати учнівський та педагогічний колектив, продукує пізнавальний характер, спрямований на генерацію нових ідей для самовираження через застосування набутих знань у нестандартних умовах: творчі завдання, створення медіаконтенту, театральної діяльності, публічних виступів, креативних проєктів, що формують стійку мотивацію до вивчення української мови, розвивають командний дух, дружбу, підтримку, вміння залагоджувати конфлікти та співпрацювати в команді. Такі уроки допомагають відчутти, що українська мова живе не лише на

сторінках підручників, а й у просторі культури, світі сучасних персонажів, цифрових тенденцій, де кожен може долучитися до її розвитку та популяризації у світі.

Отже, інтерактивні засоби, форми, методи, прийоми та цифрові технології навчальної діяльності дозволяють сепаруватися від зашкарублених шаблонів освітніх практик і стандартів, що забезпечують оновлення змісту навчання та формування кардинально нової парадигми викладання української мови в старшій школі. Їхнє застосування сприяє формуванню майбутніх випускників як конкурентоспроможних, соціально активних працівників, здатних до стабільної патріотичної позиції свідомого громадянина своєї держави, який має адекватно сформовані інформаційно-комунікаційні асертивні навички, економічні, мовні, професійні, етичні, культурні стандарти, індивідуальний потенціал саморозвитку, гострий аналітичний розум для практичного поєднання філологічної освіти з медіаграмотністю.

Таким чином, синергія мовної та цифрової освіти забезпечує не лише високий рівень засвоєння мовленнєвих синтаксичних категорій, а й комплексну підготовку базових життєвих кейсів, де мова – це потужний інструмент міжкультурної взаємодії, чинник особистісної й професійної самореалізації, засіб утвердження національної ідентичності та ментальна зброя для захисту країни, коли вчитель-словесник може легко розвивати всі вищезазначені аспекти на уроці, даючи учням/ученицям повну свободу вибору та загальнодоступність до методів, інструментів, засобів, ресурсів кіберпростору для злагоджено-ефективного процесу навчання та досягнення поставлених цілей/результатів педагогічної мети. Проведення інтерактивних уроків забезпечує стабільний психологічний стан усіх учасників навчального процесу, позитивну атмосферу в класному колективі, безпечне та комфортне середовище, продуктивну співпрацю та комунікацію, легке засвоєння навчального матеріалу та його застосування на практиці, позитивний коннект та взаєморозуміння освітнього трикутника суб'єктів: вчитель↔учні↔батьки.

Висновки до третього розділу

Дослідження функціонування живої системи освітнього процесу спонукало нас присвятити третій розділ розробці комплексу методичних рекомендацій, вправ і завдань, прикладам інноваційних уроків, спрямованих на розвиток і формування інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників у процесі вивчення синтаксису на інтерактивних уроках української мови для профільного рівня освіти.

Цифровізація сучасного навчального простору кардинально змінює зміст матриці освіти в різних площинах шляхом перезавантаження шкільної системи, а також визначення кардинально новітньої ролі педагога, що базується на компетентнісному підході, який орієнтує здобувачів освіти на вільну навігацію та ефективну комунікацію в інноваційному світі технологій. Упровадження інтерактивних засобів стало незамінним компонентом педагогічної діяльності, про що свідчить масові опитування освітян 2023–2024 років та одинадцятикласників у 2025 році щодо готовності вчителів та учнівства активно використовувати цифрові інструменти, технології чат-ботів, алгоритми штучного інтелекту, електронні платформи, гейміфікацію для досягнення позитивних результатів, підвищення цифрової грамотності, еквівалентного обміну інформацією, рівноправної комунікації, відкритості до інновацій та адаптивності до змін. Дотримання методичних рекомендацій, які окреслюють розвиток ІКТ та ІКК передбачає низку векторів, направлених на успішну цифровізацію освіти, пропонуючи оновлення змісту навчальних програм та підручників, технічне забезпечення закладів освіти сучасними комп'ютерними технологіями/гаджетами, мотивацію та перекваліфікацію педагогічних кадрів, проходження онлайн-курсів, використання інтерактивних платформ, інтеграцію елементів гейміфікації, міжпредметних зв'язків, технологій доповненої реальності (AR) та AI для полегшення робочого процесу при підготовці до уроків та залучення школярів до ефективної співпраці шляхом симбіозу нових цифрових, пошукових, проектних методів навчання, які будуть спонукати, розвивати, мотивувати їхню діяльність від пасивного до активного навчання.

Зважаючи на всі ці фактори, сучасний урок з української мови має бути зорієнтований на формування цілісної системи ключових і предметних компетентностей, зокрема комунікативної та інформаційно-цифрової з обов'язковими елементами медіаграмотності та практичної роботи. Розроблена нами система вправ і завдань чітко демонструє конгломерацію діяльнісного та особистісно орієнтовного підходів, симбіоз традиційних мовознавчих практик з інноваційними технологіями та поєднує аналітичні, дослідницькі, творчі, ігрові модерні формати навчальної діяльності. Вона спрямована на формування умінь пошуку, критичного аналізу, оцінювання та класифікації інформації, роботи з медіатекстами, редагуванням цифрових матеріалів, створення індивідуальних медіапродуктів, що забезпечує розвиток цифрової грамотності, комунікативних навичок, формує здатність упевнено орієнтуватися у сучасному інформаційному середовищі, яке може бути як корисним, так і небезпечним для нашої життєдіяльності, фізичного та ментального здоров'я, спілкування та колективної взаємодії, співпраці в команді, активного застосування електронних ресурсів у повсякденному та професійному житті.

Дієвим інструментом для активізації пізнавальної діяльності, розвитку мовлення, формування навичок спільної взаємодії та вдосконалення критеріїв інформаційно-комунікаційної компетентності є нові формати уроків української мови в 11 класі. Найважливішою квінтесенцією таких уроків є домінування діалогічно-риторичної моделі навчання (Л. Виготський, Н. Голуб, О. Пометун), яка передбачає партнерську співпрацю учасників освітнього процесу й дозволяє поєднувати класичне теоретичне засвоєння знань з інтерактивною практичною діяльністю. Таким чином, комплекс інноваційних методик, прийомів, завдань, форматів уроків сприяють не лише засвоєнню базового синтаксичного матеріалу, а й формуванню стійкої національної ідентичності, вихованню компетентного україномовного, толерантного у спілкуванні, критично/аналітично/етично мислездатного індивіда високоцифрового суспільства.

ВИСНОВКИ

На тлі хронології історичних, політичних, економічних, демократичних, наукових, соціальних подій наша країна за останні десятиліття змінилася докорінно в руслі історично притаманних нам цінностей і переосмислення нашої культурно-етнічної самобутності, коли ми будемо вільну демократичну країну, звільнившись від посттоталітарного режиму, разом із тим занурюючись у зовсім новий світ ери Інтернету та комп'ютерних технологій. Чим і зумовлений принципово новий етап пертурбації української системи освіти, де мова, свобода, ініціатива, творчість, комунікація є ключовими ознаками розвитку й надважливими цінностями сучасного суспільства, де розбудова парадигми НУШ є найголовнішою ключовою реформою в Україні, яка орієнтується на європейський базис освіти, що формує абсолютно нового свідомого громадянина, який не стриманий у своїх креативних поривах наукової діяльності та мислення.

Одним із центральних суб'єктів нової системи освіти стане власне сам педагог, який ставить за першочергову мету формування критичного мислення учнівства. Тоді одним з об'єктів цього осмислення стане освітнє середовище та батьки. Тож, задля уникнення конфліктів потрібно запроваджувати зміну орієнтирів на те, що перед нами постає не об'єкт, який ми формуємо засобами освіти, а суб'єктивізація особистості підлітка, її інформаційна стійкість, адаптивність, технологічна грамотність для успішної професійної самореалізації за допомогою постійної самоосвіти протягом усього життя, допитливості до формування цінностей, гнучких навичок і ключових компетентностей, які мають стати центральними елементами освітньої реформи НУШ, особливо у профільній школі, що є основоположним завданням учителя в ролі ментора, коуча, фасилітатора, наставника для сучасного здобувача освіти.

Наразі чинний Державний стандарт і дворічна старша школа вже не служать майбутнім випускникам для того, щоб вони були готові до викликів майбутнього, оскільки сучасний підліток уже не є дитиною, яка потребує опіки.

Це повноцінні дорослі особистості, які живуть та діють за іншими законами та принципами. Адже позавчорашні підлітки принципово відрізняються від підлітків сьогодення, які виховуються в умовах зовнішніх впливів: війна, нові недосліджені хвороби, контекст інформаційного середовища, різноманітні гаджети, соцмережі, масмедіа, ЗМІ, модерні тренди, доступ до будь-чого в режимі реального часу завдяки мережі Інтернет, AI/VR, нанорозробки, роботизована техніка, постійні наукові винаходи та відкриття. Тому завданням освітян є допомогти їм навчитися опановувати та керувати нестримним потоком інформації, забезпечити безпечне та комфортне середовище без шкоди фізичному та психічному здоров'ю; виховати любов до високоморальних цінностей, культури спілкування, мови, традицій, етикету, взаємоповаги, патріотизму через побудову цікавого, корисного, сучасного інтерактивного уроку, який звучить мовою технологій та цифровізації. І як наслідок – ми отримаємо здорову, сильну націю молодих людей, які продовжать успішну професійну діяльність на користь розвитку своєї країни та загального блага суспільства. Тому 1 вересня 2025 року стартував безпілотний проєкт НУШ, який упровадила колишня міністерка освіти Л. Гриневич, для старшої профільної школи та перехід на європейську систему навчання до 12 класу, де старшокласники будуть розвантажені від надмірної кількості предметів та зорієнтовані на побудову індивідуальної траєкторії вибраних предметів профільного спрямування, де сучасний вчитель/ка, прямий організатор векторів реформи, має безмежний простір для креативного підбору методів, засобів, прийомів, технологій, підходів для педагогічної діяльності на уроці, гарантування безпечної, дружньої атмосфери на заняттях, коли всі учні відчують себе рівними, мають відкритий доступ до навчальних електронних ресурсів, співпрацюють із педагогами та ефективно комунікують один з одним.

Забезпечивши всі вище зазначені аспекти реформи, педагоги-словесники профільної школи мають особливу місію виховувати не лише любов до рідної мови та вміння володіти нею досконало, розвивати ключові компетентності, а й зосередити значну частину ресурсів для опанування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) старшокласників на уроках української

мови з інтеграцією інтерактивних ресурсів при засвоєнні синтаксичної тематики з дотриманням побудови модерних уроків відповідно до модельної програми та рекомендацій чинного Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, у якому зазначено, що це хист учня/учениці до оперативного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для розв'язання особистісних і суспільно значущих завдань на уроці [25]. Будуючи інноваційний урок української мови в 11 класі, філолог інтегрує цифрові засоби навчання, які переплітаються зі змістом профільної програми та підручників. Вони потребують глобального оновлення та реконструкції під новітні запити суспільства, орієнтовані на діяльнісний підхід до виконання практичних синтаксичних завдань із риторики, діалогічного мовлення (монологи, полілоги, бесіди, бліцопитування, дебати, дискусії), креативних вправ з поліграфічними та медіатекстами, дрібною індивідуальних розробок мовника (ігри, вікторини, кросворди, квести, мультимедійні презентації, ментальні мапи, тести, кейсові завдання, схематичні матеріали) з метою поглибити знання старшокласників із синтаксису як визначального розділу мовознавства в 11 класі, що є своєрідним містком до узагальнення попередньо засвоєних науково-лінгвістичних даних із морфології, фонетики, орфографії, лексикології, пунктуації у попередніх класах. Це має значний вплив на процес комунікації індивіда.

Також через стрімкий розвиток цифровізації та її симбіоз з парадигмою освіти ми розробили опитувальник для одинадцятикласників, які здобувають освіту закордоном та в Україні, результати якого у відсотковому співвідношенні зафіксували той факт, що учнівство позитивно сприймає та продукує зміни в освітньому процесі через конгломерацію інтерактивних технологій та базових теоретичних понять, що спонукало нас до розробки системи вправ і завдань для педагогів-філологів профільної школи при вивченні синтаксису як базового компонента ІКК для якісного навчання сучасного підлітка. Запропоновано методичні рекомендації «Модерна цифровізація» для всієї ієрархії освіти – державного органу влади Міністерства освіти і науки України (МОН), спонсорів, підприємців, меценатів, освітньої спільноти: директори, адміністратори, завучі, різнопрофільні педагоги, учні/учениці та їх

батьки – щодо якісного налагодження усіх щаблів інтеграції інноваційних технологій в освітній процес у режимі адаптивного навчання (очна, заочна, дистанційна, мережева). А для продуктивного, креативного, цікавого, багатовекторного функціонування та урізноманітнення цифрового процесу й здобуття позитивних результатів ми розробили ідеї рекурсії уроків української мови в 11 класі з поглибленим вивченням синтаксису + медіаграмотності + соціокультурної складової + інтерактивних форм, засобів, методів навчання та додали деталізовані конспекти цих уроків у додатках (Г, Д, Е, Є).

Отже, проведене дослідження та опрацювання теоретичних джерел дозволяє зробити висновок про те, що впровадження в освітній процес цифрових технологій і розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності у профільній школі є доволі привільною та актуальною темою, оскільки ми стоїмо на порозі нових відкриттів та перебудови української парадигми освіти на сучасний лад інновацій, гіперпотоків інформації у мережі Інтернет і кардинально інших запитів від молодого покоління, які засновані на комунікації та глибоких знаннях мови для комфортної життєдіяльності у висококонкурентному світі економіки, соціальному середовищі, побуті, масовому потоці інформаційних даних. Тож, поки що таким дослідженням немає меж, оскільки щодня з'являється щось нове, інтегруючись у матрицю навчального процесу, тим самим витісняючи застарілі канони минулого, які вже давно не працюють на повноцінний розвиток підлітків.

Разом із тим, варто наголосити, що значний еквівалент упровадження електронних технологій та інноваційних інструментів у вивчення української мови, зокрема синтаксису, стає неможливим без належної обов'язкової підготовки/перекваліфікації вчителів, які повинні володіти як сучасною методикою викладання, так і медіаосвітніми практиками та всебічними цифровими знаннями, бо модерний педагог постає перед учнівством не лише джерелом теоретичних знань, а й фасилітатором комунікації, наставником у виборі майбутньої професії у комп'ютеризованому світі, коучем практичних, інтерактивних форм діяльності на уроці. Тож ми у додатку Б зробили добірку освітніх онлайн платформ з різновекторними пропозиціями (онлайн курси

з видачею сертифікатів вивчення мов, практичні справи на різні тематики, соціальні освітні онлайн-проекти, відеолектарії та електронні репозитарії, бібліотеки, відеоуроки, мікросемінари, подкасти від світових науковців), які значно удосконалюють і спрощують процес підготовки освітян до цифрових трансформацій.

Подальший розвиток дослідження може охоплювати створення авторських електронних посібників, різних тематичних кейсів і мультимедійних тренажерів, які допоможуть учням/ученицям одночасно відпрацьовувати складні синтаксичні конструкції, тренувати дикцію та вміння аргументовано доводити власну позицію на публічних виступах (бесіди, дебати, дискусії, уроки ораторського мистецтва), поглиблено вивчати риторику, граматику, пунктуацію, удосконалювати роботу з типографічними та медіатекстами, електронними базами даних, тренувати різні види мислення (аналітичне, критичне, емпатійне, мовленнєве, кліпове, історичне) із залученням соціокультурної складової, адже мова формується в контексті традицій, суспільних норм і цінностей, етнічної культури, патріотизму. Тож, уроки мають наближати учнів/учениць до розуміння себе як свідомих громадян і носіїв національної ідентичності, передаючи це через лінгвістичну скарбницю мовленнєвих знань із покоління в покоління.

Таким чином, конгломерація синтаксичних знань із цифровими компетентностями (ІКТ, ІКК) і медіаосвітніми практиками відкриває шлях до формування кардинально нової генерації випускників майбутнього – комунікативно вільних, соціально активних, здатних не лише миттєво адаптуватися до викликів інформаційного середовища, а й конструктивно впливати на його активний розвиток інтелектуальних здібностей через грамотне мовлення, ввічливу комунікацію, впевнену аргументацію, знання своєї історії, цінностей культури, прав та свобод для матеріального, духовного, соціального, економічного комфорту рівня життя в Україні та поза її межами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я. Ділове спілкування : навчальний посібник / за наук. ред. О. О. Авраменка. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. 160 с. URL : http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/navichki_pracevlasht/dilove_spilkuv_1.pdf (дата звернення : 03.10.2024).
2. Авраменко О. М. «Українська мова (рівень стандарту)» підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. «Грамота», Київ. 2019. 208 с. : іл. ISBN 978-966-349-735-8. URL : <https://content.e-schools.info/ILITMAN/library/11-klas-ukrajinska-mova-avramenko-2019.pdf> (дата звернення : 09.07.2025).
3. Ашиток Н. І. Цифровізація дистанційного навчання як виклик сучасності. *Вісник НАУ. Серія : Філософія. Культурологія*. 2021. №1 (33) С. 85–88.
4. Баличева Н. М. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. МОНМС України, Харк. ун-т повітр. сил ім. І. Кожедуба. Харків, 2011. 264 с.
5. Бакум З. П. Лінгвістична компетенція в навчанні синтаксису / З. П.Бакум // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць / редкол. : І. В. Шелевицький, Г. Б. Штельмах, А. В. Козлов та ін. Кривий Ріг, 2011. Вип. 32. С. 372–378.
6. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. 338 с.
7. Баришполец О. Т., Голубева О. Є., Найдьонова Л. А., Мироненко Г. В., Різун В. В. Медіакультура особистості : соціально-психологічний підхід : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. : Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. Київ : Міленіум, 2009. 440 с.
8. Баришполец О. Т. Український словник медіакультури. НАПН України. Київ : Міленіум, 2014. 195 с.
9. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська

мова. Синтаксис : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.

10. Безлюдний О. І., Лукіяничук І. В. Роль освітніх інтернет-ресурсів у підготовці майбутніх учителів української мови і літератури. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. Вип. 67. С. 5–14. URL : file:///C:/Users/rock1/Downloads/ROL_OSVITNIH_INTERNET-RESURSIV_U_PIDGOTOVCI_MAJBUT.pdf (дата звернення : 03.10.2024).

11. Биков В. Ю., Білоус О. В., Богачков Ю. М., Грабовський П. П. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України. 2010. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1165/1/Основи_стандартизації_Інформаційно-комунікаційних.pdf (дата звернення : 03.04.2025).

12. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навчально-методичний посібник / О. М. Біляєв. Київ : Генеза, 2005. 180 с.

13. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Дидактико-методичні засади сучасного уроку української мови у старшій школі. *Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*. Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. №1. С. 81–89. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/132487873.pdf> (дата звернення : 04.10.2024).

14. Бондаренко Н. В. Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2021. Вип. 27. С. 15–25.

15. Гнаткович Т. Д. Мовленнєва діяльність учнів : психолінгвістичний аспект. *Гірська школа українських Карпат*. №8–9. 2013. С. 154–158. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk_2013_8-9_45 (дата звернення : 03.10.2024).

16. Гнаткович Т. Д. Формування мовної компетентності учнів основної школи у процесі вивчення синтаксису української мови : дис... канд. філол. н. : 13.00.02. 2011. 327 с.

17. Голуб Н. Б., Котусенко О. Ю., Горошкіна О. М., Новосьолова В. І., Романенко Ю. О., Кондесюк Т. В., Король О. М., Тарасенко О. О.,

Сергеєва Н. В., Ткачова Г. В. Українська мова (рівень стандарту). Програма для 10–11 класів ЗНЗ. (наказ МОН від 23.10.2017 №1407). Київ, 2017. 42 с.

18. Голуб Н. Б. До проблем компетентнісно орієнтованого навчання української мови в сучасних закладах. 16 с. URL :

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710547/1/Голуб.До%20проблеми%20компетентнісно%20орієнтованого.pdf> (дата звернення : 01.04.2025).

19. Голуб Н. М., Петрук В. Р. Шляхи реалізації текстоцентричного підходу до вивчення синтаксису на уроках української мови. *Психолого-педагогічні науки* №1, 2025. С. 41–54. URL : file:///C:/Users/rock1/Downloads/Slahi_realizacii_tekstocentricnogo_pidhodu_do_vivc.pdf (дата звернення : 19.03.2025).

20. Горошкіна О. М., Караман О. В., Караман С. О., Попова Л. О. Українська мова (профільний рівень) : підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 273 с. : іл. URL : <https://interactive.ranok.com.ua/course/pdrychniki/ykranska-mova-proflniyi-rven-pdrychnik-dlya-11-klasy-zakladv-zagalno-seredno-osvti-karaman-s-o-goroshkna-o-m-karaman-o-v-porova-l-o> (дата звернення : 27.09.2024).

21. Груба Т. Л., Мацько Л. І., Семенов О. М., Симоненко Т. В. Українська мова (профільний рівень). Навчальна програма для 10–11 класів ЗНЗ : філологічний напрям, профіль – українська філологія (наказ МОНУ від 23 жовтня 2017 №1407). 84 с. URL : <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58818/> (дата звернення : 27.09.2024).

22. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 624 с.

23. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджений Каб. Мін. України від 23.11.2011. №1392 / зм. і доп. пост. Кабінету Міністрів України №538 від 07.08.2013, №143 від 26.02.2020. Київ. URL : https://ips.ligazakon.net/document/kp111392?an=6&ed=2020_02_26; https://ips.ligazakon.net/document/view/kp111392?an=415&ed=2011_11_23 (дата звернення : 20.10.2024).

24. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету

Міністрів України №898 від 30 вересня 2020 року. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення : 05.10.2024).

25. Державний стандарт профільної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України №851 від 25 липня 202 року. Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724> (дата звернення : 28.07.2025).

26. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/kmp93896?an=7> (дата звернення : 01.10.2024).

27. Дія Освіта. Про проєкт. URL : <https://osvita.diia.gov.ua/about> (дата звернення : 24.09.2024).

28. Дика Н., Глазова О. Використання технологій візуалізації в дистанційному навчанні української мови в закладах загальної середньої освіти. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика*. 2020. №4 (65). С. 75–82. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2020_4_11 (дата звернення : 01.10.2024).

29. Дика Н. Глазова О. Дистанційне навчання української мови : особливості, переваги та перспективи. *Освітологічний дискурс*. 2021. №2 (33). С. 205–220. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_2_16 (дата звернення : 05.10.2024).

30. Дика Н. М. Якість засвоєння лінгвістичних понять учнями старшої школи – передумова формування сучасної мовної особистості. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань. 2015. Ч. 2. С. 113–120.

31. Добровольський В. В., Костенко О. К. Використання мультимедійних і дистанційних технологій у професійній діяльності педагога-новатора. *Завучу. Усе для роботи*. 2017. №3–4. С. 2–15.

32. Європейський союз. Ключові компетенції для навчання протягом усього життя. Рекомендація Європейського парламенту і Ради від 18 грудня 2006 р. (2006/962/ЕС). *Офіційний журнал Європейського Союзу*. 2006. 30 грудня. 394/10–I. 394/18.

33. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Р. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 224 с. URL : <https://ia801902.us.archive.org/1/items/terminy2001/terminy2001.pdf> (дата звернення : 03.10.2024).

34. Желіба О. В., Мокрогуз О. П. Основи медіаінформаційної грамотності для 10-11 класів. Навчальна програма / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси. 2024. 38 с.

35. Загнітко А. П., Вінтонів М. О., Сегін Л. В. Український синтаксис : навчально-практичний комплекс : [в 2 ч.]. 2-ге вид., доповн. Донецьк-Слов'янськ : Дон НУ, 2011. 652 с.

36. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL : <https://web.archive.org/web/20210303060315/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 08.01.2025).

37. Зінченко В. М. Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназії: автореф. дис. ... канд. пед. н. Київ. 2015. 20 с. URL : https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/apirantam/Avtoreferat/K.26.133.05/V_M_Zinchenko_avtoreferat.pdf (дата звернення : 01.05.2025).

38. Змішане навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти: навч.-метод. посібн. / О. Пасічник, Ю. Єлфімова, Х. Чушак, О. Шинаровська, А. Донець. Київ : 2021. 92 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/11/30/Zmish.navch.u.zakl.PT-O.30.11.pdf> (дата звернення : 05.10.2024).

39. Імерідзе М. Б. Специфіка формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін у сучасних вишах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. Вип. 135. С. 263–266. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_135_65 (дата звернення : 05.10.2024).

40. Імерідзе М. Б. Специфіка формування медіаосвітньої компетентності фахівців у сучасних наукових дослідженнях. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*.

Серія «Педагогіка і психологія». 2015. №44. С. 165–168. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2015_44_40 (дата звернення : 05.10.2024).

41. Кияниця Є. О. Мультидисциплінарне забезпечення медіаосвітньої компетентності та навичок медіаграмотності. *Держава та регіони. Серія «Соціальні комунікації»*. 2023. №2. С. 153–158. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2023_2_21 (дата звернення : 05.10.2024).

42. Ключові зміни політики в галузі освіти, навчання та зайнятості – Україна / підг. Сюзен Меллер Нільсен, ЄФО, у листопаді 2023 року. Європейський фонд освіти (ЄФО). 2023. URL : https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2024-01/Country%20Fiche_Ukraine_2023_UKR_web.pdf (дата звернення : 02.04.2025).

43. Компетентнісний підхід в освіті : теоретичні засади і практика реалізації : матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., Київ : [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад. пед. наук України / редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 370 с.

44. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Міністерство освіти і науки України / за заг. ред. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян // заг. ред. М. Грищенко. 18 серпня 2016 року. URL : https://oplatforma.com.ua/files/articles/2365/Koncepcija_Nova_ukrainska_shkola_MON_2016_Pedrada.pdf (дата звернення : 17.03.2025).

45. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL : <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/> (дата звернення : 01.10.2024).

46. Концепція розвитку цифрових компетентностей в суспільстві України / заг. полож. Каб. Мін. України. 2020. 47 с. URL : https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/normative_document/2020/11/Проект_Р_о_зпорядження_КМУ_КОНЦЕПЦІЯ.pdf (дата звернення : 21.03.2025).

47. Лариса Іванівна Шевченко : горизонтами модерної лінгвістики / Уклад. : Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. 317 с.

48. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. 2020. 71 с. URL : <https://cutt.ly/MynТауc> (дата звернення : 01.10.2024).

49. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії : проектування процесу навчання української мови у вищій школі : монографія / за ред. О. В. Любашенко. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 296 с.

50. Любашенко О., Вавровська Н., Шишкова А. Проблемний підхід у навчанні синтаксису української мови в основній школі. *ARS LINGUODIDACTICAE*, (12). 2023. С. 5–17. URL : <https://journals.uran.ua/ald/article/view/297036/289991> (дата звернення : 05.11.2024).

51. Медіаосвіта та медіаграмотність як освітні категорії. Основні теорії медіа освіти // Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упоряд. : В.Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр Вільної Преси, 2012. 352 с.

52. Медіаосвіта та медіаграмотність : навчально-програмний комплекс; короткий огляд / упоряд. О. Волошенюк, В. Іванов, Т. Іванова, Л. Кульчинська, Ю. Мірошніченко. 2-е вид., стер. Київ : АУП, ЦВП, 2012. 58 с.

53. Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти (профільний рівень). Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Укладачі : В. О. Коваль, Т. В. Григоренко, К. А. Маслюк. Умань: Візаві, 2023. 308 с.

54. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. [Електронне видання]. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. URL : <file:///C:/Users/rock1/Downloads/959.pdf> (дата звернення : 19. 06.2025).

55. Микитюк О. Р. Культура мовлення : особливості, завдання, цікавинки : навч. посіб. / О. Р.Микитюк ; Нац. ун-т «Львівська політехніка». 2-ге вид., змін. і допов. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. 234 с.

56. Михайліченко М. В., Рудик Я. М. Освітні технології : навчальний посібник. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.

57. Моніторинг готовності та потреб вчителів щодо використання цифрових засобів та ІКТ : 2024. Аналітичний звіт / О. Овчарук, О. Гриценчук, О. Кравчина; за заг. ред. О. Овчарук. Київ : ІЦО НАПН України. 2024. 100 с.

58. Найдьонова Л. А., Череповська Н. І., Вознесенська О. Л., Чаплінська Ю. С., Григоровська Л. В. Медіакультура. Навчальна програма для учнів 9, 10, 11 класів закладів загальної середньої освіти (три роки навчання) / за ред. Л. А. Найдьонової. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2023. 86 с. С. 68–81.

59. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/163088411.pdf> (дата звернення : 02.04.2025).

60. Носкова М. В. Теорія і практика використання дистанційного навчання у професійному розвитку вчителів закладів загальної середньої освіти. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Львів, 2024. 623 с.

61. Омельчук С. А., Степанова М. О. Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. Івано-Франківськ, 2021. Вип. 97. С. 12–21. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2021_97_4 (дата звернення : 05.10.2024).

62. Омельчук С. А. Сучасна українська лінгводидактика : норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 365 с..

63. Омельчук С. Підхід до навчання як базова категорія сучасної лінгвістичної науки. *Українська мова і література в школі : наук.-метод. журнал*. 2013. №2. С. 2–7.

64. Островська Л. Теоретичні проблеми синтаксису сучасної української мови : навчальний посібник / Л. Островська ; відп. ред. С. Пономаренко. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. 240 с.

65. Офіційний сайт МОН. Навчальні програми. URL : <https://mon.gov.ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi> (дата

звернення : 22.09.2024).

66. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей. Київ : Ленвіт, 2012. 256 с.

67. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітчина А. Концепція навчання української мови в системі профільної освіти. *Українська мова і література в гімназіях, колегіумах, ліцеях*. 2006. №9–10. С. 76–84.

68. Пентилюк М. І., Гнаткович Т. Д. Психологічні засади компетентнісного підходу до вивчення синтаксису. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 64. С. 88–94.

69. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти / наказ від 08.09.2020. №1115. 13 с. URL : <https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/nakaz-mon-2020-1115.pdf>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення : 28.09.2024).

70. Положення про електронні ресурси : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 року №1060 / ред. Наказу Міністерства освіти і науки України від 29.05.2019 року, №749. Зареєстрований в Міністерстві юстицій України 25.06.2019 року, №666/33637. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/Re33637?an=24> (дата звернення : 19.07.2025).

71. Портал медіаосвіти та медіаграмотності. URL : <https://medialiteracy.org.ua/> (дата звернення : 03.10.2024).

72. Проблеми сучасного підручника. Педагогічна думка. ISSN : 2411-1309 (друкована версія), 2411-7447 (онлайн-версія). URL : <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/index> (дата звернення : 06.10.2024).

73. Реформа профільної освіти. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/04/08/reforma-profilnoyi-osvity-06-11-2024.pdf> (дата звернення : 16.06.2025).

74. Річардсон Дж., Міловідов Е. Посібник з освіти у сфері цифрового громадянства (Digital citizenship education handbook) / авт упор. : Дівіна Фрау-Мейгс, Вітор Томе, Брайан О'Нілл, Паскаль Раулін-Сер'є, Мартін Шмальцрід і Алессандро Соріані. Вид. Ради Європи F-67075 Strasbourg Cedex. URL :

<http://book.coe.int> ISBN 978-92-871-8695-9 Pdf only ©, січень 2020 р. 152 с.

75. Розпорядження від 2020 р. про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей в суспільстві України та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Київ. 47 с. URL : https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/normative_document/2020/11/Проект_Розпорядження_КМУ_КОНЦЕПЦІЯ.pdf (дата звернення : 13.01.2025).

76. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-Київ, 2008. 712 с.

77. Семенів Н. Л. Лінгводидактичні засади створення і використання електронного підручника української мови для 5 класу (на матеріалі розділів : Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія). : автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.02. Київ, 2019. 24 с.

78. Сліпченко В. Навчитись, щоб навчати : трансляція уроку, робота з QR- кодами та файлами. *Краєзнавство, географія, туризм. Сер. Шкільний світ*. 2020. №7/8. С. 8–23.

79. Словник-довідник з української лінгводидактики / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. Словник-довідник з української лінгводидактики / 2-ге вид., доповн. та переробл. М. І. Пентилюк та ін. // за заг. ред. проф. М. Пентилюк. Харків : Вид. група «Основа», 2016. 172 с.

80. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Вип. 55. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2020. 268 с.

81. Сучасні освітні тенденції медіаграмотності та критичного мислення / уклад. Т. М. Колесова. Дніпро : Дніпровський міський базовий технікум зварювання та електроніки імені Є. О. Патона, 2020. 88 с.

82. Сучасні технології та інноваційні методи навчання : рекомендаційний бібліографічний покажчик (з фондів бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету) / упоряд. : О. М. Грамм ; за ред. О. М. Кравченко. Кривий Ріг, 2020. 131 с.

83. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис : підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева / за ред. А. К. Мойсієнка;

Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання, 2013. 238 с.

84. Сучасні тенденції методики навчання : мовно-літературна царина : колективна монографія / за заг. ред. проф. З. П. Бакум. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 251 с.

85. Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики : монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 352 с.

86. Струтинська О. В. та Умрик М. А. Сучасні освітні тренди в умовах розвитку цифрового суспільства. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2020. №26. С. 201–207.

87. Тридцять п'ять інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ. URL : <https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlya-dystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/> (дата звернення : 29.09.2024).

88. Українська мова : енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. 830 с.

89. Український правопис стандарту ДСТУ 2015 року. URL : <https://yak-pyshetsya.com/wp-content/uploads/2023/05/Новий-український-правопис-2019.pdf> (дата звернення : 16.01.2025).

90. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору : посібник / О. В. Білоус, О. О. Гриценчук, І. В. Іванюк, О. Є. Кравчина, М. П. Лещенко, І. Д. Малицька, Н. В. Морзе, О. В. Овчарук, Д. Б. Рождественська, Н. В. Сороко, Л. І. Тимчук, В. А. Ткаченко, М. А. Шиненко, А. В. Яцишин // за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. В. Овчарук. НАПН України, Ін-т ін форм. технол. і засобів навч. Київ : Атіка, 2014. 212 с.

91. Харченко І. І. Використання інтерактивних методів навчання на заняттях з української мови та академічного письма під час дистанційного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44 (2). С.42–46. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_44\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_44(2)) 10 (дата звернення : 07.10.2024).

92. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним

спрямуванням : підручник. 2-ге вид., виправ. і доповн. Київ : Алерта, 2011. 696 с.

93. Що таке компетентнісний підхід у навчанні – відповідає Державна служба якості освіти. URL : <https://nus.org.ua/2022/01/28/zo-take-kompetentnisnyj-pidhid-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osvity/> (дата звернення : 29.07.2025).

94. Юрійчук Н. Д. Використання Інтернет-ресурсів на уроках української мови. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка*. №170-171 (14-15). 2021. С. 151–154.

95. Юрійчук Н. Д. Застосування Інтернет-ресурсів у формуванні інформаційної та культурологічної компетентностей школярів. *Вісник педагогіки. Наука і практика*. Варшава. №61. 2020. С. 8–11.

96. Adel Ben Youssef, Mounir Dahmani, Ludovic Ragni (2022) : «ICT Use, Digital Skills and Students' Academic Performance: Exploring the Digital Divide». GREDEG CNRS, Université Côte d'Azur, 5 rue du 22ème BCA, 06300 Nice, France ; Higher Institute of Business Administration, University of Gafsa, Sidi Ahmed Zarroug, Gafsa 2112, Tunisia, 19 p. URL : <file:///C:/Users/rock1/Downloads/information-13-00129.pdf> (дата звернення : 02.04.2025).

97. Hymes, D. H. (1972) «On Communicative Competence» In : J.B.Pride and J.Holmes (eds) *Sociolinguistics. Selected Readings*. Harmondsworth : Penguin, pp. 269–293.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні підручники з української мови для 11 класу (URL :
<https://docs.google.com/spreadsheets/d/16NyRYEKgeQ4T5BE68La-s2gn0q2MPyIWSWx-Vdw-zmA/edit?pli=1&gid=337295027#gid=337295027>)

№	Назва підручника	Автор(и)	Клас	Видавництво	Наказ
1	Українська мова (рівень стандарту) (підручник)	Авраменко О. М.	11	ТОВ «Видавництво «Грамота»»	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472, наказ МОН України від 05.03.2024 №265
2	Українська мова (рівень стандарту) (підручник)	Заболотний О. В., Заболотний В. В.	11	Гене́за	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472, наказ МОН України від 05.03.2024 №265
3	Українська мова (рівень стандарту) (підручник)	Глазова В. П.	11	Ранок	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472
4	Українська мова (рівень стандарту) (підручник)	Голуб Н. Б., Горошкіна О. М., Новосьолова В. І.	11	Педагогічна думка	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472
5	«Українська мова (рівень стандарту)» підручник для 11 класу з навчанням румунською мовою закладів середньої освіти	Бабич Н. Д., Фонарюк Т. І., Морараш А. К.	11	Світ	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472, наказ МОН України від 05.03.2024 №265
6	«Українська мова (рівень стандарту)» підручник для 11 класу з навчанням угорською мовою закладів середньої освіти	Гнаткович Т. Д., Лукач А. Ю., Борисова Є. Е., Лавер К. М., Рінгер К. В.	11	Світ	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472, наказ МОН України від 05.03.2024 №265
7	Українська мова (профільний рівень) (підручник)	Караман С. О., Горошкіна О. М., Караман О. В., Попова Л. О.	11	Ранок	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472
8	Українська мова (профільний рівень) (підручник)	Ворон А. А., Солопенко В. А.	11	Освіта	Наказ МОН України від 12.04.2019 №472

Українські онлайн-платформи

(URL : <https://econom.udpu.edu.ua/pro-fakultet/navchannya/neformalna-osvita>)

ВУМ online (Відкритий Університет Майдану) (<https://vumonline.ua/>) – дистанційна платформа громадянської освіти. Онлайн-проект пропонує понад 30 тем для безоплатного навчання. Курси з креативного мислення, права, менеджменту, фінансів, персонального розвитку, підприємництва, батьківства, персонального розвитку, реалізації потенціалу, розумінням побудови та діяльності відкритого суспільства та його формування в Україні сформовані з відеолекцій, практичних завдань і контрольних запитань. Наявність форуму надає можливість спілкуватися з іншими студентами та викладачами. Лекції читають провідні викладачі бізнес-школ, громадянського сектору, практики бізнесу та соціальної сфери. За умови успішного проходження обраного курсу, ви отримуєте сертифікат.

ДІА. Цифрова освіта (<https://osvita.diia.gov.ua/>) – державна національна онлайн-платформа для розвитку цифрової грамотності. Налічує освітні серіали, курси, гайди, подкасти на різні теми – від кібербезпеки до фінансів.

Освітній хаб міста Києва (<https://eduhub.in.ua/courses>) – курси з маркетингу, продажів і комунікацій, управління персоналом, екології, ораторського мистецтва, критичного мислення, розвитку пам'яті та інші.

Україномовні курси від Google (<https://grow.google/intl/ua/courses-and-tools/>) – курси з основи програмування, мистецтва публічних виступів, онлайн-маркетингу. Має безоплатну сертифікацію.

EdEra (Education Era) (<https://ed-era.com/>) – українська студія онлайн-освіти, що містить онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники, освітні блоги, підготовку до вступу в ВНЗ. До кожної лекції, коротких відео, запитань і завдань, для кращого засвоєння матеріалу, додається супроводжувальний матеріал – конспект з ілюстраціями та поясненнями. Кожного тижня студенти виконують домашнє завдання, а в кінці курсу складають іспит. Навчатися можна в будь-який зручний час, а успішність підтверджується

сертифікатом.

Impactorium (<https://impactorium.org/uk/all-courses/>) – платформа онлайн-освіти зі сталого розвитку соціальної відповідальності та розвитку сталих компетенцій для майбутнього. На ній розміщені короткі онлайн майстер-класи, блоги, трансляції конференцій, розділ «Усі курси» («Як стати здоровою школою – підхід програми Healthy Schools», «Компетенції викладачів 4.0», «Фінансова грамотність», «Нефінансова звітність», «Skills Lab: успішна кар'єра», «Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ)»), що містять певну кількість безоплатних лекцій, від 5 до 15, залежно від теми.

LINGVA.SKILLS (<https://lingva.ua/>) – масштабний соціальний освітній онлайн-проект, створений за підтримки Уряду України та Асоціації інноваційної та цифрової освіти для вивчення англійської та німецької мови за сучасними методиками на основі інтуїтивного відчуття мови як живого організму. Тренувальна практика відбувається на основі асоціацій з великою кількістю прикладів, тематичними ілюстраціями, аудіо та відеозаписами, різними типами вправ і отриманням сертифікату по завершенню навчання. Усі курси поділені на частини та рівні (A1, A2, B1, B2, C1, C2), де кожен рівень – це близько 150 уроків, а кожен урок присвячений одній граматичній конструкції з граматичними картками, понад 100 прикладами, професійними аудіозаписами від носіїв мови. Є система мотивації: індикатор прогресу (батарея), візуальні маркери (уроки, які позначені зеленим кольором, добре засвоєні), вправи для закріплення, щоб дійти до автоматизму засвоєних знань іноземної мови. Навчання на платформі безоплатне, але за видачу сертифікату потрібно сплатити 200 грн, які йдуть на технічну підтримку та розвиток проєкту, оскільки від не має державного чи то іншого джерела фінансування.

Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>) – одна з найбільших українських освітніх платформ масових відкритих онлайн-курсів (Програмування, Бізнес, Маркетинг, Дизайн, Іноземні мови, Освіта та ін.). Кожен курс складається з відеолекцій, інтерактивних завдань, а також форуму, на якому студенти мають змогу поставити запитання викладачу та спілкуватися з іншими учасниками курсу. Успішне завершення курсу дасть змогу отримати

електронний безоплатний сертифікат, який підтверджуватиме здобуті знання. Курси на Prometheus доступні в мережі у будь-який час, платформа також пропонує мобільний застосунок для Android та iOS.

На Урок (<https://naurok.com.ua/>) – український онлайн-портал для вчителів та учнів із великою бібліотекою авторських матеріалів, вебінарів, тестів, онлайн-курсів підвищення кваліфікації, які мають різноманітні напрями: упровадження інноваційних технологій, застосування психологічних прийомів, ІКТ, медіаграмотність, ШІ, інтегроване навчання, робота з дистанційними інструментами для мотивації учня, інклюзивна освіта, проєктна діяльність у закладах освіти та багато інших. Тому кожен учасник освітнього процесу має змогу обрати курс, орієнтуючись на власні інтереси та отримати сертифікати, що відповідають чинному законодавству України (п. 13 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого Постановою КМУ №800 від 21.08.2019, URL : https://ips.ligazakon.net/document/kp190800?an=1&ed=2019_08_21). Усі навчальні матеріали доступні у будь-який час, що дає змогу підлаштовувати гнучкість навчання індивідуально – синхронно в режимі реального часу, асинхронно, без прив'язки до конкретного розкладу. На платформі постійно працює онлайн-підтримка спільноти, асистентів, колег, адміністраторів через вебінари, конференції, чати обговорення суміжних методичних питань, колективне розв'язання проблем.

WiseCow (<https://wisecow.com.ua/>) – відкритий український відеолекторій із тематичним направленням різноманітних розділів: мистецтво, культура, література, журналістика, історія, кіно, мода та суспільство, гуманітарні науки, – який пропонує короткі безоплатні лекції по 10–15 хвилин, що робить їх зручними для використання в навчанні здобувачів освіти на уроці чи самонавчанні, що сприяє формуванню національної свідомости та розуміння контексту суспільно- історичного розвитку.

Світові онлайн-курси

(URL : <https://osvita.ua/distance/blog/37601/>)

Майже всі курси на цих платформах мають український переклад або

субтитри.

Canvas Network (<https://www.canvas.net/>) – демократичний проєкт Canvas Network відрізняється великою різноманітністю курсів, які проводять абсолютно різні за рівнем підготовки та напрямом діяльності фахівці: доктори наук, менеджери, письменники. Курси не мають єдиного підходу до викладання. Матеріал пояснюють виключно в коротких відеолекціях, який доповнений можливістю обговорювати прослухане на форумі з викладачем та іншими студентами, сертифікат по закінченню курсу можуть видавати чи ні, у залежності від результатів навчання. Програма орієнтована виключно на професіоналів у тій чи тій галузі, але курси можуть мати вікове обмеження та бути як безоплатними, так і платними. Умовно безоплатні передбачають придбання додаткових навчальних матеріалів (посібників, літератури), платні дозволяють заробити кредити в системі безперервної освіти (актуально для професій, де необхідно постійно підтверджувати свою кваліфікацію – учителів, архітекторів, медичних працівників). Курси тривають 2–3 тижні, анонсуються за місяць і раніше, що дозволяє охочим попередньо записатися на них, оскільки кількість місць на курс обмежена.

Codecademy (<https://www.codecademy.com/>) – заснована у 2011 році інтерактивна онлайн-платформа з вивчення 7 мов програмування – Python, PHP, jQuery, JavaScript, Ruby, а також описових мов зовнішньої розмітки сторінок HTML і CSS. Сайт дозволяє кожному створювати та публікувати нові курси, використовуючи Course Creator, а для деяких курсів існують «пісочниці», в яких користувачі можуть тестувати свої програмні коди. Codecademy також запустила IOS-застосунок «Hour of Code» для тих, хто прагне вивчати програмування в ігровій формі.

Coursera (<https://www.coursera.org/>) – масштабна світова найбільша освітня платформа почала роботу у 2012 році, у цьому ж році в розділі «Освіта» рейтингу вебсайтів журналу «Time» Coursera посіла перше місце. Передову позицію платформа забезпечила багато в чому завдяки динаміці розвитку: список організацій-партнерів постійно розширюється, кількість курсів, а з ними й студентів, зростає. Із Coursera співпрацюють не тільки освітні

установи США (Стенфорд, Принстон, Каліфорнійський, Колумбійський університети), університети окремих штатів (Теннессі, Нью-Йорк, Небраска), а й провідні культурні організації (наприклад, Музей природознавства США). Студентам на вибір пропонується понад 450 курсів з різних дисциплін, включаючи біологію, математику, економіку та фінанси, машинобудування, медицину, право, мистецтво, – усього 25 категорій (курс інформатики поділений на чотири підкатегорії). Навчання переважно ведеться англійською мовою, але багато лекцій супроводжуються субтитрами іспанською, французькою, рідше українською. Тривалість курсу від 4 до 11 тижнів. Кожний із них ділиться на кілька модулів, у ході вивчення яких студенти повинні проходити тестування. Перевіркові запитання трапляються й у самих відеоматеріалах: лекція може перериватися тестовим завданням, відповіді на яке повинні давати студенти. Для кожного «зрізу знань» установлені жорсткі строки, за недотримання яких слухачі втрачають бали. Перед початком курсу можна переглянути детальну інформацію про лектора, ознайомитися з рекомендованою літературою (матеріали доступні в режимі онлайн). Відразу після реєстрації студент отримує безоплатний доступ до всіх онлайн-курсів. Там же можна подивитись розклад – анонс курсів, які розпочнуться найближчим часом, або записатись на заняття, більш віддалені в часі (повідомлення про початок лекцій приходить на електронну пошту). Після закінчення курсів успішним студентам видається сертифікат.

Creative Practice (<https://cases.media/en/learning>) – онлайн-платформа відкрила безоплатний доступ на всі курси без будь-яких обмежень – теорії та практики. Для доступу до курсів достатньо просто реєстрації на платформі.

Duolingo (<https://uk.duolingo.com/>) – безоплатна платформа вивчення іноземної мови, яка має український інтерфейс, де навчання проходить в ігровій формі, з кожним рівнем завдання стають складнішими, а за їх виконання ви отримуєте «гроші» – лінготи. За них можна купити перехід на вищий рівень.

Більше уваги приділяється письмовим урокам і диктантам, розмовній мові – менше. Користувачі цієї онлайн-платформи можуть додавати друзів і

змагатися з ними у вивченні іноземної мови.

EdX (<https://www.edx.org/>) – професійна відкрита платформа безоплатного дистанційного навчання для всіх охочих. Це спільний проєкт Гарвардського університету й МТІ, що пропонує пройти онлайн-навчання за такими напрямками: комп'ютерні технології, хімія, математика, етика, музика, статистика, література (усього 24 напрями), зміст яких відповідає найвищому університетському рівню та розрахований на міжнародну аудиторію. Онлайн-курси повторюють реальні лекції, які читаються в Гарварді, університеті Корнуелла, Федеральній політехнічній школі Лозанни, Гонконзькому, Кіотському, Пекінському університетах, тому ті, хто навчається, повинні мати відповідні базові знання. Деякі курси зараховуються в академічні години та можуть враховуватися при розгляді заявки на отримання стипендії в університетах-партнерах. Курси діляться на модулі. У ході вивчення студентам даються домашні завдання (результати виконання робіт зараховуються до загального бала). Для контролю знань проводяться іспити (один курс може містити кілька іспитів, кожний з яких також впливає на кінцеву оцінку). Студенти, які успішно закінчили курс, отримують сертифікат. До кожного курсу додаються онлайн-підручники, дається можливість обговорювати матеріали та завдання на форумі. Швидкість відеолекцій можна регулювати (при незадовільному рівні англійської можна уповільнити темп мови, щоб зрозуміти, що каже лектор). Прогрес й отримані бали можна відстежувати у спеціальному розділі сайту.

Future Learn (<https://www.futurelearn.com/>) – освітня платформа Відкритого університету, що має 40-річний досвід дистанційного навчання та онлайн-освіти. Налічує вектори курсів тематики бізнес і управління, охорона здоров'я та медицина, технології та ІТ, психологія та психічне здоров'я, навчання в магістратурі різних спеціальностей, мови.

Iversity (<https://iversity.org/>) – німецька MOOC-платформа, яка пропонує користувачам з усього світу понад 60 онлайн-курсів від 40 європейських університетів. Від 2011 року спеціалізується на проведенні інтерактивних курсів і лекцій для закладів вищої освіти, а від 2012 року розміщує на своїй

платформі відкриті масові онлайн-курси. Тематика курсів, представлених на платформі, дуже широка: від маркетингу і комунікацій, психології та політології, до курсів по дизайну, архітектурі, інженерії, а також міждисциплінарні та мовні. Виходячи зі своїх цілей і потреб, а також наявності вільного часу, кожен зможе знайти собі на платформі курс відповідної тривалості (в середньому від 6 до 10 тижнів) і інтенсивності. Наразі Iversity є однією з небагатьох платформ, завдяки якій за проходження онлайн-курсів студенти з усього світу можуть отримати ECTS- кредити.

Khan Academy (<https://www.khanacademy.org/>) – «відкрита» онлайн-платформа, яка для початку занять не потребує реєстрації безпосередньо на ресурсі, вистачає облікового запису Google або Facebook. На сайті представлені короткі інтерактивні безоплатні мікролекції (5–15 хвилин) з різних дисциплін: математики, алгебри, медицини, фізики, хімії, історії, фінансів, економіки, біології, мистецтва, комп'ютерних наук, астрономії, космології, макро- і мікроекономіки, де у доступній формі (швидше навіть в ігровій) пояснюються матеріали. Існує можливість не просто прослухати інформацію, а і пройти тести для закріплення отриманих знань. Уроки проводяться англійською, але доповнюються вибором субтитрів багатьма мовами. Інтерактивна панель діє як тьютор (наставник), підбираючи ті матеріали, які допоможуть розібратись у питаннях, що цікавлять. Khan Academy швидше ресурс для школярів або викладачів, які прагнуть реалізувати ідею інтерактивного навчання у власному класі. Час навчання, пройдені теми, кількість правильних відповідей заносяться у статистичні документи. Це робить портал надзвичайно популярним серед шкіл (учитель може подивитися, скільки той чи той учень приділив уваги конкретній темі).

Stanford Open Edx (<https://online.stanford.edu/>) – платформа, що пропонує різноманітний доступ до професійного освітнього контенту від численних шкіл і університетських кафедр, а також можливість безоплатно брати участь в онлайн- курсах, які організують викладачі Стенфордського університету.

TED (<https://www.ted.com/>) – некомерційна організація, яка популяризує знання про технології, дизайн та інші сфери життя. Транслює відео з виступами

видатних людей, але насправді форматів більше:

- ❖ **TED Series:** (<https://www.ted.com/series>) – програми на різні теми – від науки до розваг;
- ❖ **TED Podcasts:** (<https://www.ted.com/podcasts>) – подкасти, частина яких дублює програма, а частина – оригінальні;
- ❖ **Watch TED-Ed videos:** (<https://www.ted.com/watch/ted-ed>) – уроки з фізики, історії, мистецтва;
- ❖ **TED Ideas:** (<https://ideas.ted.com/>) – цікаві ідеї у форматі статей;
- ❖ **TED (Technology, Entertainment, Design) Talks:** (<https://www.ted.com/talks>) – міжнародна некомерційна організація, яка поширює ідеї через короткі виступи (10-20 хв), політиків, учених, підприємців, художників, музикантів, психологів та інших експертів, діячів, спеціалістів із різних сфер, які діляться своїми прогресивними думками. Є інтерактивний текст субтитрів різних мов, що робить контент доступним для вивчення іноземних мов.

Udacity (<https://www.udacity.com/>) – спеціалізовані курси переважно технічного напрямку на вивчення матеріалів ІТ-тематики (інформатика, програмування), але не тільки, з можливою подальшою допомогою у працевлаштуванні в міжнародні компанії. Створила її група вчених на чолі із Себастьяном Труном, інженером Google, яка займається робототехнікою. Кількість напрямів і курсів цієї платформи невелика. Окремі розділи містять матеріали з математики, бізнесу, дизайну, інших наук (фізика, біологія) – близько трьох десятків курсів, які діляться за рівнем складності: «новачок»,

«досвідчений», «профі». На першому рівні пропонується введення в яку-небудь науку. Подальші ж мають швидше прикладний характер. Школярі за допомогою Udacity можуть заробити кредити для коледжу, студенти – розширити знання з певної проблематики, професіонали – наблизити наявні навички до сучасних тенденцій. Відеоряд складається зі слайдів, схем, формул (лектор залишається за кадром). Навчання ведеться англійською, до деяких курсів є субтитри іншими мовами. Дивитися лекції можна в будь-який час

(«реченці» при проходженні навчання відсутні). У ході навчання студентам пропонуються вікторини та тести, що дозволяють перевірити отримані знання. Про успішне закінчення курсів свідчить сертифікат. PDF-файл висилається на пошту безоплатно, але можна отримати «живий» документ, склавши іспити в одному із центрів сертифікації. Деякі роботодавці розглядають такий диплом і приймають на роботу. Інформація про учнів (за згодою) передається роботодавцям, які уклали договір з компанією. На цей час платформа співпрацює з корпорацією «Google», фінансовим гігантом «Bank of America», соціальною мережею Facebook та іншими компаніями.

Udemy (<https://www.udemy.com/>) – найрізноманітніші курси, серед яких продуктивність, стиль життя чи музика. Навчальні матеріали представлені у вигляді відео, аудіо, презентацій і тексту. Освітні проекти розподілені на 16 категорій, серед яких є комп'ютерні, гуманітарні дисципліни, а також хобі та рукоділля, мистецтво та фотографування. Курси читають інструктори, які мають практичний досвід у бізнесі, менеджменті, фінансах, технологіях. Один з найпопулярніших курсів розроблений Джеком Уелчем, генеральним директором General Electric, топменеджером із колосальним управлінським досвідом. Усі матеріали на сайті платні, вартість може варіюватися від 10 до 500 доларів. Отримати знижку можна, скориставшись купоном. Після закінчення курсів студенти отримують сертифікат. Деякі курси пропонують унікальну можливість підтвердити свої знання у спеціальному центрі й отримати сертифікат, завірений великими компаніями – Cisco Systems, Microsoft Corporation, Financial Industry Regulatory Authority та іншими. Компанії та професіонали можуть створювати та продавати на платформі «Udemy» власні курси (середній заробіток лектора може становити близько \$7000 на рік).

Авторська анкета для учнів/учениць 11 класу (2025 р.) –

Лукутова І.С. **Тема:** «Практичні аспекти застосування медіаосвітніх платформ та електронних ресурсів на уроках української мови»

Мета: з'ясувати ставлення старшокласників до використання інтерактивних технологій, онлайн-платформ та електронних ресурсів під час вивчення української мови.

Опитування є анонімним! Отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді.

1. Стать:

- Чоловік
- Жінка
- Інше

2. Як часто ви користуєтесь цифровими ресурсами (комп'ютер, смартфон, планшет) саме для навчання?

- Щодня
- Декілька разів на тиждень
- Рідко
- Майже ніколи

3. Які онлайн-платформи та ресурси ви найчастіше використовуєте на уроках української мови? (можна обрати декілька варіантів)

- Kahoot
- Wayground (Quizizz)
- LearningApps
- Wordwall
- Canva / Prezi / PowerPoint
- Google Classroom / Moodle / IZZI
- Інші (вказіть): _____

4. Які форми роботи з електронними ресурсами вам найбільше подобаються?

- Онлайн-тести
- Інтерактивні вправи

- Групові ігри, квести, змагання
- Дискусії та дебати з використанням цифрових матеріалів
- Самостійне опрацювання матеріалів

5. Як ви оцінюєте ефективність використання інформаційно комунікаційних технологій (ІКТ) на уроках української мови?

- Дуже ефективно
- Частково ефективно
- Малоефективно
- Зовсім неефективно

6. Які аспекти допомагають покращити медіаосвітні ресурси у вивченні української мови? (оберіть 2–3 варіанти)

- Краще розуміння теми
- Мотивація до навчання
- Розвиток медіаграмотності та критичного мислення
- Командна робота та комунікація
- Креативність і самовираження
- Цікавий навчальний процес
- Підготовка до ЗНО/НМТ
- Інше (вказіть, що саме): _____

7. Які труднощі виникають під час роботи з онлайн-ресурсами? (можна обрати декілька варіантів)

- Технічні проблеми (повільний інтернет, відсутність гаджетів)
- Недостатнє пояснення від педагога
- Перевантаження інформацією
- Низька зацікавленість у завданнях
- Немає ніяких труднощів
- Інше (вказіть, що саме): _____

8. Чи хотіли б ви більше інтерактивних занять із використанням цифрових платформ?

- Так
- Ні
- Важко відповісти

9. Чи вважаєте ви, що використання електронних ресурсів сприяє кращій підготовці до ЗНО/НМТ?

- Так, однозначно
- Частково
- Ні
- Не знаю

10. Які нові формати або сервіси ви хотіли б запропонувати для використання на уроках української мови?

Додаток Г

Усі інформаційні дані щодо змісту вправ, методів та технологій навчання взяті з пройдень пройденного курсу «Успішне вчителювання – прості рецепти на щодень» на онлайн-платформі професійного розвитку «Прометеус» <https://prometheus.org.ua/>.

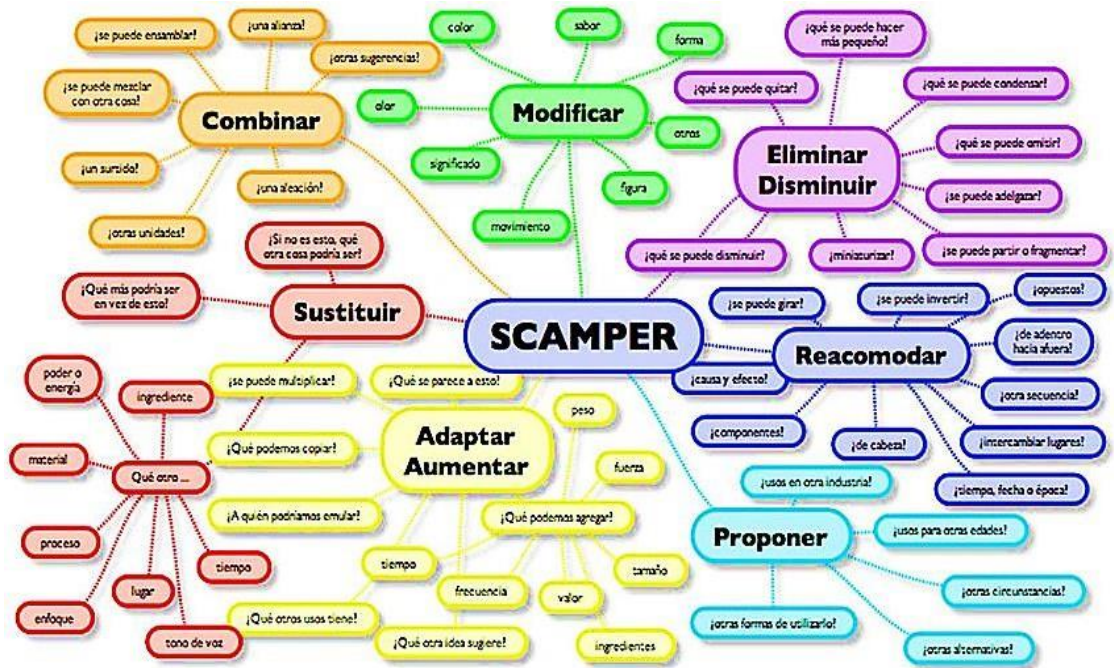
Сертифікат – URL : file:///C:/Users/rock1/OneDrive/535F~1-DESKTOP-FCDDTIK/КДПУ/Курси%20підвищення%20кваліфікації/Курс.%20Успішне%20вчителювання%20–%20прості%20рецепти%20на%20щодень/Certificate.%20Успішне%20вчителювання%20–%20прості%20рецепти%20на%20щодень.pdf.

ВПРАВИ***Вправа «SCAMPER»***

«**SCAMPER**» – це аббревіатура від перших семи букв англійських слів- запитань:

S = Substitute?	Обміняти
C = Combine?	Комбінувати?
A = Adapt?	Адаптувати?
M = Modify? = Magnify?	Модифікувати? = Збільшити?
P = Put to other uses?	Запропонувати інше
E = Eliminate or minify?	використання? Усунути або
R = Reverse? = Rearrange?	зменшити?
	Поміняти на протилежне? =
	Реорганізувати?

SCAMPER – це англійський акронім, за яким стоїть список запитань- підказок, що провокують нестандартний хід думок, а отже, ведуть до уніфікованих рішень. Це креативна техніка, яка допомагає генерувати нові ідеї й ґрунтується на тому, що будь-яку інформацію можна створити, тобто, модифікувати те, що вже існує.

Meta: допомогти генерувати креативний розв’язок проблеми, що стоїть перед учнями.

Матеріали: аркуші паперу формату А1, маркери, постер зі словами з робочого листа №1.

Підготовка: Формулюємо проблему, яку треба вирішити, чи ідею, яку треба доопрацювати. Це може бути будь-що – від проблем в особистому чи професійному житті й до продуктів, послуг чи процесів, які треба покращити.

Варіанти для вибору проблеми/ідеї – мозковий штурм, майстерня.

Етапи застосування: Об’єднуємо учасників у 7 малих груп (по 2–3 особи). Кожна група обирає собі СЛОВО. Робочий лист №1. Групи розміщуються в 7 частинах кімнати.

Етап 1 – «Запитання» (5 хв).

1. Групи готують запитання відповідно до обраних ними СЛІВ.
2. Запитання записують на листках А-2.

Етап 2 – «Відповіді» (5 хв).

1. Групи переміщуються за годинниковою стрілкою та відповідають на запитання, які підготували їхні попередники, записуючи відповіді на листку із запитаннями.
2. Відповівши на запитання попередників, учасники записують свої запитання до конкретного СЛОВА.

3. Переміщення триває доти, поки групи не повернуться на свої місця, з яких розпочали переміщення.

Етап 3 – «Результат».

1. Кожна група презентує свої думки та думки колег за своїм СЛОВОМ.
2. Відбувається обговорення результатів щодо розв'язання обраної проблеми/ідеї.

Загалом описану техніку можна використовувати і для винайдення цілком нових речей. Наприклад, винахідник супермаркетів просто поміняв місцями продавців і покупців; творець роликів, мабуть, скомбінував ковзани і колеса; перший виробник кишенькового комп'ютера – мінімізував наявний ПК.

Вправа «Акваріум»

Мета: розвивати вміння вести дискусії та критично мислити.

Кількість учнів: до 30 осіб.

Алгоритм застосування:

1. Обрати тему розмови.
2. Проговорити правила проведення дискусії.
3. Запропонувати 5–6 учасникам сісти разом в центрі кімнати (класу), утворивши внутрішнє коло – «акваріум», щоб обговорити тему розмови.
4. Розташувати всіх інших учасників за межами цього кола. Їхнє завдання – не втручаються в обговорення, а лише слухати та спостерігати за ходом дискусії. Інший варіант: якщо один зі спостерігачів бажає зробити свій внесок в обговорення, він стає позаду однієї з «рибок». Після чого «рибка» має встати та приєднатися до слухачів. Є кілька переваг цього варіанту: учасники контролюють обговорення, і будь-яка людина може приєднатися до дискусії тоді, коли вирішить сама, але й інші члени групи можуть перервати промову будь-кого, хто дозволяє її затягувати або повторюється, змушуючи їх дійти до рішення про заміну учасника.
5. Учасники та учасниці цієї групи обговорюють тему/ проблему упродовж 5–10 хвилин таким чином:
 - прочитати вголос ситуацію;
 - висловити власні погляди на означену ситуацію;

➤ прийняти спільне рішення або підсумувати дискусію.

6. Після цього група повертається на свої місця, учитель ставить класу запитання:

➤ Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?

➤ Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною? Чому?

➤ Який аргумент ви вважаєте найпереконливішим?

Варіанти виконання вправи

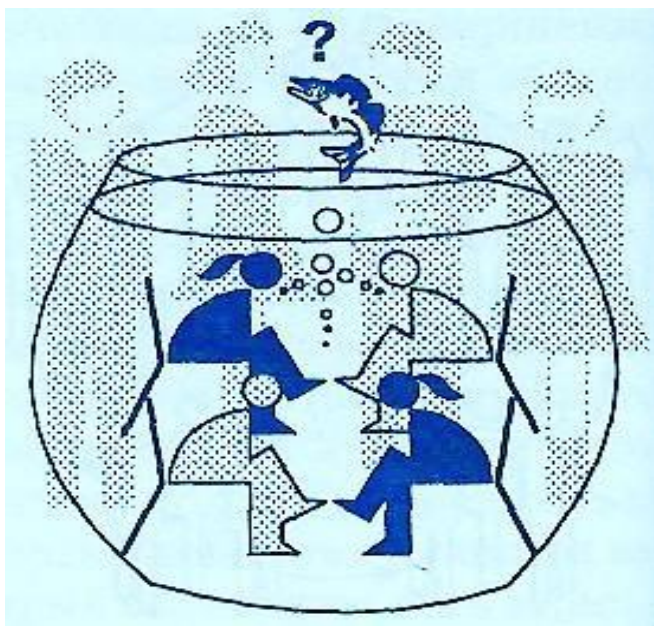
На початку вправи учні об'єднують в групи по 5–6 осіб. Після того, як перша група обговорила ситуацію, місце першої групи в «акваріумі» займає інша та обговорює наступну ситуацію і так далі, поки всі групи не побувають в «акваріумі».

Опозиційний «Акваріум». Це тип групового обговорення, який використовується, коли є дві різні точки зору, аргументи на одне й те саме питання. Поки група, яка відстоює одну позицію, обговорює її у колі, решта класу виступає у ролі слухачів та спостерігачів. Потім групи міняються місцями. Такий підхід передбачає, щоб групи послухали одна одну та сформулювали питання, які їх цікавлять у позиції опонентів. Після того, як обидві позиції озвучені, учні мають переосмислити свої аргументи, або ж продовжити відстоювати власні переконання.

«Акваріум» багатьох точок зору. Такий формат роботи дозволяє учню подивитися на питання чи текст з різних точок зору. По-перше, задайте вектори думок декільком групам. Наприклад, клас може подивитися на історичного персонажа з різних точок зору з огляду на прояву його особистості чи характеристику. Відповідь на питання: «*Чому постать прийняла певне рішення?*», може бути розкрита з декількох точок зору: його вік та досвід, вплив друзів та ворогів, політичні переконання, соціальний статус, фінансове положення тощо. Така стратегія чудово підійде для аналізу художнього твору.

Вправа допоможе навчити робити висновки з урахуванням точки зору співрозмовників, покаже, як переосмислити власні думки після

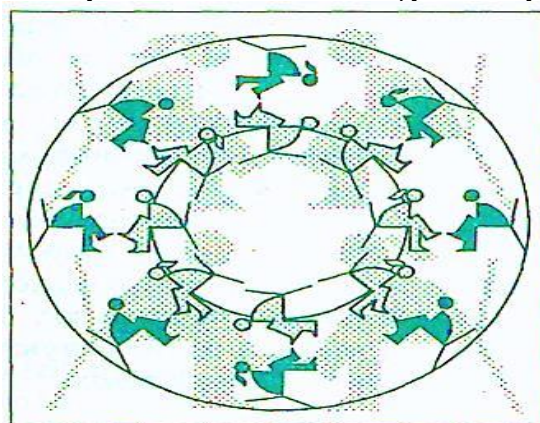
отримання нової інформації. Ця стратегія особливо корисна, коли потрібно залучити до бесіди увесь клас та важливо налагодити продуктивну комунікацію серед школярів. Вправа може стати опорною точкою, підготовчим етапом виконання складного завдання. Її можна проводити у процесі вивчення поточної теми. Обговорення певної теми має проходити серед учнів, які сидять колом. Вони є «рибками» в «акваріумі».

Решта класу стоїть за спинами речників та уважно слідкує за перебігом розмови. У процесі реалізації прийому ролі можуть змінюватися. Уміння продуктивно дискутувати лежить в основі здатності критично мислити. Ці поняття нероздільні, тому так важливо подібні вправи залучати до навчального процесу.

За допомогою «акваріуму» можна підсумувати весь урок, або обмежитись обговоренням роботи кожної групи.

Вправа-мозковий шторм «Карусель»

У класній кімнаті розміщено великі аркуші паперу з написаними на них темами. Учні в малих групах по 4 особи підходять до кожного аркуша, проводять мозковий штурм своїх ідей щодо зазначеної на ньому теми та записують їх. Коли «карусель» припиняється, учні обговорюють свої висновки.

Цей варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами в спілкування для обговорення дискусійних питань.

Технологія застосовується для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій; збирання інформації з якої-небудь теми; інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань (наприклад, термінів); розвитку вмінь аргументувати власну позицію.

Вправа «Це те, що мені подобається»

«Я – хлопчик/ Я – дівчинка. І те, що я люблю та роблю, це – добре».

Мета: розкрити здібності та вміння учнів, ознайомити з проявами гендерних стереотипів.

Завдання: учні пишуть власні пріоритети та поведінкові моделі у чотирьох категоріях. Вони діляться своїми міркуваннями з іншими учнями та обговорюють їх.

Ресурси: папір та ручки, друковані копії матеріалів.

Методи: самостійна та групова робота, пленарна дискусія.

Хід вправи:

1. Учитель знайомить з темою через запитання: «Що тобі подобається робити?», «Що тобі не подобається робити?», «Що зазвичай роблять дівчатка?», «Що зазвичай роблять хлопчики?». Учитель дає час для того, щоб учні подумали над можливими відповідями. Далі вчитель вислуховує відповіді учнів.

2. Учитель роздає учням листки паперу та олівці. Учні повинні скласти папір навпіл та використовувати лише одну сторону для роботи. Вчитель звертається до учнів: – «*Напишіть: ви хлопчик чи дівчинка*»; – «*Напишіть п'ять справ, які вам подобаються, які ви робите*»; – «*Напишіть*

п'ять справ, які ви робите, але вони вам не подобаються»; – «Напишіть п'ять справ, які ви не робите та не любите робити»; – «Напишіть п'ять справ, які ви не робите, але хотіли б зробити»; –

«Поряд із написаними справами зазначте, як ви вважаєте, чи є вони хорошими для вашої статі (якщо ти хлопчик, чи це добре для тебе, якщо ти дівчинка, чи це добре для тебе?)».

3. Коли учні закінчать виконувати завдання, вчитель пропонує їм пройти по класу та поділитися результатами роботи з іншими п'ятьма учнями. Вони повинні записати відповіді цих п'яти учнів внизу на своєму листочку.

4. Учитель просить учнів зібратись разом у коло. Він розпочинає пленарну дискусію з таких запитань: – *«Що ви думаєте про відповіді ваших однокласників? Що вас здивувало?»;* – *«Які справи можете виконувати тільки ви?»;* – *«Які справи ваших однокласників вас найбільше схвилювали?»;* – *«Чи бачите ви спільні справи, що учням подобаються, але вони не роблять?»;* – *«Що трапиться, якщо дівчинка зробить хлопчачу справу?»;* – *«Як би на запитання відповіли члени вашої родини?»;* – *«Чому ми відповідаємо так, як відповідаємо? Чому ми думаємо, що деякі речі прийнятні тільки для дівчаток, а інші – тільки для хлопчиків?».*

5. Останнім кроком мають стати запитання, що відповідають проблемам ОДГ та ОПЛ: – *«Що відбувається, якщо дехто не знає про те, що ти любиш та що робиш?»;* – *«Що відбувається, якщо дехто не знає про те, що ти не любиш, але робиш?»;* – *«Хто вирішує, що може робити дівчинка, а що – хлопчик?»;* – *«Що відбувається, якщо те, що можуть робити дівчатка та хлопчики, є недозволеним?»;* – *«Чи вважаєте ви, що ролі повинні залишатись такими, як є? Чи так було завжди?».*

6. Додаткова робота на уроці може бути продовжена на основі запитань про те, чого учні не роблять, але хотіли б зробити. Учитель разом з учнями намагається знайти рішення щодо того, як вище обговорені питання можуть бути використані в контексті роботи у класі.

Вправа «Квітка лотоса»

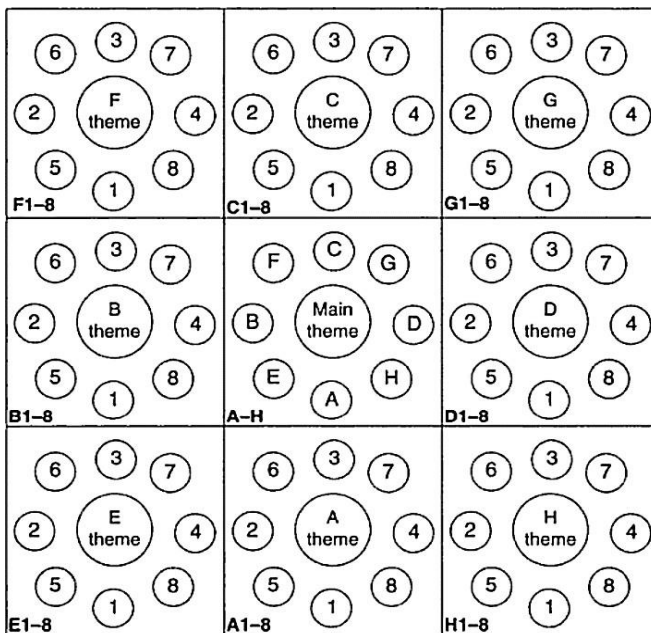
Вправа допомагає вирішувати проблеми, шукати спільне рішення за зразком квітки лотоса, коли кожна пелюстка ховає за собою інші пелюстки. Метод було засновано в Японії.

Мета: навчити шукати рішення, аналізувати їх, виявляти причини і взаємозв'язки між ними.

Матеріали: маркери, 9 аркушів формату А1.

Хід вправи:

Проблема або питання, над якими працюємо, записуємо всередині великого аркуша паперу, а навколо нього після обговорення та погодження з усіма учасниками, за аналогією до квітки лотоса, пишемо вісім ключових причин, що призводять до існування проблеми або сприяють вирішенню питання. Вони є свого роду сателітами ключової проблеми чи питання.

Далі кожна з ключових причин стає окремою центральною темою. Тепер група має віднайти вісім атрибутів, чинників, причин – стосовно цієї теми. У результаті група отримує дев'ять аркушів паперу, кожен з яких містить ключову тему, яка, своєю чергою, містить по вісім проблем. Унаслідок цієї роботи отримуємо 64 чинники/причини проблеми, які здебільшого є взаємопов'язаними.

Вправа «Грунування» («Асоціативний кущ»)

Стратегія навчання, що спонукає учнів вільно розмірковувати, відкрито висловлюватися на певну тему. Вона спрямована на стимулювання мислення про зв'язки між окремими поняттями. Для роботи

обирають опорне слово чи поняття, словосполучення. Відповідно до нього добирають слова за певними зв'язками. Цю стратегію використовують на етапі актуалізації знань, перевірки домашнього завдання, подавання нового матеріалу, закріплення.

Стратегію можна використовувати для стимулювання мислення тоді, коли тема ще недостатньо вивчена.

Етапи тронування:

- 1) написати центральне слово чи словосполучення;
- 2) записати слова та фрази, що спадають на думку учня з обраної теми;
- 3) коли всі ідеї записані, установити там, де це можливо, зв'язки між поняттями.

Правила, яких слід дотримувати:

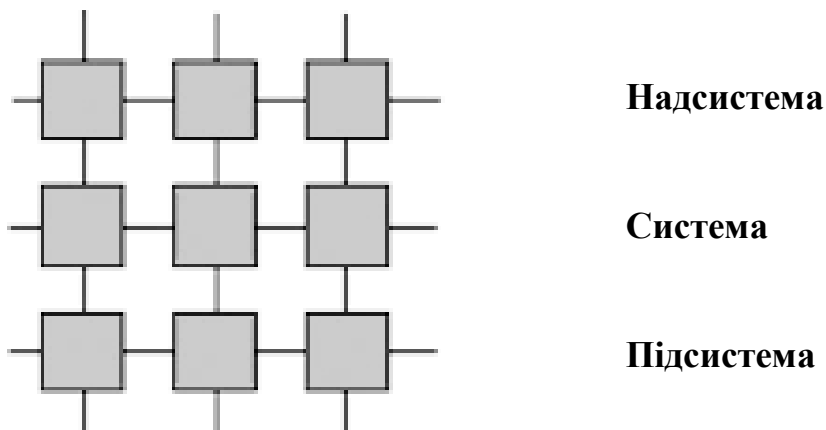
- ✓ записувати все, що спадає на думку;
- ✓ не зупинятись, доки є час на ідеї;
- ✓ встановити якомога більше зв'язків.

Тронування – це різновид роботи з письма, що може стати потужним інструментом для залучення до письма учнів, неохочих писати. Ця стратегія допомагає тому, хто хоче краще зрозуміти самого себе, свої знання, переконання щодо теми. Оскільки тронування є письмовим видом діяльності, воно може пояснити авторові поняття та зв'язки, які він до цього міг не усвідомлювати. Після завершення тронування слід з'ясувати, як учні можуть використати отримані знання у наступній роботі над текстом. Можна скласти «троно» на початку вивчення теми, а потім доповнити його під час закріплення вивченого навчального матеріалу.

Вправа «Системний оператор»

Системний оператор – це схема з дев'ятьма екранами, які з'єднані між собою зв'язками, що мають певний сенс. Кожен екран може показувати певну частину цілого, а всі разом екрани можуть зображати будь-яку цілісність: ситуацію, її частину, організацію або систему, що перебуває в певній ситуації, будь-який пристрій або його частина.

Минуле Теперішнє Майбутнє

Системний оператор допомагає керувати мисленням у процесі опису та аналізу ситуації, при пошуку рішення в складній ситуації та для інших завдань. Вона допомагає вирішити розбіжності між повнотою та стислістю опису: тільки те, що потрібно й нічого зайвого.

При використанні системного оператора розглянуту систему – об’єкт розташовують в центрі (система в сьогоденні) та послідовно відповідають на питання:

- з чого складається система (які підсистеми є в ній);
- у що входить система (які надсистеми);
- якою була система у минулому (минуле системи);
- якою буде система в майбутньому (майбутнє системи);
- як змінюються елементи підсистеми від минулого до майбутнього;
- як змінюються елементи надсистеми від минулого до майбутнього.

При цьому виходить найбільш цілісний і компактний опис системи та ситуації, в якій вона знаходиться.

Системний опис ситуації: Система в сьогоденні: бурулька пов’язана з дахом.

Підсистема. Край даху з бортиком для відводу води, за який тримається бурулька.

Надсистема. Природні фактори: сніг, сонце, вітер. Суспільство: контора ЖКГ, перехожі.

Минуле системи: дах без бурульок (немає снігу); дах зі снігом.

Майбутнє системи: бурулька відокремлюється і падає непередбачувано.

Майбутнє в надсистемі: перехожий травмується бурулькою, ЖКГ

притягується до відповідальності.

Вправа «Діаграма Венна»

Типова діаграма складається з двох або більше кіл, що перетинаються та накладаються частково одне на одне. Її основне використання – показати відмінності та подібності поняття.

У багатьох випадках ці діаграми можуть містити методичні книги для дітей та книги діяльності. Простіше кажучи, коли складну концепцію потрібно проілюструвати, діаграма Венна полегшує розуміння теми, крім того, схеми легко створювати. Все, що вам потрібно, це: папір, ручка або олівець, стійка рука або щось кругле для окреслення кола.

Універсальність цього інструменту означає, що його можна застосовувати практично до будь-якого предмета. Учителі англійської мови використовували його як практику попереднього написання для есе порівняння/контрасту. В історії такі документи – як Конституція та Стаття Конфедерації – перераховуються та досліджуються на предмет їх подібності та відмінності.

Принцип роботи діаграми полягає в тому, що кожне коло представляє поняття. У тих колах, які не збігаються, перелічується інформація, факти чи частини понять. На ділянці, де кола перекриваються – в центрі області, – представлені подібності. Вона може бути створена на дошці вчителем і використана в інтерактивних лекціях, в яких викладач запитує в учнів інформацію з двох предметів/тем, а потім розміщує надану йому інформацію на схемі.

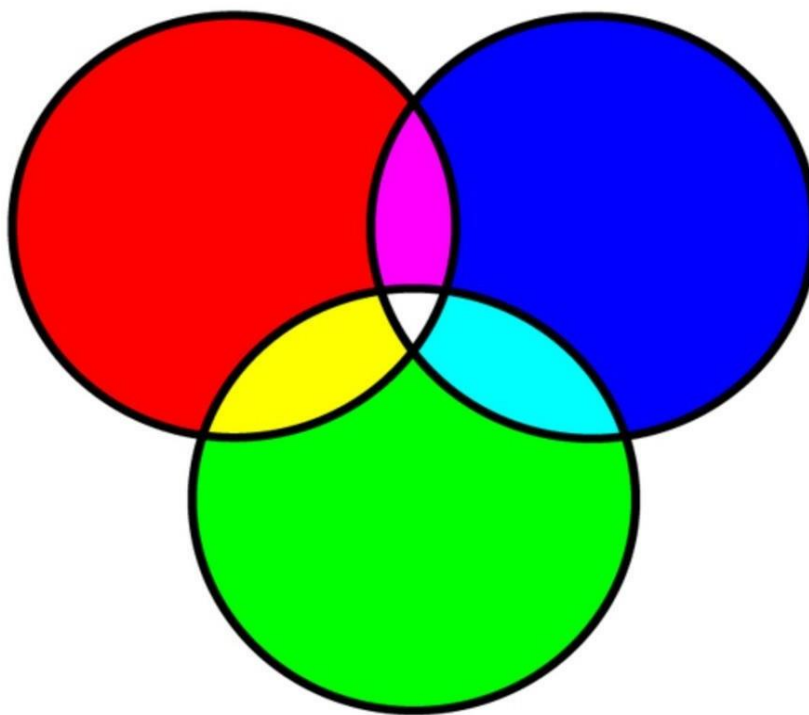

Рис. В.1. Діаграма Венна з використанням понад двох кіл і кольорів

Використання як навчального засобу полягає в тому, що вона звертається до візуально-просторових аспектів. У той час, коли фотографії, конкретні приклади та картографування виявляються ефективними методами навчання, діаграма Венна допомагає показати компоненти кількох концепцій. Крім того, це допомагає розбити довгий текст на фрагменти, які можна впорядковувати та легко читати й розуміти. Її активно використовують для сучасних уроків комп'ютерних наук, фізики та навіть астрономії, що вийшло за межі навчання логічного мислення і зараз використовується для організації можливих есе чи наукових робіт у мові та літературі.

Вправа «Лінія/ шкала оцінювання»

Застосовується тоді, коли необхідно, щоб кожен учень проаналізував своє ставлення до певної теми або проблеми. При цьому метод дає змогу виявити не лише полярні судження, а й певні нюанси.

Мета: навчити докладно формулювати та висловлювати власні судження, дискутувати, уникати крайнощів у судженнях.

Кількість учнів: від 10 до 30 осіб.

Час: 10–15 хвилин.

Ресурси: простір, у якому можуть пересуватись учні (наприклад, від задньої стіни класу до передньої між партами).

Алгоритм застосування:

1. Учитель оголошує проблему, називає протилежні погляди, які могли б вирішити цю ситуацію, та просить учнів визначити власну позицію.

2. Учні визначають власну позицію, можливо, висловлюють письмово своє ставлення (приблизно 2 хв).

3. Учитель визначає місце для утворення «лінії оцінювання», зазначає екстремальні пункти.

4. Після цього кожен учень знаходить своє місце на лінії, порівнюючи своє рішення з екстремальними.

5. Учитель пропонує учням обговорити одне з одним свої рішення, для того, щоб визначити своє місце на лінії. Учні мають право змінити свою позицію після уточнення. Для того, щоб учні із протилежними поглядами могли обговорити свої оцінки, учитель пропонує «скласти лінію навпіл», і таким чином учні з протилежними поглядами стають обличчям одне до одного, налагоджуючи діалог на дискусійну тему зі своїм «візаві».

Умови. Тема, запропонована для дискусії, повинна бути актуальною та цікавою учням. Кожен учасник мусить самостійно вирішити, яке місце на лінії обрати. Учитель має заохочувати висловлювати нюанси у міркуваннях: не допускайте, щоб учні обмежували власний вибір за трьома позиціями: «за», «проти», «центр». Кожен учень повинен бути здатним пояснити/аргументувати свою позицію в деталях.

Варіанти. Якщо приміщення не дає змоги утворити «живу» лінію, учні можуть визначити свою позицію на лінії, що накреслена на дошці. Для полегшення знаходження свого місця на лінії вчитель може підготувати аркуші за поданим зразком: «Абсолютно згодна/н»; «Не знаю/Не згодна/н»; «Абсолютно не згодна/н»; «Здебільшого не впевнена/ний»; «Здебільшого не згодна/н».

МЕТОДИ

Метод «Шість капелюхів Едварда де Боно»

Мета: подолати безлад у мисленні. Найголовніший ворог мислення – його неструктурованість або (простіше) заплутаність, яка призводить до змішування думок. Замість того, щоб змішувати все в одну купу – надавати вихід емоціям, мучити себе пошуками логічних обґрунтувань, спиратися на факти, активізувати свою фантазію, особа отримує змогу присвятити себе кожному з цих занять без загрози переплутати їх одне з одним. Сприяти вдосконаленню процесу мислення. Ця концепція пропонує певну методіку обміну думками, вільну від агресивної напористості, що властива суперечкам. Вона сприймається як гра для дорослих, капелюхи при цьому відіграють роль вказівника до дії.

Матеріали: капелюхи або картки 6 кольорів, 6 маркерів (будь-яких кольорів), щонайменше 6 аркушів А1, ручки, картки А4, картки з описом кожного з капелюхів.

Хід вправи:

Варіант 1.

Коли група дружна, консолідована, має однаковий хід думок, усвідомлено шукає рішення, капелюхи можна використовувати окремо. Наприклад, на стіл ставимо жовтий капелюх, і всі учасники висловлюють свої думки з приводу предмета обговорення в руслі жовтого капелюха (*Якими є вигоди? Що є позитивного? Які цінності? Що в цій ідеї здається привабливим? Чи можливо це реалізувати?*). Модератор групи або записує думки на фліпчарті, або пропонує учасникам написати свої думки та

скласти до капелюха. Наприкінці обговорення група має «протокол» зустрічі.

Навіщо і коли можна використовувати капелюхи окремо:

<p>Жовтий капелюх:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Досліджуємо нову ідею • Оцінюємо ідею • Компенсуємо негатив • Маємо справу зі значними змінами • Перевіряємо, чи чогось не пропустили 	<p>Зелений капелюх:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кидаємо виклик самовдоволеності • Шукаємо вдосконалення • Штовхаємо до нових альтернатив та свіжих ідей • Виходимо зі ступору
<p>Червоний капелюх:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Читаємо» групу • Досліджуємо основні емоції • Голосуємо за рішення • Передбачаємо прийнятність ідеї 	<p>Білий капелюх:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оцінюємо/ досліджуємо нову ситуацію • Впливаємо на рішення • Відкидаємо нереалістичні ідеї • Попередньо плануємо • Нівелюємо непорозуміння • Ведемо переговори
<p>Чорний капелюх:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Хочемо уникнути помилок • Оцінюємо зміни • Перевіряємо практичність • Ведемо переговори 	<p>Синій капелюх:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Надаємо можливість структурованих дебатів • Досліджуємо питання • Намагаємося дотримуватися теми • Потребуємо результату • Встановлюємо часові рамки.

Варіант 2.

Якщо ті, хто бере участь в обговоренні, мають дуже відмінні погляди... Якщо обговорення відбувається хаотично і не веде до результату... Якщо часу обмаль, а питання треба добре вивчити/ обдумати..., то капелюхи можна використовувати послідовно. Фіксованої послідовності не існує, її може визначати або фасилітатор, або самі учасники обговорення. *Існує два правила:* Розпочинає **синій капелюх**. Його роль – визначити предмет, на якому має бути зосереджено нашу увагу, окреслити межі його фокусного простору, не дати нам можливості розсіяти свою увагу на проблеми, які напряду з ним не пов'язані, підсумувати дискусію та озвучити рішення групи. **Чорний капелюх** не може бути другим у послідовності після синього. Для застосування цього варіанта учасники обговорення об'єднуються в 6 малих груп. Кожна група отримує один із капелюхів та його опис і почергово висловлює свої думки з приводу обговорюваної проблеми. Завдання групи «синього капелюха» записувати

думки інших груп, слідкувати за дотриманням висловлювань у руслі капелюхів. **Білий капелюх** безпристрасний та об'єктивний, де «варяться» думки, що «замішані» на цифрах і фактах. **Червоний капелюх** символізує гнів, роздратування та внутрішню напруженість. У червоному капелюсі людина підвладна емоціям. **Жовтий капелюх** сонячний, життєстверджувальний, наповнений оптимізмом; під ним радість та позитивне мислення. Зелений капелюх – колір свіжого листя, родючості, що символізує творче начало та розквіт нових ідей. **Синій капелюх** – колір холодний; це колір неба, пов'язаний з організацією та управлінням процесом міркування. **Чорний капелюх** – колір похмурий, злий, недобрий, покриває собою все погане – те, що боїться людського погляду.

Метод «Цикл Волта Діснея»

Вправа допомагає організувати процес творчості, який базується на ідеї про те, що до процесу планування можна підійти з погляду трьох суб'єктів: *мрійника, реаліста та критика*.

Мета: формувати критичне мислення та оцінювання інформації, навчити планувати зміну/процес із застосуванням проєктного мислення.

Підготовка: розділяємо приміщення умовно на чотири сфери: *місце Мрійника, місце Реаліста, місце Критика та місце Спостерігача* так, щоб із позиції Спостерігача було видно всі три позиції, а позиція Критика була дещо віддалена від решти. *Матеріали:* робочі листи, аркуші формату А1, маркери.

Хід вправи:

Об'єднуємо учасників в малі групи (3–5 осіб). Упродовж 2 хвилин кожна група обирає проблему, над якою буде працювати.

Етап 1 – Генерування ідей з позиції Мрійника.

1. Групи збираються на позиції «МРІЙНИК» і заповнюють Робочий лист №1.

2. Групи переходять на позицію «СПОСТЕРІГАЧ» і оцінюють роботу Мрійника. За необхідності можна розробити рекомендації для Мрійників на майбутнє.

Етап 2 – Визначення послідовності дій.

1. Групи збираються на позиції «РЕАЛІСТ», аналізують список можливостей, розроблених на позиції «МРІЙНИКА» і працюють з Робочим листом №2.

2. Групи переходять на позицію «СПОСТЕРІГАЧ» і оцінюють роботу «Реаліста». За необхідності можна повернутись на позицію «РЕАЛІСТА» і доповнити виконане завдання.

Етап 3 – Аналіз перешкод.

1. Групи збираються на позиції «КРИТИК» і заповнюють Робочий лист №3.

2. Групи переходять на позицію «СПОСТЕРІГАЧ№ та аналізують зауваження

«Критиків». Із переліку зауважень «Критиків» обирають одне та переформулюють його в запитання, яке починається зі слова «Як?».

Етап 4 – Повторення циклу.

1. Групи знову збираються на позиції «МРІЙНИК», відповідаючи на запитання від «Критиків».

2. Групи переходять на позицію «РЕАЛІСТ» та працюють над можливостями реалізації останнього задуму «Мрійника».

3. Через позицію «СПОСТЕРІГАЧ» групи переміщуються на позицію «КРИТИК», де формулюють нові запитання для «Мрійника».

Цикл Діснея в повному обсязі повторюється доти, поки не залишиться жодного запитання до плану. У результаті ми маємо цілісне уявлення того, що і як потрібно робити, з яких конкретних кроків ми почнемо діяти, щоб наші задуми здійснилися.

Метод «Ажурна пилка»

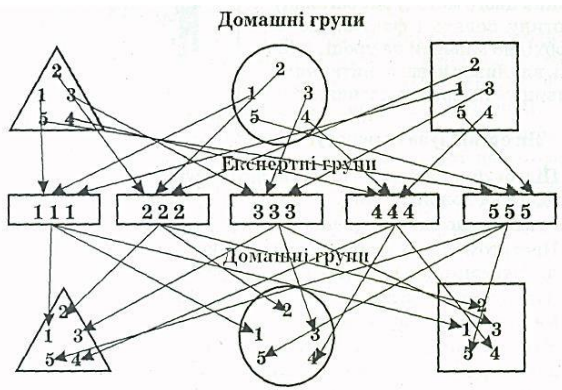
Метод дає змогу учням спільно опрацьовувати великий обсяг інформації за короткий час, а також заохочує їх допомагати одне одному вчитися навчаючи.

Мета: навчити аналізувати великий обсяг інформації та структуровано її викладати, взаємодіяти у різних групах під час роботи над текстом.

Кількість учнів: від 16 до 30 осіб.

Час: 15–40 хв. *Ресурси:* дошка та крейда або великий аркуш паперу та маркери (не менше чотирьох, щоб була змога писати кільком особам одночасно).

Алгоритм застосування:

1. Спершу кожен учень працюватимете в «домашній» групі. Завданням є аналіз та засвоєння певної порції інформації на такому рівні, щоб змогти чітко й зрозуміло викласти її для навчання інших учнів.

Кожна група обирає ведучого, спостерігача (таймкіпера) і того, хто ставить запитання, щоб переконатися, що всі розуміють зміст матеріалу. Кожна група отримує завдання, вивчає його та обговорює свій матеріал.

2. Після об'єднання у нові групи кожен учень стає «експертом» з тієї теми, що вивчалась у його «домашній» групі. По черзі та за визначений час кожний має якісно і в повному обсязі донести інформацію учням з інших груп, відповісти на їхні питання та сприйняти нову інформацію від них. Завдання експертної групи – здійснити обмін інформацією.

3. Після роботи в експертній групі учні знову повертаються до своєї «домашньої» групи, щоби поділитися тією новою інформацією, яку їм надали учасники інших груп. Їхнім завданням тепер буде знов обмінятися

інформацією, узагальнити її та виробити спільні рішення, зробити висновки разом з учасниками «домашньої» групи.

Метод «Візуалізація»

Допомагає структуровано подавати навчальний матеріал, активізувати візуальне сприйняття учнів. Його можна реалізувати двома формами – *проєктивною* і *непроєктивною*.

Мета: навчити учнів перетворювати один вид інформації на інший, декодувати інформацію.

Кількість учнів: від 10 до 30 осіб.

Час: 5–10 хв.

Ресурси: фільми, слайди, відеоролики, комп'ютерні анімації (для проєктивної форми); предмети, картини, постери, фліпчарт, дошка й крейда, карти (для непроєктивної).

Алгоритм застосування:

Під час застосування проєктних матеріалів, наприклад слайдів, більш ефективних результатів буде досягнуто, якщо:

1. Візуальне зображення настільки просте, наскільки можливо. В ідеалі – не більше 6 рядків на одному слайді, в одному рядку – не більше 6 слів.
2. Тільки 3–4 ідеї на одному слайді.
3. Використовуйте не більше одного шрифту і не більше одного типу виділення.
4. Кодуйте: там, де слова можна замінити картинкою або доповнити їх.
5. Використовуйте активні слова та короткі фрази.
6. Позначайте думки чи ставте номер, це надає системності та чіткості.
7. Готуйте не більше 10 слайдів.
8. Не використовуйте занадто темного або занадто яскравого фону, який відвертає учасників від змісту слайда.

Слід використовувати фільми, тривалість яких не перевищує 15 хвилин. Бажано спочатку поставити перед учасниками мету перегляду і звернути їхню увагу на важливі фрагменти фільму. Перегляд фільму доцільно супроводжувати робочим зошитом із планом його аналізу.

Метод «Дебати»

Дебати – чітко структурований та спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми.

Мета: розвивати вміння обговорювати спірні та важливі питання, висловлювати власну позицію, стверджуючи або заперечуючи суперечливе питання.

Алгоритм застосування:

- Об'єднати учасників у 2 групи.
- Команди завчасно готують теми та аргументи, за якими доведеться вести дискусію, але не знають, яка роль їм випаде: сторони «ствердження» чи

«заперечення». Тому, вони готують одразу аргументи «за» та «проти».

- Одна група висловлюється «за» – на користь спірної тези, інша група –

«проти». Кожна група знаходить можливі аргументи, які підтримують їх думку. Вони також повинні поєднати аргументи, які суперечать думці іншої групи.

- Записати свої аргументи, використовуючи ключові слова.
- Кожна група визначає двох учасників, які будуть представляти думки групи.
- Відповідальний за регламент. Обрати одну учасницю/ учасника класу, хто буде відповідати за дотримання часу впродовж дебатів.

Дебати можна умовно поділити на три етапи: відкриття, власне дебати та завершальна частина:

- ❖ **Вступний раунд.** Кожен, хто виступає, коротко представляє свій аргумент (контраргумент). Група «За» і група «Проти» виступають по чергово.

- ❖ **Дебати.** Ті учні, які виступають, представляють свої аргументи (контраргументи), намагаючись протистояти думці протилежної сторони.

- ❖ **Завершальний раунд.** Схожий за процедурою до першого. Кожна особа має можливість підбити підсумок щодо своєї думки.

Умови проведення. *Перший етап* не має тривати довше восьми хвилин (кожен учасник може виступати протягом двох хвилин). На дебати відводиться не більше шести хвилин. *Другий етап* – не більше чотирьох хвилин (одна хвилина на особу). Дзвінок вказує на порушення регламенту. Спостерігачі – учні, які не виступають, спостерігають, що відбувається. Після завершення дебатів учні оцінюють проведення дебатів, аналізуючи:

- ✓ Які аргументи були представлені?
- ✓ Хто, що і як буде реалізовувати?
- ✓ Чи отримував кожний, хто виступав, дозвіл говорити, чи був перерваний під час виступу?
- ✓ Як говорили (використовували мову жестів, говорили досить голосно, з інтонацією) учасники?
- ✓ Які слова використовувались найчастіше?
- ✓ Які аргументи були переконливими?
- ✓ Як оратори намагались викласти свої думки?

Учасники не можуть підказувати один одному або відповідати один за одного. У кожного з них є чітко визначена роль і виступ наступного учасника має бути продовженням попереднього виступу, як результат оцінюється злагоджена командна гра, а не окремий спікер. Також важливим є вміння не просто аргументувати свою думку, але й аргументовано спростовувати думки, які озвучені гравцем з команди суперника.

Варіанти виконання вправи

Формат «Лінкольна-Дугласа». Цю форму найчастіше використовують кандидати в президенти під час виборів. Він виник завдяки серії дебатів між Авраамом Лінкольном та Стівеном Дугласом ще в 1858 році. Великі дебати А. Лінкольна та С. Дугласа склалися із 7 виступів в різних містах штату Іллінойс. Кожна їх дискусія тривала 3 години та стосувалася питання рабства в США.

Правила гри:

1. Участь бере 2 гравці: один виступає «за», а інший «проти» запропонованої тези.

2. Першим виступає гравець «за» та відповідає на запитання гравця «проти». Потім виступає гравець «проти» і також відповідає на запитання гравця «за».

3. Після того як сторони довели свою точку зору, вони повинні заперечити думку противної сторони. Для цього кожному гравцю надається ще додатковий час.

4. Останньою виступає сторона «за» – вона підбиває підсумки.

5. Важливо не заважати опоненту під час виступу, але під час запитань можна перебувати гравця.

Іншою формою дебатів є дебати експертів

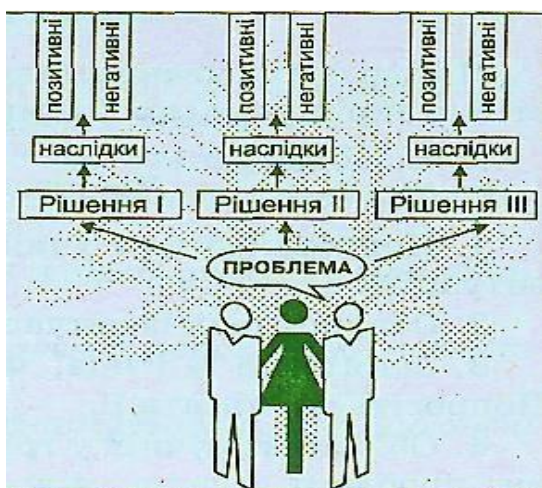
Аудиторія запрошує групу «експертів» відповісти на запитання. Це гарний спосіб надання інформації, заохочення запитів, надання учасникам можливості дослідити різні точки зору.

Метод «Дерево рішень»

Мета: спонукати до зважування різних варіантів розв'язання проблеми та ухвалення рішень в неоднозначних ситуаціях.

Матеріали: картки А4, маркери, аркуш фліпчарту з прикладом дерева рішень.

Хід вправи:

1. Визначаємо проблему, яка є предметом аналізу, наприклад: «Як найкраще запросити людей на збори громади?». Пропонуємо три варіанти вирішення, наприклад: надіслати запрошення поштою, занести запрошення особисто, запросити телефоном.

2. Формуємо групи по 4–6 осіб і роздаємо кожній плакат із таблицею, пропонуємо його заповнити.
3. Під час роботи в групах учасники повинні визначити переваги та недоліки кожного варіанту та визначити, який варіант буде оптимальним.
4. Кожна група представляє результат свого обговорення, а за потреби – пояснює, як і чому група обрала саме цей варіант.

Проблема: Як найкраще запросити людей на збори громади?					
Вислати запрошення поштою		Запросити особисто		Запросити телефоном	
переваги	недоліки	переваги	недоліки	переваги	недоліки

Метод «Мозковий штурм»

Термін походить від англійських слів brain – «мозок» та storm – «буря»: у вільному перекладі brainstorming – «мозкова атака», «мозковий штурм».

Мозковий штурм – це метод індивідуального або групового розв’язання проблем. Застосування цього методу започаткував 1941 року **Алекс Осборн**, відомий як автор декількох праць із розвитку творчого мислення.

У 1948 році він опублікував працю «*Your Creative Power*» («*Твоя творча сила*»), у якій представив техніку мозкового штурму. Розпочавши творчу кар’єру, він відмовився від посади члена правління в одній із рекламних компаній й 1954 року заснував Фонд креативного навчання (*Creative Education Foundation*). Базовий капітал фонду формувався шляхом роялті з його власних книжок. У співавторстві з **Сідом Парнесом**, котрий розвинув модель процесу творчого розв’язання проблем (*Osborn-*

Parnes Creative Problem Solving Process), відому як Модель **CPS**, був співзасновником Інституту креативного розв'язання проблем Фонду творчого навчання та Міжнародної конференції з креативності, на якій застосовували цю модель.

Мета: акумулювати ідеї, які пізніше можуть бути використані для здобування нових знань, розв'язання проблем, висування аргументів, дискусії. Кількість учнів: 4–12 осіб, звичайний клас можна об'єднати в команди для проведення мозкового штурму; ці команди будуть висувати ідеї одночасно, незалежно одна від одної, а після цього складуть загальний список.

Час: 10–45 хв (залежить від ступеня складності проблеми та глибини її дослідження), близько 50% часу відведено для етапу висування ідей, інша частина – для їхнього аналізу та систематизації.

Ресурси: інструменти для запису ідей – дошка та крейда/інтерактивна дошка, папір та маркери.

Загальні рекомендації. Під час застосування мозкового штурму слід дотримуватися трьох принципів:

1. Принципу відкладеної оцінки.
2. Чим більше ідей, тим краще.
3. Принципу співпраці.

Груповий метод має покращити якість мислення і породити нові ідеї. Група повинна налічувати 5–10 осіб. Сесія відбувається у спокійному, тихому місці. У залі є тільки дошка, кольорові маркери та крісла, на яких у довільній конфігурації сидять учасники. Фасилітатор керує процесом. Він представляє інструкцію й слідкує за дотриманням зазначених принципів. Принципи повинні бути виписані на окремому аркуші, їх слід вивісити на видному місці.

Ведучий формулює проблему і записує її на дошці. Учасники можуть ставити уточнювальні запитання. Потім настає так звана фаза зеленого світла, яка триває 15–30 хв. Це час на спонтанні та динамічні ідеї, які учасники подають без жодних обмежень. Це має бути справжній «штурм»!

Кожна ідея записується на дошці. Навіть найбільш замкнутий учасник зрозуміє, що на цьому етапі висловлювати ідеї можуть усі. У цій фазі можуть відкритися «реактивні» учасники – такі, які бояться критики чи насмішок.

Записані ідеї повинні бачити всі учасники. Наступним етапом є ієрархізація/групування, оцінювання і розвиток ідей, які з'явилися у попередній фазі. У процесі ієрархізації можемо використовувати «*mapping*» – виводимо категорії ідей, групуємо їх за критерієм подібності/підпорядкованості. Тут можна й надалі розвинути творче мислення, виявити нові зв'язки та взаємозалежності. У цьому процесі слід звернути увагу на ідеї, які можна покращити.

Алгоритм застосування. Техніка передбачає наявність керівника (інструктора, фасилітатора, модератора, аніматора) та секретаря, якщо група велика. *Керівник* повинен стежити за дотриманням правил та заохочувати всіх учасників до висунування ідей. *Секретар* зобов'язаний записувати всі ідеї в тому вигляді, в якому їх було висунуто. У великій групі може бути призначено два секретарі.

Етап I. Формулювання та нагромадження ідей (5–15 хв).

1. Ведучий (учитель або хто-небудь інший) нагадує основні правила: *«Пропонуйте якомога більше ідей! Приймаються будь-які ідеї. Критика ідей заборонена!»*.
2. Ведучий називає проблему (тему) та просить усіх учнів висувати ідеї для її вирішення.
3. Помічники з-поміж учнів/учениць записують (коротко, але не змінюючи суті) усі висловлені ідеї, не пропускаючи жодної.
4. Ідеї записують без зазначення імен авторів.
5. Ведучий припиняє всілякі блокувальні висловлювання на кшталт: *«Це не стосується справи»* або *«Цю ідею неможливо реалізувати»*.
6. Керівник заохочує висунування нових ідей, пропонуючи розвивати вже висловлені, комбінуючи їх та змінюючи.
7. Він турбується про підтримку робочої атмосфери в групі та виводить її

із глухого кута, пропонуючи свої ідеї, дає можливість висловитися більш стриманим, надає час для індивідуальних розмірковувань, заохочує висловлювання різнопланових ідей.

Етап II. Аналіз отриманих ідей (15-20 хв).

1. Ведучий пропонує прочитати всі ідеї та викреслити ті, які повторюються.
2. Схожі ідеї можна сформулювати по-іншому та об'єднати.
3. Ведучий пропонує згрупувати висунуті ідеї відповідно до різних критеріїв.
4. Ідеї аналізують та оцінюють учасники під кутом зору їхньої корисності для вирішення поставленого завдання.

Умови:

- Усі учасники повинні бути знайомі із правилами «мозкового штурму»: їх можна записати на великому аркуші паперу та вивішувати під час застосування методу на уроці або виховній годині.
- Обов'язкове дотримання правил.
- Розташування учнів у класі має дозволити їм бачити одне одного та записані ідеї (найкраща форма – коло).
- Рекомендується записувати ідеї кольоровим маркером великими друкованими літерами, щоб всі учні могли бачити та прочитати написане.

Варіанти:

«Мозковий штурм» можна проводити в парах, для цього немає потреби у ведучому та помічникові. Якщо метод застосовується для розв'язання складної проблеми, тоді етап висунування ідей може бути досить тривалим. У цьому разі він поділяється на декілька маленьких етапів, які тривають не більше 15 хвилин із перервами в декілька хвилин між ними. На різних етапах можна змінювати ведучого та помічника (наприклад, той, хто пише ідеї, та той, хто збирає, можуть помінятися ролями).

Рекомендації до використання.

Мозковий штурм застосовуємо під час обговорення різних проблем, вирішення яких неоднозначне та передбачає висловлювання різних міркувань, зокрема: обговорення вільних тем для розвитку мовлення: «Яким має бути

сучасний учень», «Що обов'язково має бути в класі, де ти будеш навчатись?»; встановлення причин будь-якої події чи явища: «Чим викликано виникнення літературної течії декадансу?»; пошук оптимального варіанта вирішення завдання: «Які реформи має запровадити уряд для подолання кризи?»; розробка проекту дослідження: «Хто може бути зацікавленим у виробництві та продажу тютюнових виробів?».

«Письмовий мозковий штурм»

Цей спосіб дає більші шанси учасникам, які поводяться експресивно, практично і не є достатньо асертивними. Під час письмового мозкового штурму кожен отримує листок паперу. Ведучий подає проблему. Завданням кожного учасника є придумати три можливі вирішення і записати їх на папері. Варто підкреслити, що на цьому етапі немає поганих чи дивакуватих ідей. Усі мають однакову цінність. Потім, за сигналом ведучого, кожен передає свою картку сусідові праворуч. На отриманій картці кожен побачить три не свої ідеї. Їх треба прочитати та дописати три нові, власні рішення. Також можна розвивати та дописувати те, що вже є на картці. За сигналом ведучого учасники далі передають картки сусідові праворуч. Сусід ознайомлюється вже з шістьма ідеями та дописує наступні три. Як і в попередньому разі, можна розвивати або доповнювати вже записані ідеї. Потім ще раз передаємо картку сусідові праворуч, вже з дев'ятьма ідеями. Їх треба уважно прочитати та вибрати три, які здаються найкращими. Такі ідеї підкреслюємо й останній раз передаємо сусідові праворуч. Сусід повинен обрати з цих трьох одну, найкращу, на його думку.

У результаті ми отримуємо стільки карток з ідеями, скільки є учасників. На кожній картці є одна ідея-переможець, дві інші підкреслені ідеї та шість інших. Цю велику групу ідей можна далі розвивати й удосконалювати. Особливої уваги надаємо ідеям, які перемогли, але також звертаємося до інших, які підкреслили учасники.

«Реверсний (зворотний) мозковий штурм»

Це різновид традиційного мозкового штурму з дотриманням принципів якнайбільшої кількості ідей і відкладеної оцінки. У цьому разі ми шукаємо

недоліки й загрози для ідеї чи проєкту. Наприклад, відповідаємо на запитання:

«Що варто зробити, щоб не «завалити» наш проєкт?».

Метод «635»

Це найцікавіший різновид мозкового штурму. Відповідно до цього методу, замість словесного озвучення ідей, їх записують на спеціальній картці. У такі сесії бере участь 6 осіб. Кожен отримує картку, на якій протягом 5 хв записує три ідеї.

Потім подає картку сусідові праворуч. Сусід не повинен повторювати ідеї, а розвивати й комбінувати ті, які вже є. Сесія закінчується тоді, коли кожен учасник запише свої ідеї на кожній картці. Виходить, що кожен висловлює 18 ідей. Сесія триває 30 хв, у її результаті у нас є 108 ідей. Потім починається оцінювальна сесія, яка відбувається так само, як і в «класичному» мозковому штурмі.

«Квестормінг» (запитальний мозковий штурм)

Як і у звичайному мозковому штурмі, фасилітатор формулює проблему та збирає ідеї. Проте тут ми концентруємося на питанні: *«Як розв'язати проблему?»*, а доходимо до мети питання: *«На які питання нам треба відповісти, щоб розв'язати проблему?»* Метод виходить з того, що якщо учасники вмітнуть поставити відповідні запитання, то розв'язання проблеми знайдеться дуже швидко. Техніка передбачає також представлення стандартного списку загальних запитань, які не стосуються питання або є занадто широкими. Фасилітатор повинен зразу усувати такі непотрібні запитання та фокусувати учасників на проблемі. Техніка не забороняє дискусію над відповідями на поставлені запитання.

Метод «Дискусія»

Дискусія (від лат. **discussio** – *«розгляд, дослідження»*) – це вид суперечки, у рамках якої розглядається, досліджується, обговорюється якась проблема, щоб досягти взаємоприйняттого, а може, й загальнозначущого вирішення. Це послідовна серія висловлювань її учасників щодо одного й того ж предмета/теми, що забезпечує необхідну зв'язність обговорення. У більшості

випадків тема дискусії формулюється до її початку, що дає можливість учасникам підготуватися до неї більш ґрунтовно. Від інших видів суперечок, передусім полеміки, дискусією вирізняють цілеспрямованість учасників і використовувані засоби.

Мета будь-якої дискусії – досягти максимально можливого в цих умовах ступеня згоди її учасників з обговорюваної проблеми. Очевидно, що дискусія містить у собі певну частку компромісу, оскільки вона більшою мірою орієнтована на пошук і підтвердження істини або оптимального рішення, ніж на перемогу певної позиції. Істина або оптимальне рішення є сплавом, синтезом необхідних, узаємопов'язаних елементів, які зазвичай містяться в різних поглядах, висловлених учасниками дискусії.

Під час дискусії завжди існує небезпека її вихолощення: безплідна суперечка, нескінченна балаканина, безліч монологів замість діалогу, втрата теми, нудьга (смерть дискусії!). Від цього не застрахований ніхто. Щоб уникнути подібних недоліків, необхідно пам'ятати про такі методичні рекомендації для кожного з етапів організації дискусії.

Підготовчий етап

Приміщення має бути досить просторе, що дає змогу учасникам розташуватися так, щоб бачити одне одного. Для організації дискусії найбільш придатними формами розміщення меблів є «буква П», «прямокутник», «коло», «дискусійний клуб». У перших двох формах дещо ускладнений контакт між учасниками, які сидять на одній лінії. Остання форма може використовуватися, якщо модератор планує організувати роботу в підгрупах. Якщо кількість учасників буде більш як 15, рекомендується використовувати саме цей варіант роботи.

«**Прийом акваріума**» передбачає утворення учасниками внутрішнього і зовнішнього кіл. Якщо хтось не хоче брати участі в обговоренні, не готовий, погано себе почуває, йому пропонуємо зайняти місце в зовнішньому колі та просто поспостерігати за процесом. Активна робота ведеться у внутрішньому колі – в «акваріумі». Звідси й назва цього прийому розміщення учасників.

Добре, якщо в приміщенні є демонстраційна дошка, на якій можна

вивісити плакати, графіки, а також фіксувати проміжні результати обговорення і висунуті пропозиції. Для цього можна використовувати великі аркуші паперу та кольорові маркери. Доручіть одному з модераторів роль реєстратора.

Обміркуйте *необхідність ведення аудіо- чи відеозапису дискусії*. Якщо ви вирішили скористатися відеокамерою або диктофоном, повідомте учасників, отримайте їхню згоду. У разі категоричних заперечень не варто наполягати на веденні відеозапису без особливої на те потреби. Врахуйте також, що на перших етапах учасникам необхідно буде «звикнути» до камери.

Якщо *модератори в процесі обговорення мають робити записи*, запропонуйте їм розташуватися за столами. Але пам'ятайте, що меблі можуть створювати відчуття бар'єрів між учасниками дискусії. Відсутність же столів може викликати протилежний ефект і стати джерелом почуття незахищеності, відкритості, дискомфорту.

Бажано, щоб *загальний інтер'єр* був досить гармонійним, а меблі зручними. Учасники обговорення повинні відчувати себе в ньому комфортно і фізично, і психологічно. Плануючи розміщення учасників, постарайтеся врахувати ступінь їхньої активності, структуру неформальних відносин у групі.

Визначте часові рамки дискусії. Ретельно продумайте хронометраж дискусії. Якщо обговорення очікується тривалим, заплануйте перерви. Максимальний час роботи без перерви – 90 хвилин.

Визначте тему дискусії, сформулюйте цілі, підготуйте запитання або твердження для спільного обговорення. Тема повинна бути цікавою й актуальною для учасників дискусії. Якщо ви хочете зібрати інформацію, дізнатися думки учасників, їхні аргументи, визначте її досить широко. Вузьке формулювання теми потрібне тоді, якщо підсумком дискусії має стати прийняття рішення з конкретного питання.

Метою дискусії може бути: з'ясування думок із приводу тієї чи тієї проблеми; аналіз проблемної ситуації; пошук нового варіанта рішення; оцінка пропозиції.

Робота модератора. Найскладнішою в реалізації є стратегія вільного ведення дискусії, коли модератор не має чіткого плану роботи та виявляє

пасивність в управлінні процесом обговорення. Його головне завдання – визначити тему дискусії та стимулювати комунікацію.

Стратегія програмованого ведення дискусії вимагає ретельного опрацювання плану роботи, підготовки переліку питань, жорсткості й директивності модератора в управлінні процесом обговорення.

Компромісний варіант потребує гнучкості в управлінні групою, суміщення директивного й пасивного стилів ведення обговорення. Тут важливого значення набуває вміння модератора розуміти динаміку групової роботи, чуйно реагувати на зміни та бути готовим на деякий час віддати право ведення дискусії іншим учасникам.

Методи організації дискусії різноманітні залежно від цілей, завдань і учасників, а також просторово-часових і організаційних ресурсів, модератор обирає спосіб проведення обговорення.

Етапи проведення дискусії:

1. Будь ласка, повідомте членам групи тему і мету дискусії. Розкрийте актуальність пропонованих питань, постарайтеся зацікавити всіх учасників. Переконайтеся, що тему і мету всі розуміють однаково.

2. За необхідності розподіліть ролі між учасниками: реєстратор, координатор, спостерігач, експерт, критик та інші.

3. Визначте правила роботи в групі. Здобудьте згоду від членів групи щодо їхнього дотримання.

4. Дискусії може передувати виступ доповідача, демонстрація відеосюжету, опис конкретної ситуації, ознайомлення з думкою експертів. Це активізує увагу учасників обговорення.

5. Поставте учасникам запитання для обговорення. Це основний засіб організації змістовного етапу роботи. Запитання повинні бути дискусійними, відігравати роль «іскри», що розпалює дискусію та провокує учасників висловлюватися.

6. Стежте за суворим дотриманням прийнятих групою правил, регламенту, інакше обговорення може затягнутися, перейти в порожню балаканину. Особливу увагу приділіть сором'язливим і пасивним учасникам

дискусії. Попросіть висловитися всіх, наприклад, по колу. Наполягайте на тому, що для вас важлива думка кожного. Уникайте категоричних суджень, повчального тону, поблажливих інтонацій, демонстрації власної переваги. Тактовно переривайте учасників, що відхиляються від теми. Використовуючи запитання, направляйте їх на обговорення проблеми. Якщо виступ затягується, зверніть увагу людини на регламент, попросіть зупинитися тільки на ключових ідеях, підбити підсумок і завершити свій виступ. Ставте уточнювальні, навідні й інші запитання. Якщо в процесі обговорення виникла пауза, постарайтеся терпляче перечекати деякий час. Такі перерви в обговоренні стимулюють активність учасників і часто набагато корисніші, ніж постійні заклики ведучого бути активними. Стежте за тим, щоб розбіжність поглядів не перетворилася в конфлікт між учасниками, не перейшла на особистості.

7. Зробіть проміжні підсумки обговорення.

8. Проведіть «завершальний раунд», у якому кожен з учасників по черзі мав би можливість коротко висловити свої враження від обговорення, дати коментарі, висловити актуальні для себе зауваження й пропозиції.

Завершальний етап:

1. Підбийте підсумок дискусії.

2. Запропонуйте виступити учасникам, спостерігачам, гостям, експертам.

3. Подякуйте групі за участь у дискусії.

Метод «ІНСЕРТ»/«ВСТАВКА»

Це метод розвитку критичного мислення, який полягає в інтерактивній системі позначок для ефективного читання і мислення. Доцільніше звертатися до такого методу, якщо ми маємо справу з насиченою фактами, неоднозначною інформацією. Зазвичай така інформація є ключовою в обговорюваній темі. Саме під час застосування методики ІНСЕРТ ламаються стереотипи традиційного процесу навчання.

Мета: формувати вміння самостійно та глибоко осмислювати інформацію, ретельно її опрацьовувати, виявляти деталі.

Кількість учнів: 16–30 осіб.

Час: 5–20 хвилин.

Ресурси: роздатковий матеріал, ручки чи олівці.

Алгоритм застосування:

Традиційно уважне читання тексту йде за схемою «знаю – не знаю». У читача рідко виникає критичне ставлення до інформації, прагнення глибше, точніше зрозуміти її, більше дізнатися. Зазвичай при першому прочитанні тексту на полях з'являються тільки два значки: «V» і «+». Маркування, що зображене в символах, дозволяє зафіксувати відповідну розумову операцію. У цьому велика роль значків «-», «?».

Модератору слід підштовхнути читача до пошуку місць у тексті, які викликали сумнів, а також інформації, що викликає запитання.

ТЕХНІКА

Техніка формульованого оцінювання «Бліцпобачення»

Діти у внутрішньому та зовнішньому колах стоять обличчям один до одного, утворюючи пари. У парах учні ставлять один одному запитання і відповідають на них. Після цього пари змінюються за годинниковою стрілкою, і діяльність повторюється.

Техніка «Вибувайлик»

Крок 1: вчитель/ка ставить запитання чи пропонує завдання, а школярі індивідуально відповідають на аркуші паперу, на якому складають список мінімум з трьох думок/відповідей/тверджень.

Крок 2: учні встають, а педагог запрошує одного з них поділитися однією із записаних ідей. Усі уважно слухають та викреслюють у себе те, що вже сказав інший учень/учениця.

Крок 3: учні один за одним поступово сідають, коли всі їхні ідеї були названі. *Крок 4:* учитель продовжує запрошувати здобувачів освіти відповідати, поки всі не займуть свої місця.

Оскільки педагог слухає ідеї чи інформацію, що є спільною для всіх учнів, він може встановити, чи існує загальний рівень розуміння теми, чи існують прогалини у знаннях та критичному розумінні матеріалу.

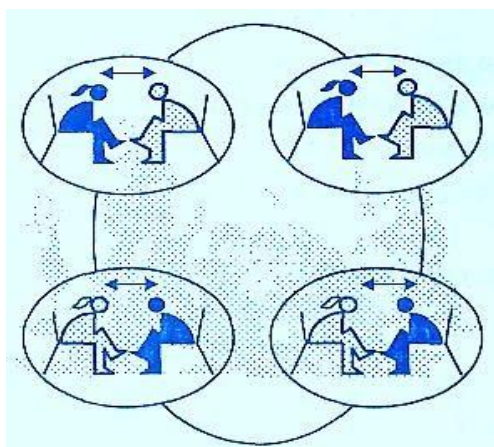
Техніка «Вимірювання температури»

Метод використовують для виявлення того, наскільки учні розуміють завдання. Для цього навчальну діяльність переривають уточнювальним запитанням: «*А що ми робимо?*». Відповідь на поставлене запитання – демонстрація розуміння завдання або процесу його виконання. У разі роботи в парах або групах учитель може попросити пару або групу продемонструвати процес виконання завдання. Інші у цей час слухають і спостерігають.

Техніка, вид гри «Вікторина»

Ефективний спосіб оцінити розуміння матеріалу – запропонувати учням самостійно скласти запитання до теми уроку. Відповівши на власні запитання (у парах, трійках або групах із чотирьох осіб), вони будуть готові до підсумкового уроку.

Техніка «Два – чотири – усі разом»

Ще один варіант кооперативного навчання, що є похідним від парної роботи, ефективний для розвитку навичок спілкування в групі, умінь переконувати й вести дискусії.

Техніка «Вхідні – вихідні квитки»

Учитель використовує «вхідні квитки» на початку уроку (учні відповідають на запитання з домашнього завдання або з попереднього уроку) та наприкінці уроку, що мають на меті визначити рівень засвоєння знань/умінь учнів.

Техніка «Дві зірки й побажання»

Техніку застосовують для взаємооцінювання творчих робіт учнів, творів, есе. Вчитель/ка пропонує перевірити роботу однокласника/однокласниці. Коли учні коментують роботи один одного, вони не виставляють оцінок, а вказують на два позитивні моменти – «*дві зірки*» – і на один момент, який потребує доопрацювання – «*побажання*».

Техніка «Кубування»

Техніка, яка сприяє розумінню різних сторін явища, поняття, теми та може використовуватись у роботі в парах і малих групах. Для виконання необхідний кубик із написаними на кожній грані завданнями.

Традиційними є такі шість завдань:

1. Опиши це (колір, форма, розміри).
2. Порівняй це (на що це схоже? від чого це відрізняється?).
3. Добери асоціації (про що змушує думати? що спадає на думку?).
4. Проаналізуй це (скажіть, як це зроблено?).
5. Поміркуй, як його використати (як це можна застосувати?).
6. Запропонуй аргументи «за» або «проти» цього (що в ньому доброго чи поганого? аргументуй позицію, використай повний діапазон аргументів від логічних до безглузвих).

Техніка «Дзига» / «Спінер»

Група або пара дітей отримує чотиригранний спінер (на кожній грані напис

«СПРОГНОЗУЙ» – «ПОЯСНИ» – «ПІДСУМУЙ» – «ОЦІНИ»). Діти по черзі

запускають спінер і виконують завдання.

Техніка «Ілюстрація»/«Ескіз»/«Скетч»/«Комікс»/«Скрайбінг»

Різновиди цієї техніки полягають у використанні зображень для встановлення зв'язків та їх пояснення. Створюючи ілюстрації, учні не просто демонструють уміння перетворювати інформацію з одного виду в інший, а й надають зворотний зв'язок щодо засвоєння нового. Для створення коміксів можна скористатися такими інструментами, як Pixton або Comic Master, а можна малювати від руки паперові комікси.

Техніка «Інсценізація»

Ця техніка дозволяє використовувати сюжети з книг чи будь-якої концепції, що ілюструє тему (наприклад, теорія еволюції), а також демонструвати свій настрій (мімікою, рухами, пантомімою).

Техніка «Павутина»

На аркуші А4 в альбомній орієнтації сформульовано загальне

питання, наприклад, *«Наскільки ви задоволені уроком свого вчителя?»*. Вісім вершин «павутини» представляють оцінку цього питання з різних боків, наприклад: швидкість, різноманітність, участь в обговоренні, боротьба з порушеннями, практичні фази, взаємовідносини учень-учитель, структура/порядок, зрозумілість тощо. Оцінювання відбувається на осях павутини, наприкінці – усі вісім оцінок з'єднуються так, що утворюється рейтингова сітка в павутині.

Конспект уроку узагальнення та систематизація знань

Предмет: українська мова (профільний рівень)

Клас: 11

Урок-мініпроект

Тема: «Мова в сучасному медіапросторі: синтаксичні конструкції у цифрових медіа»

Мета:

❖ **навчальна:** повторити, поглибити та узагальнити, систематизувати, інтегрувати знання про синтаксичні конструкції в живому інформаційному просторі.

❖ **розвивальна:** сформувати інформаційно-комунікаційну компетентність: уміння знаходити, структурувати знайдений матеріал, критично оцінювати інформацію з різних вебджерел, творчо інтерпретувати та презентувати її, розвивати логічне, аналітичне, естетичне мислення.

❖ **виховна:** виховувати пізнавальний інтерес до мови; навички командної роботи, аргументації, комунікації, самоорганізації.

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації вивченого матеріалу.

Вид уроку: урок-мініпроект.

Формат уроку: створення цифрового медіапродукту (цифрової газети, електронного журналу, сторінки філологічного блогу) в групах.

Обладнання: підручник: С. Караман, О. Горошкіна, О. Караман, Л. Попова «Українська мова (профільний рівень)» для 11 класу закладів загальної середньої освіти, вид. «Ранок», Харків. 2019. 273 с.; мотиваційні картки «Смайлики», мультимедійна дошка, атрибути для оцінювання (наліпки з зображенням подарунка), ноутбуки, планшети, телефони, онлайн застосунки, платформи, допоміжні сайти для перевірки інформації на правдивість, словники.

Методи та прийоми: метод дискусії; прийом «Емоційний настрій»; метод візуалізації; проблемно-пошукові завдання; робота з медіатекстом; дизайнерська діяльність; вправа «Відкритий мікрофон».

Очікувані результати: *учні мають:* чітке уявлення про роль різних типів речень та їх функції у тексті; *учні вміють:* розрізняти правдиві та маніпулятивні повідомлення, застосовувати здобуті знання на практиці, створюючи ексклюзивні публічні медіапроекти, працювати в групах, домовлятися, аргументувати, узгоджувати й відстоювати позицію згідно з розподіленими виконавчими ролями, проявляють ініціативу в пошуках потрібних даних і способу їх комплектації та подання, брати відповідальність за створений контент, швидко приймати рішення, реалізувати себе у цифровому та соціальному просторі, опановувати навички самооцінки та самоорганізації, відверто рефлексувати; *учні розуміють:* предмет вивчення синтаксису.

Докладний план структури уроку:

I. Організаційний етап. Емоційне налаштування сприятливої атмосфери в класі, налаштування на продуктивну співпрацю (1 хв).

II. Мотивація навчальної діяльності (1 хв).

III. Повідомлення теми, мети та завдань уроку (1 хв).

IV. Актуалізація опорних знань (5 хв).

V. Завдання для виконання мініпроєкту (25 хв).

VI. Презентація результатів (7 хв).

VII. Підсумок уроку (1 хв).

VIII. Рефлексивно-оцінювальний етап (4 хв).

IX. Повідомлення домашнього завдання (1 хв).

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний етап. Емоційне налаштування.

Слово вчителя/вчительки

— Добрий день любі одинадцятикласники/одинадцятикласниці! Сьогодні у нас незвичайний урок-мініпроєкт, на якому ми спробуємо поєднати нашу знання з синтаксису з практичними навичками пошуку, аналізу та створення власних цифрових проєктів

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Прийом «Емоційний настрій»

На партах в учнів лежать картинки-наліпки смайлики (Еможі) з різними емоціями.

— Сьогодні у нас урок у мовній країні «Синтаксис», де живуть незвичайні мешканці словосполучення та речення. Щоб подружитися з ними пропоную кожному з вас зробити перетворення, обравши свій образ смайлика, який імпонує вам найбільше чи вашому настрою сьогодні.

Учні обирають свій образ-смайлик серед запропонованих їм картинок.

IV. Повідомлення теми, мети та завдань уроку.

Учитель/ка також обирає свій смайлик та оголошує тему, мету уроку, формує групи по 5–6 осіб. Далі укомплектовані групи розподіляють ролі: лідер/капітан, редактор, критик, модератор, аналітик, вебдизайнера.

V. Актуалізація опорних знань.

Учитель/ка пропонує кейси з інтернет-мережі: новинні заголовки, пости популярних блогерів із науковим контентом (TikTok/Instagram), відео подкасти з YouTube каналу. Учні/учениці слухають короткі

відеоролики, аналізують контент і проводять дискусію на тему: «Як структура і тип синтаксичного речення, його будова, структура, інтонація в усному мовленні/пунктуація на письмі, має сугестивний вплив на реципієнтів». Потім обґрунтовують власні думки, теорії, припущення, оперуючи правописом і синтаксичними правилами, виправляють неправильні мовні конструкції.

Учитель/вчителька

— Ви всі добре впоралися з інтерактивним завданням та пригадали основні ключові синтаксичні поняття. Тепер можемо сміливо переходити до креативної творчості.

VI. Завдання для виконання мініпроєкту.

<i>Етап</i>	<i>Діяльність учні/учениць</i>	<i>Цифрові матеріали/інструменти</i>
Вибір теми 	Кожна група обирає тему для свого медіа-проєкту: «Актуальні новини», «Мова сучасної молоді», «Діалекти», «Суржик», «Фейковий клікбейт», «Джинса та маніпуляція» тощо.	Google Forms, Padlet.
Збір та аналіз інформації 	Робота з інтернет-джерелами (новини, блоги, соціальні мережі, інформаційні канали), вибір прикладів синтаксичних конструкцій із сучасних медіатекстів, аналіз вірогідності інформації за допомогою спеціальних додатків, словників, енциклопедій, наукової літератури, перевірка фактів на правдивість.	Стабільний доступ до Інтернету, ноутбуки, планшети, смартфони, список покликань для перевірки знайденої Інформації на вірогідність, підручник для перевірки правил, словники.

<p>Структурування та створення медіапродукту</p> 	<p>Визначення особливостей, матеріалу по розділах, редагування медіатексту, інтерактивних ілюстрацій/інфографіки, створення обраного медіапродукту.</p> <p>синтаксичних структурованія підготовка</p>	<p>Microsoft Publisher, Canva, Google Slides, Blogger, Gamma, PawaerPoint.</p>
---	---	--

VII. Презентація результатів.

Кожна група публікує свій мініпроект в онлайн-класі Google Classroom чи у спільному чаті. Потім капітан команди демонструє презентацію та робить короткий огляд з коментарями про обрану тему, формат проекту, візуальне оформлення, відредаговані аспекти з поясненнями попередніх наявних помилок, робить аргументовані висновки.

VIII. Підсумок уроку.

Учитель/ка проводить кейс-аналіз: які аспекти групової роботи були виконані вдало, а над чим ще потрібно попрацювати; які синтаксичні конструкції були використані найоригінальніше в контексті; чи вдалося уникнути мовних маніпуляцій, як проявили комунікативні навички та обов'язки згідно з розподіленими ролями.

IX. Рефлексивно-оцінювальний етап.

Коллективне обговорення труднощів, проблем, ролей, узгодження та виконання рішень, оцінювання внеску всіх членів групи, визначення найкращих, найвдаліших ідей, користі виконаних проектів.

Учитель/вчителька

— А тепер ми можемо висловити свої думки про урок-мініпроект.

Метод «Відкритий мікрофон»

Сьогодні на уроці я пригадав/пригадала... Мені було цікаво...

Мені було складно, не зрозуміло... Тепер я можу...

Мені найбільше сподобалося... Я зміг/змогла...

Я зрозумів/зрозуміла... Мені під силу всі завдання!

— Покажіть свої враження та емоції за допомогою смайликів.

Коментар вичеля/вчительки

— Шановне учнівство!

Я дуже вдячна вам усім за активність і продуктивну співпрацю на уроці. Ви показали високий рівень знань, креативність, вміння володіти цифровими інструментами та працювати з медіатекстами, розрізняти типи інформації для створення свого унікального інтерактивного проєкту. За вашу старанність, знання, командну роботу ви всі отримаєте високі бали.

Х. Повідомлення домашнього завдання.

❖ Доопрацювати та переглянути в Google Classroom чи у спільному чаті створені медіапродукти всіх команд (цифрові газети, онлайн-журнали, блоги, презентації).

❖ Внести правки за результатами обговорення в класі та рекомендацій учителя/вчительки, звертаючи увагу на різноманітність синтаксичних конструкцій та чіткість структурування представленого медіаматеріалу.

❖ Повторити необхідні синтаксичні правила щодо конструкцій речень.

Конспект уроку формування ораторських навичок і вмінь з елементами дебатів і дискусії

Предмет: українська мова (профільний рівень)

Клас: 11

Урок-диспут

Тема: «Мова – зброя нації» **Мета:**

❖ **навчальна:** розширювати та удосконалювати знання учнів/учениць про суспільно-стратегічну роль української мови під час війни як ідентифікатора нації; навчити формулювати чіткі, зрозумілі тези, добирати переконливі аргументи; формувати вміння застосовувати синтаксичні засоби для підсилення переконливих фактів ораторської промови.

❖ **розвивальна:** удосконалювати ораторські навички мовними засобами, інтонаційно-логічне оформлення тексту усної публічної промови залежно від мети спілкування й адресата мовлення; розвивати культуру аргументації й контраргументації, використовуючи полемічні прийоми, дотримуючись етики спілкування та техніки мовлення, вести роботу з різноманітними інформаційними джерелами (науковими, публіцистичними, медійними).

❖ **виховна:** формувати почуття відповідальності за те, що ми говоримо, патріотизм, критичне мислення, культуру ведення дискусії, прищеплювати толерантність, уміння уважно слухати опонента та робити висновки, формувати світогляд, шанобливе ставлення до української мови як державного символу нації.

Тип уроку: урок формування навичок і вмінь з елементами дебатів і дискусії.

Вид уроку: урок-диспут.

Формат уроку: культура ведення суперечки одного оратора до аудиторії з метою змусити супротивника думати так, як він, щоб довести чи спростувати той чи той факт обговорюваної теми.

Обладнання: підручник: С. Караман, О. Горошкіна, О. Караман,

Л. Попова «Українська мова (профільний рівень)» для 11 класу закладів загальної середньої освіти, вид. «Ранок», Харків. 2019. 273 с.; картки з цитатами відомих діячів (поетів, істориків, військових, науковців, мовознавців); онлайн-ресурси: відеофрагменти, новини, блоги, мультимедійні презентації.

Методи та прийоми: метод дискусії та дебатів; метод «Прес», метод проблемного питання; метод «Групування/Асоціативний куш»; метод візуалізації; робота з медіатекстом; мінібесіда «Робота з картками-цитатами», рольова гра

«Оратор й експерти», вправа «Відкритий мікрофон», вправа «Незакінчене речення», метод групового оцінювання.

Очікувані результати: *учні знають:* види ораторського мистецтва, роль мови як засобу культурної ідентичності та духовно-практичної зброї народу, історичні факти хронології подій, що підтверджують цінність українського слова; *учні вміють:* грамотно формулювати тези, добирати аргументи й контраргументи, дотримуватися правил етики ведення дискусії та риторичних норм; *учні розуміють:* як сила слова може впливати на свідомість, переконання й суспільні процеси, чому українська мова є чинником державности та національної безпеки.

Докладний план структури уроку:

I. Організаційний етап. Створення сприятливої атмосфери, налаштування на колективну співпрацю (4 хв).

II. Мотивація навчальної діяльності (2 хв).

III. Повідомлення теми, мети та завдання уроку (1 хв).

IV. Актуалізація опорних знань (5 хв).

V. Завдання для підготовки диспуту (3 хв).

VI. Ведення дебатів (20 хв).

VII. Підсумок уроку (5 хв).

VIII. Рефлексивно-оцінювальний етап (3 хв).

IX. Повідомлення домашнього завдання (2 хв).

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний етап.

Слово вчителя/вчительки

— Добрий день, дорогі учні та учениці!

Пропоную обрати ролі (автор, дід, продавчиня) відповідно до представленого епіграфа – гуморески Павла Глазового «Кухлик» та прочитати його виразно з відповідною інтонацією, риторичними, паузами та логічним наголосом.

Епіграф уроку

*Дід приїхав із села, ходить по
столиці.*

*Має гроші — не мина жодної
крамниці.*

Попросив він:

*— Покажіть кухлик той, що
з краю. Продавщиця:*

— Что? Чево? Я не понимаю.

*— Кухлик, люба, покажіть,
той, що збоку смужка.*

*— Да какой же кухлик здесь,
если это кружка.*

*Дід у руки кухлик взяв і
нахмурих брови:*

*— На Україні живете й не
знаєте мови.*

*Продавщиця теж була гостра
та бідова.*

*— У меня есть свой язык, ні
к чему мне мова.*

І сказав їй мудрий дід:

*— Цим пишатися не слід,
Бо якраз така біда в моєї
корови: Має, бідна, языка і не
знає мови.*

Павло Прокопович Глазовий

(Зображення згенероване ШІ,

URL : <https://gencraft.com>)

Вчитель/вчителька

Поміркуйте та висловіть свої думки, як автор через діалог персонажів висловив своє ставлення до мовного питання в Україні.

Мотивація навчальної діяльності. Метод «Грунування»

Учитель/ка пропонує провести логічну аналогію до слів: *слово, мова, країна, Батьківщина, земля, війна, воля, незалежність...*

II. Повідомлення теми, мети та завдання уроку.

Слово вчителя/вчительки

— У всі часи існування людства мова була не лише засобом спілкування, а й потужним інструментом ідентифікації етносу, стратегічним захистом, територіального устрою. А в наш час це зброя проти ворога, який століттями нищив нашу культуру, спалював книжки, понад 134 роки забороняв українську мову, жорстоко вбивав та репресував інтелігенцію, яка виборювала право розмовляти солов'їною (письменники, політики, митці культурні діячі театру та кіно, художники, простий україномовний народ). То ж чи справді мова не має значення, чи це зброя на всіх фронтах визвольної боротьби? Сьогодні ми з вами обговоримо це питання, де кожен висловіть свої аргументи щодо мовного питання, адже мова – це одяг думок.

III. Актуалізація опорних знань.

Мінібесіда «Робота з картками-цитатами»

Учні/учениці діляться на групи по 5–6 осіб, учитель роздає їм картки з цитатами відомих діячів (поетів, істориків, військових, науковців, мовознавців):

<i>Цитата</i>	<i>Автор/ка</i>
<i>«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову»</i>	Ліна Костенко
<i>«Ну що б, здавалося, слова...»</i>	Тарас Шевченко
<i>«Як парость виноградної лози, Плекайте мову. Пильно й ненастанно Політь бур'ян. Чистіша від сльози Вона хай буде»</i>	Максим Рильський
<i>«Нація повинна боронити свою мову більше, ніж свою територію»</i>	Леся Українка
<i>«Мова – одяг думок»</i>	Семюель Джонсон
<i>«Мова – коштовний скарб народу»; «Мова росте елементарно разом з душею народу»</i>	Іван Франко
<i>«Найбільше і найдорожче добро кожного народу – це його»</i>	Панас Мирний

<i>мова, та жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування»</i>	
<i>«Мова – це наш ідеологічний фронт перемоги»; «Говорити українською – це означає панувати».</i>	Ірина Фаріон
<i>«Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості»; «Мова – то серце народу: гине мова – гине народ»</i>	Іван Огієнко
<i>«Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу»</i>	Олесь Гончар
<i>«Яке прекрасне рідне слово! Воно – не світ, а всі світи»</i>	Володимир Сосюра
<i>«Українська мова має стати мовою еліт»</i>	Богдан Кротевич

Учні аналізують вислови та відповідають на питання: «Чому відомі культурні діячі називали мову основою нації?»; «Які сучасні приклади доводять актуальність цього твердження?».

IV. Завдання для підготовки диспуту.

❖ Усі присутні діляться на дві групи: «ЗА» – доводять, що мова є зброєю народу;

«ПРОТИ» – стверджують, що мова це лише засіб комунікації.

❖ Перед початком дебатів прочитайте правила ведення суперечки (підручник ст. 38).

❖ Декілька учнів із кожної команди, поки всі інші обговорюють тему, готує візуальний інтерактивний матеріал для виступу, наприклад, коротенький відеоролик, виступ, промову публічної людини, мініпрезентацію, аудіосупровід.

❖ Обрати незалежних експертів по 1 учню з команди, які будуть стежити за дотриманням правил і підсумовувати, яка група була переконливішою, оцінюючи це балами.

V. Ведення дебатів.

Рольова гра «Оратор й експерти»

✓ Виступи ораторів (по одному від кожної команди);

✓ Обмін тезами/аргументами: запитання – відповідь;

✓ Вправа «Відкритий мікрофон» – усі бажаючі учні доповнюють та висловлюють власні позиції, надаючи конструктивні аргументи (метод «Прес»);

✓ Виступи експертів зі звітністю та висновками про публічні виступи кожної з команд та оголошення набраних балів.

Умовні приклади тез від обох команд

✓ Команда «ЗА» (підтримують тезу)		✗ Команда «ПРОТИ» (заперечують або ставлять під сумнів тезу)	
Назва аргументу	Обґрунтування	Назва аргументу	Обґрунтування
1. Мова як ідентичність	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Українська мова об'єднує націю й ідентифікує її носіїв як певний етнос і розрізняє народи один від одного. ➤ Без мови немає держави та повної незалежності. 	1. Мова як єдина зброя	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Справжньою зброєю є військові сили, економіка, політика. ➤ Мова без дії не може сама по собі захистити країну.
2. Мова як інструмент боротьби	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Дії агресора довели, що мова – це не лише засіб спілкування, а й символ спротиву, захист від ворога на фронті. ➤ Українське слово під час війни стало духовною зброєю, ліками, натхненням боротися та не здаватися (пісні, гасла, поезія, публіцистика). 	2. Мова як засіб комунікації	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Головна функція мови – спілкування, а не боротьба. ➤ У багатьох країнах люди говорять різними мовами і це не заважає їхній єдності та дружбі.
3. Мова та культура	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Мова зберігає історичну пам'ять, традиції, вікову культуру наших предків, характеризує нас і є лінгвістичним майбутнім для наступних поколінь. ➤ Втрата мови – втрата нації та її культурної самобутності. 	3. Мова та глобалізація	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Англійська мова є міжнародною мовою світу, але інші мови можуть бути більш практичними для міжнародної комунікації. ➤ Не варто перебільшувати роль української мови у світовому контексті.
4. Мова як захист у медіапросторі	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Власний унікальний мовний простір – протидія дезінформації та пропаганді, своєрідний захист від ворога, який не розуміє нашої мови, а тим паче не може нею правильно говорити. 	4. Концентрація на ділі, а не на слові	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Патріотизм проявляється у вчинках, а не лише у мовленні. ➤ Є приклади воїнів-захисників, які не володіють досконало українською мовою чи взагалі іноземці, і це не заважає їм захищати Україну.

VI. Підсумок уроку.

Коментар вчителя/вчительки

— Завдяки нашим запальним обговоренням сьогодні ми дізналися, що мова є однією із найважливіших цеглинок у фундаменті кожної нації. Саме у ній зображено і зафіксовано найглибші джерела ментальності та свідомості нації, закодовано народну мудрість і споконвічні знання. Мова – це генератор і найвища форма патріотизму, Божий дар і ключ до вивчення культури, історії, традицій, вона репрезентує народ у світі, є етнічним кодом і творцем волі, свободи, боротьби за життя та незалежність нації.

— Обидві групи показали професійні вміння критично мислити, аналізувати почуту інформацію від опонента, майстерно аргументувати та відстоювати позицію з обговорюваної теми. Усі ви молодці!

VII. Рефлексивно-оцінювальний етап.

Прийом «Незакінчене речення»

- «Сьогодні на уроці я навчився/навчилася...»
- «Найбільш переконливим було...»
- «У наступних дебатах я хотів/хотіла б...»
- «Я сьогодні попрацював/попрацювала на ... балів» (самооцінювання)
- «Мені потрібно доопрацювати ... моменти/аспекти/правила»

VIII. Повідомлення домашнього завдання.

- ❖ Написати есе на тему: «Мова як духовний щит української нації» (1,5–2 ст.) (обов'язково).
- ❖ Підготувати короткий відеовиступ (2 хв) і з власними аргументами (за бажанням).

(Зображення згенероване ШІ, URL : <https://gencraft.com>)

Конспект уроку «Синтаксис + медіаграмотність»**Предмет:** українська мова (профільний рівень)**Клас:** 11**Інтегрований урок****Тема:** «Медіатекст як середовище функціонування мовних одиниць.**Основні ознаки тексту:** зв'язність, членованість, інформативність, комунікативність. **Текст у професійному інтернет-спілкуванні»****Мета:**

❖ **навчальна:** повторити відомості про текст, його ознаки та структуру; удосконалити орфографічні та пунктуаційні навички; використовувати мовленнєво-комунікативний дидактичний матеріал для орієнтації одинадцятикласників на вибір майбутньої професії.

❖ **розвивальна:** удосконалювати логічне, аналітичне, естетичне, критичне мислення під час практичної роботи; формувати навички медіаграмотності, ефективного ділового онлайн-спілкування; поглиблювати знання із синтаксису та структурної організації тексту.

❖ **виховна:** формувати відповідальне ставлення до інформації та безпечної комунікації в інтернет-середовищі; сприяти усвідомленому вибору мовних стратегій у професійному середовищі.

Внутрішньопредметні зв'язки: орфографія, пунктуація.**Міжпредметні зв'язки:** етикет і психологія ділового спілкування, спорт, епістолярна українська література.**Тип уроку:** урок розширення й поглиблення знань, розвитку практичних умінь і навичок.**Вид уроку:** інтегрований практично-аналітичний урок.**Формат уроку:** комбінований (теорія, практика, аналіз медіатекстів, професійна комунікація).**Обладнання:** підручник: С. Караман, О. Горошкіна, О. Караман, Л. Попова «Українська мова (профільний рівень)» для 11 класу закладів загальної середньої освіти, вид. «Ранок», Харків. 2019. 273 с.; приклади

медіатекстів, інтерактивна дошка, роздатковий матеріал для аналізу текстів, картки «Світлофор» із червоним, жовтим, зеленим кольором, планшети, смартфони, таблиці синтаксичних конструкцій, онлайн-ресурси для перевірки вірогідності інформації.

Методи та прийоми: пояснювально-ілюстративний, проблемний, частково-пошуковий; робота в парах і групах, бесіда, дискусія; аналіз медіатекстів, фактчекінг, порівняння синтаксичних конструкцій; робота з таблицею, прийом «Світлофор», конструктивна вправа «ПАЗЛ», практичні вправи з орфографії та пунктуації, імітація професійного діалогу, рольова гра «Співбесіда», вправа

«Обмін думками».

Очікувані результати: *учні знають:* основні ознаки тексту (сміслова цілісність, зв'язність, інформативність, комунікативність, структурна організація (членованість), відносна завершеність; видимі та приховані маніпулятивні прийоми у текстових повідомленнях; роль синтаксичних конструкцій, пунктуації, інтонації, при усному мовленні у створенні смислових акцентів; *учні вміють:* аналізувати текстові одиниці в медіасередовищі; виявляти маніпуляції, фейки та оцінні судження; використовувати знання для підвищення чіткості та логічності усного та письмового мовлення у діловому та побутовому спілкуванні; писати професійні повідомлення в онлайн-середовищі; *учні розуміють:* як розрізняти факти та маніпулятивні елементи в тексті; вплив структури та організації тексту на сприйняття інформації; значення медіаграмотності в сучасному житті.

Докладний план структури уроку:

I. Мотиваційно-організаційний етап (6 хв).

II. Повідомлення теми, мети та завдання уроку (2 хв).

III. Актуалізація опорних знань (5 хв).

IV. Процесуально-діяльнісний етап (15 хв).

V. Практичне застосування знань (10 хв).

VI. Контрольно-рефлексивний етап (5 хв).

VII. Пояснення домашнього завдання (2 хв).

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Мотиваційно-організаційний етап.

Робота з таблицею

Завдання: Ознайомтесь зі змістом таблиці. Визначте, у якому стовпчику подано текст? За якими ознаками ви це з'ясували? Аргументуйте свою точку зору. Перевірте інформацію на правдивість та фейки.

1.	2.	3.
 <p>Український боксер Олександр Усик отримав 90 днів відтермінування, щодо організації наступного поєдинку. Про це повідомила боксерська організація WBO на своєму акаунті в X.</p> <p>@USYKAA</p> <p>https://www.instagram.com/usykaa?utm_source=qr&igsh=bm1ud2UyOGMwMHgz</p>	<p>Після перемоги над британцем Даніелем Дюбуа</p> <p>Усик отримав обов'язкового претендента для захисту поясу WBO — новозеландця Джозефа Паркера. Наприкінці липня організація зобов'язала боксерів провести перемовини, щодо умов проведення поєдинку. Табори боксерів отримали 30 днів на організацію поєдинку, але Усик попросив відтермінування через ушкодження спини.</p> 	<p>Після перемоги над британцем Даніелем Дюбуа Усик отримав обов'язкового претендента для захисту поясу WBO – новозеландця Джозефа Паркера. Наприкінці липня організація зобов'язала боксерів провести перемовини щодо умов проведення поєдинку. Табори боксерів отримали 30 днів на організацію поєдинку, але Усик попросив відтермінування через ушкодження спини.</p> <p>WBO призначила Усику повторний медогляд, але за інформацією World Boxing News президент WBO Густаво Олів'єрі, схилився до того, щоб надати українському боксеру відтермінування до кінця 2025 року. У неділю, 7 вересня, WBO опублікувала офіційне рішення стосовно прохання Усика на відтермінування поєдинку. Український боксер отримав 90 днів на відновлення, після чого абсолютний чемпіон буде зобов'язаний відновити перемовини, щодо наступного поєдинку.</p> <p>Проте наступним суперником Усика може стати не Джозеф Паркер. WBO оголосила, що новозеландський боксер проведе поєдинок проти британця Фабіо Вордлі, який є претендентом на пояс українця за версією WBA.</p> <p>https://suspilne.media/amp/sport/1109070-oleksandr-usik-otrimav-oficijne-vidterminuvanna-zahistu-titulu-risenna-wbo/</p>

II. Повідомлення теми, мети та завдання уроку.

Озвучення теми уроку, формулювання навчальних, розвивальних, виховних цілей; пояснення, як синтаксис і текстова структура впливають на комунікацію в інтернет-просторі.

III. Актуалізація опорних знань.

Мініблиць-опитування «Світлофор» – це смужки картону (червона, жовта, зелена). При опитуванні учні підіймають «світлофор» з відповідним кольором угору, тим самим сигналізуючи, знають вони відповідь чи ні – зелений «ТАК», червоний

«НІ», жовтий «50 на 50» (є певні сумніви).

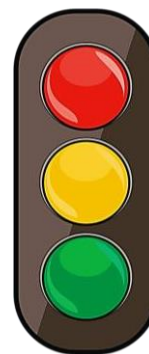
Що таке складне синтаксичне ціле (ССЦ)?

Що таке текст?

Що таке стилі тексту?

IV. Процесуально-діяльнісний етап.

Конструктивна вправа «ПАЗЛ»

Завдання: Складіть пазл в один структурний текст із перемішаних речень.

Лист від Лесі Українки до матері Олени Пчїлки про вінчання з Климентієм Квіткою (1907 р.)

1. Хоч с'як, хоч так дивитись на сей обряд, то все можна сказати: graces a Dieu c'est fini. 2. Він... втомлений попередньою турботою та й відправою [ми в далекій церкві вінчались]... 3. Більше не пишу, бо втомлена і мушу чимось зайнятись, аби вернути вагу душевну 4. «...Люба мамочко! Справа скінчена – ми звінчались сьогодні, в 1-ій годині дня. 5. Ми не запрошували нікого, крім конечних свідків... 6. Знайшли попа, що порадив коротший спосіб без оглашеній. 7. Я не кликала нікого з церкви до нас, бо думала, що Кльоні [Климентію] краще скоріше перейти від урочистого до звичайного...

Оригінальний текст

...Люба мамочко! Справа скінчена – ми звінчались сьогодні, в 1-ій

годині дня.

1. Знайшли попа, що порадив коротший спосіб без оглашеній. **3.** Хоч сяк, хоч так дивитись на сей обряд, то все можна сказати: grace a Dieu c'est fini. **4.** Ми не запрошували нікого, крім конечних свідків... **5.** Я не кликала нікого з церкви до нас, бо думала, що Кльоні [Климентію] краще скоріше перейти від урочистого до звичайного... **6.** Він... втомлений попередньою турботою та й відправою [ми в далекій церкві вінчались]... **7.** Більше не пишу, бо втомлена і мушу чимось зайнятись, аби вернути вагу душевну».

Теоретичні аспекти

Робота з діаграмою

I. Завдання: Ознайомтеся з діаграмою; схарактеризуйте поняття: «текст», «зв'язність», «комунікативність», «членованість», «інформативність». Якими ще ознаками тексту можна доповнити діаграму?

Текст та його основні ознаки

II. Завдання: створити у групах спільний онлайн-документ Google Docs, де кожен додасть термін із гіперпосиланнями на джерело, формуючи колективний термінологічний словник.

Приклад матеріалів для термінологічної онлайн-довідки

Текст – це послідовність зв'язних слів та речень, яка містить інформацію, ідеї, повідомлення, і призначений для

комунікації, передачі думок, вираження ідей або сприйняття інформації. Текст може бути письмовим, усним або в інших формах,

таких, як електронні повідомлення, графіка або змішані медіа. (URL: <https://xn----8sbptrz0c.xn--j1amh/%D1%82/%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.html>);

Текст (від лат. *textus* – тканина, сплетіння, з'єднання; похідні слова – текстиль, текстура) виникає й існує тільки у процесі спілкування; це група речень, розміщених у певній послідовності й пов'язаних між собою спільною темою та ідеєю. (URL: <https://vpl.org.ua/news/11-32-25-18-11-2021/>). **ТЕКСТ** (від лат. *textus* – зв'язок, поєднання, тканина) – писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у ближчій перспективі смисловими і форм.- грамат. зв'язками, а в загальнокомпозиц., дистантному плані – спільною темою і сюжетною заданістю. (Українська мова : Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. С. 679. URL:

<https://archive.org/details/UkrMovEnts/page/679/mode/2up>).

Комунікативність тексту – це його здатність досягати комунікативної мети автора, тобто передавати задум, інформувати, переконувати, спонукати до дії тощо, а також бути зрозумілим і зрозумілим для цільової аудиторії. Це одна з найважливіших властивостей тексту, яка забезпечує ефективне спілкування між автором і читачем (Ш).

Комунікативна мета тексту – це те, заради чого його створили: переконати, розважити, навчити або просто поділитися думками. Це задум режисера перед зйомкою фільму – без нього все розвалиться. Кожен текст, від посту в соцмережах до романа, має свою

приховану (чи явну) мету. (URL: <https://vcourse.ua/ru/komunikatyvna-meta-tekstu-cze-yak-slova-dosyagayut-czili/>).

Когезія, також **зв'язність тексту** (від лат. *cohaesus* – пов'язаний, об'єднаний) – це

граматичний та лексичний зв'язок у тексті чи реченні, який поєднує текст і надає йому певне значення. У мовознавстві когезія співвідноситься із ширшим поняттям когерентності. Існує два основних типи когезії: граматична когезія, заснована на структурному вмісті тексту; лексична когезія, заснована на лексичному вмісті тексту та фонових знаннях (URL: [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Когезія_\(мовознавство\)](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Когезія_(мовознавство)))).

Зв'язність тексту опосередковує розвиток теми і забезпечує його цілісність. У лінгвістичній літературі категорія зв'язності розглядається в двох аспектах – структурно-граматичному і змістовому. У першому випадку вивчають формальні засоби зв'язності: семантично близькі слова і фрази, граматичні і стилістичні одиниці, форми і категорії, що формують текст. У другому йдеться про розвиток теми, яка виступає основним засобом зв'язності тексту (URL:

<https://studfile.net/preview/7208232/page:5/>). **Цілісність.** Сутність її полягає в єдності кількох видів цілісностей: змістової (єдність ідеї, теми, змісту); комунікативної (єдність, мети, намірів мовного спілкування); структурної і формально-граматичної (єдність мовленнєвих жанрів, їх комплексів, узгоджуваність і координація форм). Змістова цілісність тексту забезпечується лексичним рівнем мови, системою повного номінування, структурно-граматична – системою узгодженості граматичних форм і зв'язків, а комунікативна – єдністю задуму і результату реалізації цього задуму (URL: <https://studfile.net/preview/7208232/page:5/>).

Членованість тексту має комунікативні одиниці нижчого рангу

(складне синтаксичне ціле, фрази), яким відповідають мовні одиниці – абзац і речення; кілька ознак: змістове і технічне, концептуальне й методичне, глибинне і поверхове, об'єктивне і суб'єктивне та композиційне формально виражене.

Змістове і технічне членування знаходить вираження у поліграфічному оформленні від заголовка до глави, розділу, параграфа та абзацу; концептуальне – відповідає певним концептам (ідеям, ментальним праобразам, темам, судженням і поняттям); методичне – підпорядковується певній прикладній освітній меті; глибинне – відповідає задуму, ідеї і сутності намірів, етапам досягнення мети; поверхове – може бути зовнішнім зображенням глибинного, але через якісь формально видимі ознаки (наприклад, паузи); об'єктивне і суб'єктивне – найпомітніше в художніх текстах, де може діяти кілька ліній текстових модальностей, авторських задумів, рецепцій і рефлексій; композиційне формально виражене членування – суттєво залежить від стилю, підстилю, жанру тексту, його змістової інформації, а також прагматичної настанови творця тексту. (URL: <https://studfile.net/preview/7208232/page:5/>).

Інформативність тексту (від лат. information – повідомлення про стан справ, відомості про щось і textus – тканина, сплетіння, поєднання) – здатність тексту бути носієм завершеного повідомлення, передавати інформацію. Інформативність як ґрунтовна властивість тексту характеризує кількість інформації, що міститься в ньому, її важливість і новизну. (URL: <https://share.google/wiAEMvLHGwWmGmG Xv>).

Завершеність тексту – це ознака тексту, яка вказує на те, що він передає завершене, цілісне повідомлення, що має чітку основну думку та логічну послідовність викладу. Це означає, що текст містить усі необхідні елементи для розуміння певної думки або події від початку до кінця, без втрати смислової єдності чи незавершеності (III).

V. Практичне застосування знань

Рольова гра «Співбесіда»

Учні діляться на пари та по черзі імітують ситуацію реальної співбесіди, де один виконує роль директора, роботодавця, HR-менеджера, інший – претендент на обрану посаду, решта учнів класу – спостерігачі-експерти, які потім висловлюють свої висновки та

оцінки щодо почутого діалогу.

(Фото учнів 11 класу української школи в Бремені (Німеччина))

Завдання роботодавця: скласти кілька запитань для співбесіди (у письмовій формі різних типів складних речень із дотриманням орфографії та пунктуації); використати професійну лексику та формули етикету ділового спілкування.

Завдання кандидату на посаду: відповідати на запитання впевнено, грамотно, оперуючи повними, правильними синтаксичними конструкціями; вміти відрекомендувати себе, слідкувати за зв'язністю, інформативністю та логічністю відповідей так, щоб отримати бажану посаду; уникати мовних кліше, тавтології, просторіччя, маніпулятивних суджень.

Завдання для експертів оцінити мовлення учасників за критеріями: правильність синтаксичних конструкцій та пунктуації/інтонації мовців; логічність і зв'язність тексту; використання мовних засобів у діловому спілкуванні.

Педагогічний коментар. Така вправа тренує мовні та текстові компетентності будувати логічний, зв'язний текст, розвиває навички його членування (запитання – відповідь як мікротекст у діалозі), усного професійного мовлення, тренує дикцію, чіткість відповідей при діловому спілкуванні, застосування правил орфографії та пунктуації, уміння формулювати думки у різних типах речень (простих, складносурядних,

складнопідрядних, безсполучникових); можливість відпрацювання відокремлення фактів від оцінки, розуміння як структура тексту та мовні засоби впливають на сприйняття інформації, виявлення маніпулятивних гачків або «порожніх слів», які можуть знизити довіру до мовця; підготовка до реальних життєвих ситуацій (професійна комунікація, ділове листування, співбесіда), вміння самопрезентації, упевненості у власних мовленнєвих можливостях.

VI. Контрольно-рефлексивний етап.

1. Вправа «Обмін думками»

- Чи було вам важко? Якщо так, то що саме?
- Що було (здалося) складним, а з чим ви впоралися легко?
- Що найбільше вас вразило чи здивувало під час уроку?
- Чого ви навчились на уроці?
- Який вид роботи вам найбільше сподобався?
- Де можна використати здобуті знання?

2. Самооцінка учнів/учениць під час роботи з текстами.

VII. Пояснення домашнього завдання.

Підготувати аналіз медіатексту (новини, блог, подкаст, реклама, відеоролик), визначити вид тексту, види речень, маніпулятивні прийоми; скласти таблицю

«Факт – оцінка».

Конспект інтерактивного уроку-дослідження

Предмет: українська мова (профільний рівень)

Клас: 11

Тема: «Джерела багатства і виразності українського мовлення. Нові мовні закономірності в електронних текстах та ефективність комунікації в цифровому просторі»

Мета:

❖ **навчальна:** поглиблювати теоретичні особливості функціонування усного й писемного мовлення у реальному просторі та в Інтернеті; розпізнавати зміни на графічному, лексичному, синтаксичному рівнях словотвору; формувати поняття лексичного, фразеологічного, граматичного багатства мовних ресурсів; проводити детальний аналіз мовних конструкцій в медійних діалогах, монологіях, полілогах, блогах, інтерв'ю, постах у соцмережах і публічних висловах.

❖ **розвивальна:** удосконалювати мовлення, діяльнісну комунікацію для аргументованого висловлювання своєї позиції, соціальну толерантність, активне слухання та конструктивний діалог; розвивати почуття гумору.

❖ **виховна:** виховувати відповідальне ставлення та повагу до інформації та мовної культури в цифровому осередку.

Тип уроку: комбінований – повторення та поглиблення знань, формування вмінь і навичок пошукової та дослідницької діяльності, практичного застосування набутих знань.

Вид уроку: урок-дослідження.

Формат уроку: інтерактивний (аналіз медіатекстів, рольові ігри, мініпрезентації). **Обладнання:** підручник: С. Караман, О. Горошкіна, О. Караман, Л. Попова «Українська мова (профільний рівень)» для 11 класу закладів загальної середньої освіти, вид. «Ранок», Харків. 2019. 273 с.; інтерактивна дошка/проектор, смартфони, планшети, медіатексти для аналізу (блоги, пости в соцмережах, уривки з інтерв'ю, медійних публічних

виступів); інструкція до мінідослідження. **Методи та прийоми:** робота в групах, аналіз медіатекстів, бесіда, порівняння синтаксичних конструкцій; вправа «Острів настрою», метод «Незакінчене речення», прийом «Ромашка Блума», прийом «Три М», вправа «Загадкові листи». **Очікувані результати:** *учні знають:* джерела багатства й особливості мови в Інтернеті, її вправ на мовну культуру та сприйняття реципієнтів; усвідомлюють важливість критичного мислення в інформаційному суспільстві; покращують мовлення через активну рефлексію та цифрову комунікацію; визначають нові мовні тенденції, ознаки ефективності й неефективності мовного повідомлення; *учні вміють:* аналізувати електронні тексти; визначати зміни в мовних конструкціях і їхній вплив на суб'єкта сприймання; знаходити кілька способів вирішення проблемної ситуації й визначати раціональний варіант; формувати навички мовної рефлексії, оцінюючи власне мовлення та вдосконалюючи його через порівняння з авторитетною авторською діяльністю; аргументувати висновки та презентувати результати дослідження; *учні розуміють:* як змінюється літературна мова під впливом цифровізації; чому важливо дотримуватись мовної лінгвістичної культури в онлайн-комунікації; як перевірити той чи той контент на вірогідність, правила мовного етикету, грамотність мовних конструкцій, наголосів, пунктуації.

Докладний план структури

- уроку: I. Організаційний момент (3 хв).**
- II. Мотивація навчальної діяльності (2 хв).**
- III. Повідомлення теми, мети та завдання уроку (1 хв).**
- IV. Актуалізація опорних і нових знань (10 хв).**
- V. Дослідницький етап (20 хв).**
- VI. Презентація результатів (12 хв).**
- VII. Рефлексія (3 хв).**
- IX. Пояснення домашнього завдання (2 хв).**

ПЕРЕБІГ УРОКУ

- I. Організаційний момент (привітання, перевірка готовності до уроку).**

Слово вчителя/вчительки

— Вітаю всіх присутніх!

Загальнодоступність мережевої «Інтернет-павутини» дозволяє користуватися нею не лише як пошуковою системою, а і як засібом для спілкування та розваг. Жоден сучасний індивід не може уявити своє життя без соцмереж, гортання стрічки новин, тапання по екрану, ставлення вподобайок, перегляду відео чи роликів улюблених блогерів/інфлюенсерів, поширення контенту тощо. Тож, сьогодні ми проведемо мінідослідження на просторах Інтернету щодо мовленнєвої діяльності медійних осіб, які мають безпосередній вплив на масову аудиторію, де мова Інтернету є складним новим явищем, яке стрімко змінюється внаслідок постійного розвитку інформаційних технологій.

Епіграф уроку

Для успіху в житті вміння спілкуватися з людьми набагато важливіше за наявність таланту.

Джон Леббок

(британський енциклопедист, політик)

Завдання: прочитайте епіграф уроку; подумати та відповісти на питання: «Чому вміння ефективно спілкуватися є одним із найважливіших чинників успіху в будь-якій сфері сучасного життя?»; проблемне питання: «Чи впливає мова соціальних мереж та інших електронних текстів на наше повсякденне мовлення та критичне мислення?», «Якщо так, то як саме і як ми можемо на це повпливати?».

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вправа «Острів настрою»

Учитель на Smart-дошці демонструє зображення островів, а учні/учениці обирають, куди попливе їх корабель – до того острова, який найкраще передає їх поточний настрій та готовність до дослідницької діяльності.

III. Повідомлення теми, мети та завдання уроку.

IV. Актуалізація опорних і нових знань.

1. Метод «Незакінчене речення»

- Для мене мова інтернет-спілкування – це ...
- Ефективна комунікація – це ...
- Я вважаю, що критичне мислення потрібно для ...

2. Робота з підручником

Завдання: розгляньте таблицю у підручнику на сторінці 166 та проаналізуйте цитату Віктора Гюго, що саме, на вашу думку мав на увазі письменник? Прочитайте теоретичне обґрунтування від Петра Дудика про джерело мовленнєвого багатства окремої особи; погодьте або спростуйте твердження мовознавця.

3. Теоретичний блок

Коментар від педагога

Мова Інтернету є складним унікальним явищем, що стрімко змінюється, де поєднуються риси як письмової, так і усної мови, що дозволяє говорити про виникнення певного різновиду нової форми уснописемного мовлення. Зміни відбуваються на таких рівнях, як: графічному (написання субтитрів, множинне написання знаків пунктуації, написання слів великими літерами (CapsLock), груп слів та окремих речень, багаторазове повторення однієї й тієї ж літери, використання знаків (@, #, емотиконів та емодзі, стікерів, GIF-картинок); *лексичному* (використання слів, що передають емоційно-експресивне значення та імітують настрій користувача, термінів, неологізмів, діалектів); *синтаксичному* (вживання номінативних, еліптичних речень); *словотвірному* (використання буквено-складового та буквено-цифрового способів написання слів, ініціальних скорочень). Основною метою використання засобів словотвору є прагнення економії висловлювання. Вплив соцмереж на мовлення молоді характеризується поширенням сленгу, граматичних, пунктуаційних, орфографічних помилок. Серед причин виділяють зручність написання медіатекстів, прагнення прискорення процес природного мовлення задля економії часу та можливості вкласти якнайбільше інформації в обмежений часопростір Reels чи відеоролика, бажання бути новатором («бути в темі»,

«бути в тренді»), вплив західної культури та просто лінь.

Ефективна комунікація. Ефективна мовна комунікація – це інформаційний обмін, який забезпечує досягнення поставлених комунікантами цілей та налагодження взаємостосунків. *Функції комунікацій* містять: задоволення потреби у спілкуванні, уточнення уявлень про себе, демонстрування поваги до іншого, розбудову стосунків, обмін інформацією та безпосередній вплив на інших.

Бар'єри ефективного спілкування – це перешкоди, що заважають взаєморозумінню, які можна поділити на фізичні (шум, велика відстань, поганий зв'язок), психологічні (страх, невпевненість, негативні емоції, нечіткість мовлення), семантичні (різниця в термінології, сленг, діалект, інша мова), організаційні (ієрархія, бюрократія), культурні/релігійні/політичні/мовні (різні погляди, упередження, стереотипи).

Активне слухання є необхідною умовою ефективної комунікації та складається із зосередження, розуміння (через емпатію), запам'ятовування та аналізу всіх почутих даних.

Критичне мислення – це здатність об'єктивно оцінювати інформацію, аналізувати аргументи, виявляти логічні помилки та приймати обґрунтовані рішення. Це вміння ставити запитання, перевіряти факти, визначати логічні зв'язки між ідеями, а також знаходити альтернативні шляхи розв'язання проблем. Роль критичного мислення в сучасному світі полягає у захисті від маніпуляцій та фейків, фільтрації інформації, розвитку соціальної толерантності та миттєвої адаптації до швидкозмінних подій.

Правила оцінки інформації:

1. Звертати увагу на заголовок. Якщо він викликає у нас тривожність, різке спонукання до дії, провокативні гасла, то це точно фейкова інформація.

2. Перевірка ресурсу, тобто першоджерела, з якого було подано інформацію.

3. Встановлювати вірогідності інформації через перевірку щонайменше трьох ресурсів.

4. Завжди порівнювати нову інформацію з тими фактами, що нам уже відомі та підтверджені офіційними джерелами.

5. Перевіряти дату публікації.

6. Обговорювати підозрілу чи незрозумілу інформацію з дорослими.

V. Свідомо ставитися до розповсюдження даних та нести за це відповідальність.

VI. Дослідницький етап.

Інструкція до мінідослідження:

1. Сформувати групи (5–6 осіб).

2. Кожна група шукає для аналізу конкретний електронний текст із запропонованих категорій: **відео Reels в Instagram** чи **TikTok** (наприклад, акаунти: AndrSen (@Andrsenbw), Андрій Мероник (@donotreadmybooks), Данієль Салем (@daniel_jihad_salem), Олексій Гнатковський (@oleksiygnatkovskiy), Андрій Черепушчак (ГАЛИЦЬКА ДІВА @chererushchak_andriy), Світлана Кондратюк-Косенко (@svitlanakondratiuk), Оксана Зейкан (БАБА ЗІНА @zejkan), Вадим Бжезинський (Пава @pava_vb), Альона (@alyona.alyona.official), Макар Назимко (@makar_nazymko), Ліна Костенко (@lina_kostenko.ua), Сергій Жадан (@serhiy_zhadan), Оксана Миколаївна (@zno_lit_era), Марина Мітряєва (@pani_marynam), Марія Словолюб (@slovo_lyub), Шпрехер (@dyktor_shprekher), Павло Мацьопа (@pavlo_matsopa), Характерник (@kharakternyk_show), BULVAR LU (@rami_al_shaer), Лера Мандзюк (@mandziuk_valeria)) та інші медійні діячі за вибором одинадцятикласників, контент яких максимально наближений до унормованої лексики та підпорядковується правилам правопису так і лайфстайл блогерів розважального контенту; **уривок з інтерв'ю** або **публічного виступу** відомої особи (YouTube, онлайн-сайти, статті) – текст чи відео з субтитрами; **медійний діалог/монолог/полілог** (уривок з чату, форуму, театральної вистави, онлайн-конференції).

3. Ідентифікація та перевірка інформації з фактично-доказовою науковою базою (першоджерело та його автор/и).

4. Вивчення мовних особливостей тексту на різних рівнях: *графічний*

(множинна пунктуація в субтитрах, CapsLock для привернення уваги, повторення слів, окремих літер, символів, смайликів), що роблять мовлення яскравішим, привертають увагу користувачів; **лексичний** (слова що передають експресивність мови, насиченість емоційно забарвленими лексичними одиницями «ВАААУ! Це круто!», «Раночок, друзі», «Жесть!», «АХАХА/НаНа», «Зібралися одні нікчеми!!!», «Ну й ручище!», «Ummm», Ugh, Wow, Oooh, Hoogaу, Ouch, Mmmm тощо), терміни, неологізми, комп'ютерний сленг для використання лише у віртуальному просторі спілкування («забанити», «чатитися», «СММщик», «піар-менеджер»), англізми («блог», «дірект», «фейстайм», «сорян», «фоловер», «хештег», «морнінг», «хелоу май френд», «лайфстайл», «чат», «лайфхак», «пост»,

«спойлер», «апрувнути», «фіксити», «фідбек», «дедлайн», «чекнути», «спікати»,

«шенити» та ін.), суржик; **синтаксичні** (вживаються неповні (номінативні) або еліптичні (структурно неповні) речення – створюють імітацію живої, невимушеної розмови; стислий фрагмент тексту; нехтування правилами орфографії та пунктуації («Вони опять починають говорити за це...», «Ахаха чувак зовсім з головою не друже», «Не знак коли там уже вони заспокоються»,

«ленка розповідала це мені вже дуууже давно»); нехтування правилами етики, нормативної лексики: згрубілість слів, зверхність («шо ви там?», «як діла?», «всім півет!/пака!»); **словотвірний** (буквено-складові – аббревіація («ОМГ» від «о май гад» – о боже мій, «ІМХО» від «In My Humble Opinion» – на мою скромну думку,

«ЛОЛ/LOL» від «laughing out loud» – дуже гучно сміятися); скорочення одного слова (ppl – people, btwn – between, pwr – power, u – you, y – why); буквено-цифрового способу написання слів (4 – for, gr8 – great); – ініціальні скорочення (gov't – government, gov – governor, nat'l – national, imp't – important); міксування мовних (текстових) повідомлень разом із мовленнєвими (голосовими) повідомленнями, синтез фото-, відеоконтенту.

5. Оцінка ефективності комунікації. Дослідити, чи була досягнута

мета повідомлення (інформаційна, предметна, комунікативна)?; який вплив має поданий текст на реципієнтів (позитивний, нейтральний, негативний) та який посыл несе?, чи сприяє він взаєморозумінню чи навпаки – провокує конфлікт?; які бар'єри спілкування можуть виникати через виявлені мовні особливості чи певну свідому позицію блогера, яку він транслює?.

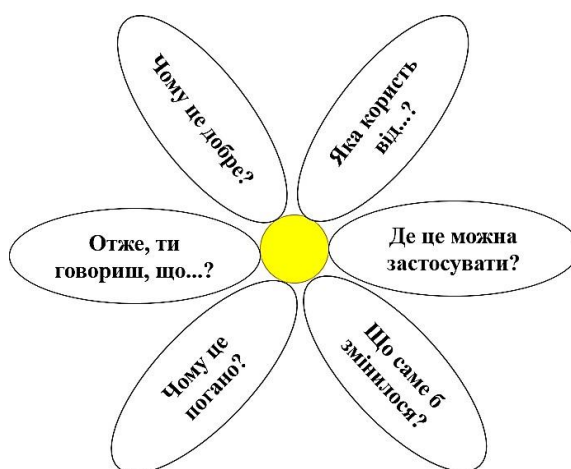
6. Аналіз проблемних ситуацій та рішень. Визначте, чи є в тексті елементи сугестії, маніпуляції, дезінформації (наприклад, слова, що передають емоційно-експресивне значення та імітують настрій реципієнта, можуть використовуватися для впливу на користувача). Запропонуйте декілька способів перевірки інформації та визначте раціональний варіант дій.

7. Сформулюйте висновок щодо впливу проаналізованого тексту на мовну культуру кожного споживача контенту та мовну ситуацію загалом.

VII. Презентація результатів.

Кожна група креативно презентує свої мінідослідження медіатекстів (коротка презентація, постер, інфографіка, відеофрагмент з коментарями) з акцентом на аргументацію позиції та обґрунтованих висновках, підкріплених доказовою базою. Активне обговорення після кожної представленої презентації.

Запитання від вчителя/вчительки та учнів/учениць – прийом «*Ромашка Блума*»:

VIII. Рефлексія.

1. Прийом «*Три М*»

Одинадятикласники/ці зазначають три моменти:

1. *Три моменти, що вразили:*

Попросіть учнів назвати три моменти з уроку, які були новими, несподіваними, цікавими, або ті, про які вони хотіли б дізнатися більше.

2. Три зв'язки з попереднім матеріалом:

Попросіть згадати три моменти, які міцно пов'язалися з раніше вивченим матеріалом, що допоможе систематизувати знання.

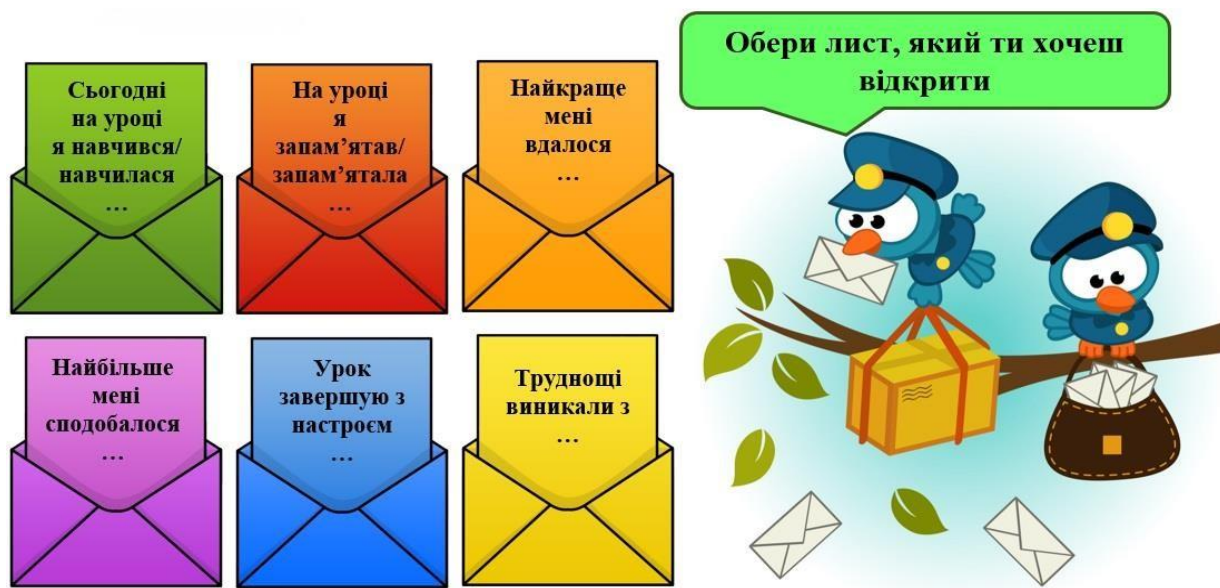
3. Три моменти труднощів:

Попросіть описати три моменти, де виникли труднощі під час роботи, та як учні їх подолали (або не подолали).

4. Три найважливіший момент:

5. Учні можуть зазначити три моменти, які виявився найвіддалішим у їхній роботі, або три невдалих моменти, що потребує уваги чи детального доопрацювання.

2. Вправа «Загадкові листи»

XI. Пояснення домашнього завдання.

Обов'язкове: виконати вправу «ПОПС-формула» на тему: «Позитивний та негативний вплив інтернет-комунікацій на українську літературну мову».

П – позиція: «Я вважаю, що ...»

О – обґрунтування: «Тому, що ...»

П – приклад: «Я можу довести на прикладі ...»

С – судження: «Виходячи з цієї позиції, я можу зробити висновок про те, що ...»

Творче (на вибір):

1. Підготувати коротеньке повідомлення (у форматі посту для соцмереж) про важливість критичного мислення та інформаційної грамотності в модерному світі, використовуючи елементи ефективної комунікації та дотримуючись норм літературної мови.

2. Проаналізувати мовленнєву діяльність одного із блогерів (якого не аналізували на уроці) та виявити 3–5 мовних особливостей, що відповідають інтернет-стилю та запропонувати способи, методи їхнього покращення з дотриманням лінгвістичних норм.

3. Розробити 5 простих правил для однолітків щодо мовної культури в соціальних мережах, враховуючи необхідність критичної оцінки інформаційних даних.